

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ
ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ & ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΡΙΞΗΣ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

ΜΥΡΤΩ ΑΡΑΒΑΝΗ

MSc. Κοινωνική Λειτουργός / Ψυχοθεραπεύτρια

Εξειδικευθείσα στη Σωματική Ψυχοθεραπεία και στη Θεραπεία του Ψυχικού
Τραύματος

Υποψήφια Διδάκτωρ Ιατρικής Σχολής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου
Αθηνών

ΜΑΡΤΙΟΣ 2026

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
I. ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ:ΝΟΡΒΗΓΙΑ, ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ, ΣΟΥΗΔΙΑ, ΔΑΝΙΑ, ΙΣΛΑΝΔΙΑ	7
II. ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ: ΟΛΛΑΝΔΙΑ, ΒΕΛΓΙΟ, ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	28
III. ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	44
IV. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ: ΓΕΡΜΑΝΙΑ, ΓΑΛΛΙΑ	49
V. ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ:	68
VI. ΚΑΝΑΔΑΣ	76
VII. ΡΩΣΙΑ	82
VIII. ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗ: ΙΑΠΩΝΙΑ, ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗ	87
VIII. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	100
ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ και ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ του ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	104

ΕΙΣΑΓΩΓΗ¹

Η φυλάκιση ενός ατόμου αποτελεί μια **«ποινή με πολλαπλούς αποδέκτες»**. Οι αρνητικές συνέπειες του εγκλεισμού επεκτείνονται άμεσα και στο κοινωνικό του περιβάλλον. Οι οικογένειες των κρατουμένων αντιμετωπίζουν μοναδικές προκλήσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν ποικίλες **οικονομικές συνέπειες** και ταυτόχρονα έντονη **ψυχολογική επιβάρυνση** τόσο λόγω του αποχωρισμού, όσο και εξαιτίας των σημαντικών διαφοροποιήσεων στην καθημερινή ζωή. Το «κάδρο» των ζοφερών επιπτώσεων συμπληρώνει το **κοινωνικό στίγμα**, που συνοδεύει την επαφή με το ποινικό σύστημα και το οποίο καλείται να διαχειριστεί η οικογένεια τόσο εσωτερικά, όσο και σε σχέση με το εξωτερικό κοινωνικό περιβάλλον. Σε ό,τι αφορά στα παιδιά, ο εγκλεισμός ενός γονέα μπορεί να έχει τραυματικές επιπτώσεις στην ανάπτυξή τους, προκαλώντας άγχος, απώλεια αυτοεκτίμησης και αυξημένο κίνδυνο μελλοντικής περιθωριοποίησης.

Σύμφωνα, με τη διεθνή βιβλιογραφία και τις επίσημες κατευθυντήριες οδηγίες, η φυλάκιση ενός γονέα, πράγματι, δεν αποτελεί ατομικό γεγονός, αλλά μία εμπειρία με εκτεταμένες επιπτώσεις στο οικογενειακό σύστημα και ιδίως στα παιδιά. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) (World Health Organization), συγκεκριμένα, επισημαίνει ότι τα παιδιά κρατουμένων συνιστούν **πληθυσμό** αυξημένης ψυχοκοινωνικής **ευαλωτότητας**, με αυξημένο κίνδυνο εκδήλωσης συμπτωμάτων άγχους, κατάθλιψης, σχολικών δυσκολιών και εκτεταμένου κοινωνικού αποκλεισμού (WHO, 2014). Αντίστοιχα, οι Ευρωπαϊκοί Σωφρονιστικοί Κανόνες του Συμβουλίου της Ευρώπης (Council of Europe) τονίζουν ότι η **διατήρηση των οικογενειακών δεσμών**, κατά τη διάρκεια της κράτησης του/της γονέα, αποτελεί βασική συνιστώσα της ορθής και υγιούς ανθρώπινης μεταχείρισης και αποτελεσματικής επανένταξης (Council of Europe, 2020). Στο ίδιο πλαίσιο, το

---

¹ Ο παρών Οδηγός Καλών Πρακτικών και Υπηρεσιών Στήριξης Οικογενειών Κρατουμένων εκπονήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος **«Φύλο, οικογένεια, εγκλεισμός»**, το οποίο αποτελεί προϊόν σύμπραξης του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, του ΝΠΙΔ «ΕΠΑΝΟΔΟΣ» και του «Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)», με χρηματοδότηση από το ΚΕΘΙ.

Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος (UNODC - United Nations Office on Drugs and Crime) υπογραμμίζει ότι οι πολιτικές στήριξης των οικογενειών των κρατουμένων αποτελούν μέτρο **πρόληψης της διαγενεακής μεταβίβασης της εγκληματικότητας** (UNODC, 2019), τομέας του οποίου η φροντίδα αποτελεί κύριο μέλημα των Ηνωμένων Εθνών.

Στο πλαίσιο όλων των παραπάνω οδηγιών, τόσο τα παιδιά, όσο και συνολικά τα οικογενειακά συστήματα των ατόμων που τελούν υπό κράτηση, αναγνωρίζονται ως οντότητες, οι οποίες αντιμετωπίζουν πολλαπλές προκλήσεις κοινωνικού, οικονομικού και πρωτίστως ψυχο - συναισθηματικού χαρακτήρα. Ως εκ τούτου, απαιτείται εξειδικευμένη προσέγγιση, αφενός ως προς τον σχεδιασμό των προγραμμάτων και υπηρεσιών που τις αφορούν και αφετέρου ως προς την τελική εφαρμογή και αξιολόγηση των εν λόγω υπηρεσιών. Συνεπώς, η αρχή της αυξημένης ευαλωτότητας, σε συνδυασμό με την αρχή της διατήρησης των οικογενειακών δεσμών και με την αρχή της πρόληψης της διαγενεακής μεταβίβασης της εγκληματικότητας, συνθέτουν το ενιαίο διεθνές νομικό πλαίσιο και πλαίσιο οδηγιών δημιουργίας και υλοποίησης Προγραμμάτων και Υπηρεσιών Στήριξης των Οικογενειών Κρατουμένων. Αξίζει να σημειωθεί, πως σε ό,τι αφορά στον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, τα παραπάνω δεν αποτελούν μία αυτόνομη σύνταξη αποκλειστικά για οικογένειες κρατουμένων, αλλά περιλαμβάνονται σε ευρύτερα έγγραφα για την υγεία στις φυλακές και την υποστήριξη γονέων και παιδιών, καθώς και στη γενικότερη προσέγγιση του ΠΟΥ περί θεμελιωδών δικαιωμάτων στην υγεία, την κοινωνική φροντίδα και την προστασία του παιδιού. Τα συγκεκριμένα έγγραφα του ΠΟΥ για τις οικογένειες των κρατουμένων περιλαμβάνουν οδηγίες, οι οποίες δομούνται βάσει τριών πυλώνων , που διασφαλίζουν τη δημιουργία εφαρμόσιμων υπηρεσιών: α) την **προώθηση της ολιστικής φροντίδας στις φυλακές**, η οποία αντανακλά την ανάγκη ενσωμάτωσης των οικογενειακών σχέσεων στην προσέγγιση για την υγεία, β) **παρεμβάσεις βασισμένες στα αποτελέσματα μελετών** για την υποστήριξη της γονεϊκότητας, που εφαρμόζονται σε οικογένειες κρατουμένων, με έμφαση στην ενίσχυση των σχέσεων και στη μείωση των κινδύνων και τέλος, γ) τη **συνεργασία υπηρεσιών υγείας και κοινωνικών φορέων**, με πιο χαρακτηριστική την προσέγγιση *Supporting Parents*, σκοπός της οποίας είναι η ολοένα αυξανόμενη παροχή υποστηρικτικών, προς την οικογένεια υπηρεσιών, μέσω των συστημάτων

υγείας. Ταυτόχρονα, στο πλαίσιο του *Supporting Parents* έχει ιδρυθεί η πλατφόρμα **Parenting Community of Practice (CoP)**, που φέρει ως στόχο την αμεσότερη και πιο διευρυμένη μετάδοση διακίνησης γνώσεων και καλών πρακτικών μεταξύ των χωρών, οι οποίες ενδιαφέρονται να ενισχύσουν τις εν λόγω υπηρεσίες. Επιπλέον, στόχος της πλατφόρμας είναι η χάραξη και ο σχεδιασμός από κοινού, μίας πολιτικής παρέμβασης σε ό,τι αφορά στην υποστήριξη των οικογενειών.

Περαιτέρω ζυμώσεις σχετικά με τη διαμόρφωση των ποικίλων Καλών Πρακτικών Στήριξης των Οικογενειών Κρατουμένων που παρατίθενται στο παρόν κεφάλαιο, διενεργούνται σε εθνικό επίπεδο, ενώ υπόκεινται στους κανόνες Δικαίου και στις διεργασίες χάραξης Κοινωνικής Πολιτικής του εκάστοτε κράτους. Σκοπός είναι η εύρυθμη λειτουργία των παρεχόμενων υπηρεσιών και η συμπερίληψη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε πληθυσμού.

Ως προς τα **σωφρονιστικά και προνοιακά μοντέλα** που απαρτίζουν τον παρόντα Οδηγό Καλών Πρακτικών και Υπηρεσιών επελέγησαν ως πρότυπα συστήματα, των οποίων η διάκριση έγκειται σε δύο κύριους πυλώνες: αφενός αποτελούν διεθνή πρότυπα, ένεκα της πρωτοτυπίας τους αναφορικά με τον σχεδιασμό, αλλά και με το περιεχόμενό τους, αφετέρου συνιστούν νευραλγικό τμήμα του κεντρικού σχεδιασμού και εφαρμόζονται από υπηρεσίες και οργανισμούς θεσπισμένους, ώστε να αποτελούν μέρος των επανορθωτικών πολιτικών και των πολιτικών επανένταξης. Τα προγράμματα που έχουν σχεδιαστεί βάσει των παραπάνω πυλώνων παρουσιάζουν εξαιρετικά ικανοποιητικά αποτελέσματα ταυτόχρονα και για τον πληθυσμό που τελεί υπό κράτηση και για τον πληθυσμό που διανύει τη φάση της επανένταξης. Προγράμματα και καλές πρακτικές με τα παραπάνω χαρακτηριστικά εντοπίζονται σε χώρες, όπως η Νορβηγία, η Φινλανδία, η Σουηδία, η Δανία, η Ισλανδία, η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο, η Γερμανία, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, οι ΗΠΑ –σε ορισμένες Πολιτείες, ο Καναδάς, η Ρωσία, η Ιαπωνία και η Σιγκαπούρη, των οποίων τα συστήματα συμπεριλαμβάνονται στον παρόντα Οδηγό.

Αξίζει να σημειωθεί εκ των προτέρων ότι χώρες όπως η Ολλανδία, η Νορβηγία και η Σιγκαπούρη διακρίνονται εξίσου για την καινοτομία στον σχεδιασμό και στο περιεχόμενο και για την οργάνωση και εφαρμογή των προγραμμάτων τους. Εκείνο , φυσικά, που καθιστά τόσο προεξάρχουσες τις πρακτικές των

προαναφερθεισών χωρών, δεν είναι άλλο από την τοποθέτηση του ανθρώπου στον πυρήνα των θεσμικών διεργασιών, των οποίων το βλέμμα βρίσκεται στραμμένο, πάντοτε με σεβασμό, στην οικογένεια και το παιδί.

I. ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Οι Βόρειες/ Σκανδιναβικές χώρες (Νορβηγία/ Νησιά Φερόες, Σουηδία, Δανία, Φινλανδία, Ισλανδία,) θεωρούνται, διεθνώς, πρότυπα στη διαμόρφωση σωφρονιστικών πολιτικών, οι οποίες βασίζονται στα ανθρώπινα δικαιώματα, τις αρχές της κοινωνικής επανένταξης και της εύρυθμης και συμπεριληπτικής δημόσιας υγείας. Στο πλαίσιο αυτό, η οικογένεια — και ειδικότερα το παιδί του/της κρατούμενου/ης — αντιμετωπίζεται ως **αυτόνομος φορέας δικαιωμάτων** και όχι ως παράπλευρη συνέπεια της ποινής. Πρόκειται για ένα σαφώς οικογενειοκεντρικό και παιδοκεντρικό μοντέλο σωφρονιστικής πολιτικής, βασισμένο στις **αρχές της κανονικότητας, της εμπιστοσύνης και της κοινωνικής επανένταξης**. Η φυλακή αντιμετωπίζεται ως μέρος του κοινωνικού κράτους και όχι ως αποκομμένο, τιμωρητικό περιβάλλον (Smith, 2014).

Κεντρικό άξονα του σκανδιναβικού μοντέλου αποτελεί η **Αρχή της Κανονικότητας (principle of normality)**, σύμφωνα με την οποία, η ζωή στη φυλακή πρέπει να αποκλίνει όσο το δυνατόν λιγότερο από τη ζωή στην κοινότητα. Η εν λόγω αρχή, σε συνδυασμό με την αρχή του **βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού**, καθορίζει πυρηνικά τον σχεδιασμό των πολιτικών οικογενειακής επαφής, υπηρεσιών στήριξης και παιδοκεντρικών υποδομών, ενώ ταυτόχρονα, μέσω της ενίσχυσης των κοινωνικών δεσμών, προωθεί τις διεργασίες της επανένταξης.

Τα γραφεία και οι υπηρεσίες στήριξης της οικογένειας στις Βόρειες χώρες λειτουργούν, κατά κανόνα, με **διεπιστημονική προσέγγιση**, συνδέοντας το σωφρονιστικό σύστημα με τις κοινωνικές υπηρεσίες, την παιδική προστασία, με προγράμματα και υπηρεσίες ψυχικής υγείας, καθώς και με την κοινότητα, όπως άλλωστε ορίζεται και από τις κεντρικές οδηγίες του ΠΟΥ. Επιπρόσθετα, βασικό μέλημα της κεντρικής διοίκησης αποτελεί η ανάπτυξη και διάθεση πληροφοριακού υλικού μέσω ιστοσελίδων της σωφρονιστικής υπηρεσίας, κατάλληλου και προσαρμοσμένου στα παιδιά που επισκέπτονται τον/την κρατούμενο/η γονέα τους, ώστε να τα βοηθηθούν στην κατανόηση της διαδικασίας.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται, επιπλέον, στους φιλικά διαμορφωμένους για παιδιά, χώρους επισκέψεων, με παιχνίδια, χαμηλή επιτήρηση και δυνατότητα φυσικής αλληλεπίδρασης. Η συγκεκριμένη πρακτική μειώνει το άγχος των παιδιών και περιορίζει τον δευτερογενή τραυματισμό, που συχνά συνδέεται με την επαφή με το σωφρονιστικό περιβάλλον (UNICEF, 2017). Επιπλέον, η δυνατότητα πραγματοποίησης εκτεταμένων επισκεπτηρίων, συχνά συνδέεται με τη συμμετοχή των κρατουμένων σε προγράμματα γονεϊκής εκπαίδευσης ή/και πρόληψης ενδοοικογενειακής βίας, στοιχείο που ενισχύει την υπευθυνότητα του/της γονέα, καθώς και τη δυνατότητά του να προστατεύει τα ανήλικα μέλη της οικογένειάς του/της (UNODC, 2019). Στόχος των προϋποθέσεων συμμετοχής στις εκπαιδεύσεις είναι η καλλιέργεια της ενσυνείδητης γονεϊκότητας, η οποία ασκείται αδιάλειπτα, ανεξαρτήτως συνθηκών.

Η διεθνής βιβλιογραφία καταδεικνύει ότι οι εφαρμοσμένες αυτές πρακτικές συμβάλλουν τόσο στην ψυχοκοινωνική ευημερία των παιδιών, όσο και στη μείωση της υποτροπής, καθιστώντας τις **Βόρειες χώρες σημείο αναφοράς για την ανάπτυξη αντίστοιχων πολιτικών διεθνώς.**

NORΒΗΓΙΑ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Οι νορβηγικές αρχές, αντιμετωπίζοντας υψηλά ποσοστά υποτροπής και ταραχές στις φυλακές, απέρριψαν το παραδοσιακό μοντέλο **τιμωρητικής δικαιοσύνης** και υιοθέτησαν ένα σύστημα εστιασμένο στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα των κρατουμένων. Το σύστημα λειτουργεί αποκλειστικά υπό κρατικό έλεγχο, χωρίς ιδιωτικές φυλακές, γεγονός που επιτρέπει έμφαση στην αποκατάσταση αντί για οικονομικό κέρδος. Η Νορβηγία διαθέτει 57 φυλακές με 3.600 κελιά για πληθυσμό 5,5 εκατομμυρίων κατοίκων, προσαρμοσμένες σε **σταδιακή μείωση ασφάλειας** (από υψηλής σε χαμηλής ασφαλείας, σπίτια και εξωτερική εκτέλεση ποινής).

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Η Νορβηγία θεωρείται διεθνώς πρωτοπόρος στην ανάπτυξη ενός ανθρωποκεντρικού σωφρονιστικού συστήματος, βασισμένου στην **αρχή της κανονικότητας, στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στη συστηματική προώθηση της κοινωνικής επανένταξης**. Η συνολική φιλοσοφία του Νορβηγικού Συστήματος επέχει ολοκληρωτικά από τιμωρητικές πρακτικές και εστιάζει αποκλειστικά την έννοια της **επανορθωτικής δικαιοσύνης**. Στο πλαίσιο αυτό, η οικογένεια του/της κρατουμένου/ης —και ιδίως τα παιδιά του/της— αντιμετωπίζονται ως κρίσιμος προστατευτικός παράγοντας για την ψυχική υγεία, την ανάπτυξη και τη μελλοντική κοινωνική ένταξη. Οι υπηρεσίες στήριξης της οικογένειας στις νορβηγικές φυλακές είναι ενσωματωμένες στον θεσμικό σχεδιασμό και υποστηρίζονται από εξειδικευμένο προσωπικό, παιδοκεντρικές υποδομές και καινοτόμες μορφές οικογενειακής επαφής.

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. “Family Houses”

24ωρες Οικογενειακές Επισκέψεις και Οικογενειακές Κατοικίες

Στη Νορβηγία αναπτύσσονται πρωτοποριακές πρακτικές οικογενειακής επαφής, με κύριο παράδειγμα τη φυλακή **Halden**, όπου λειτουργούν ειδικά “visiting houses” εντός του περιβόλου των φυλακών, στα οποία οι οικογένειες μπορούν να μείνουν μαζί έως 24 ώρες σε οικείο περιβάλλον. Αυτές οι κατοικίες παρέχουν πλήρως εξοπλισμένους χώρους (κουζίνα, υπνοδωμάτια, παιδότοποι), ώστε η οικογενειακή επαφή να προσομοιάζει μια καθημερινή συνάντηση στο σπίτι, και όχι μια σύντομη θεσμική επίσκεψη. Ενδεικτικά, σε ορισμένες μονάδες διατίθενται επίσης χώροι υπαίθριας επαφής για παιχνίδι και κοινωνική αλληλεπίδραση.

Η πρόσβαση σε αυτές τις κατοικίες προϋποθέτει την τήρηση συμπεριφορικών και εκπαιδευτικών όρων· οι κρατούμενοι/ες που συμμετέχουν σε προγράμματα για την ανάπτυξη και φροντίδα παιδιών (“child development education programmes”) έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να αποκτήσουν δικαίωμα

σε 24ωρες επαφές, στοιχείο που ενισχύει τη σύνδεση των πρακτικών με την ευημερία του παιδιού και την επανένταξη των ιδίων (WHO, 2014).

2. “Child Welfare Officers”

Εξειδικευμένο Προσωπικό για Θέματα Παιδιών

Στο νορβηγικό πλαίσιο, η ένταξη προσωπικού με εξειδίκευση στα θέματα παιδιών (child welfare officers), στις φυλακές, είναι κεντρική για την οικογενειακή υποστήριξη: οι εν λόγω επαγγελματίες αναλαμβάνουν την αξιολόγηση και υποστήριξη των παιδιών που επηρεάζονται από τη φυλάκιση, την παροχή συμβουλευτικής στις οικογένειες, καθώς και τον σχεδιασμό και την εισαγωγή παιδοκεντρικών πρακτικών στη διαδικασία της επίσκεψης (Council of Europe, 2018).

3. Παιδοκεντρικές Υποδομές Επισκέψεων

Πολλές νορβηγικές φυλακές διαθέτουν ειδικά διαμορφωμένους χώρους επισκέψεων με παιχνίδια, καθίσματα φιλικά προς τα μικρά παιδιά (κάτω των 15 ετών, τα οποία πρέπει να συνοδεύονται) και ευρύ χώρο άσκησης μέσα σε ασφαλές περιβάλλον. Αυτές οι υποδομές αυξάνουν την ποιότητα των επαφών και μειώνουν το άγχος των παιδιών, ενώ λειτουργούν σύννομα με τη γενικότερη προσέγγιση, η οποία στοχεύει στην επανένταξη μέσω της ενίσχυσης των κοινωνικών δεσμών.

4. Κοινωνική Υποστήριξη και ΜΚΟ

Στη Νορβηγία δραστηριοποιούνται οργανώσεις όπως το **Fangers Pårørende (FFP)**, που υποστηρίζουν τις οικογένειες των κρατουμένων με δραστηριότητες εκτός φυλακής, χώρο συναντήσεων για παιδιά και νέους/ες, καθώς και εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τις επιπτώσεις της φυλάκισης στις οικογένειες.

ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το φινλανδικό σωφρονιστικό σύστημα αποτελεί διεθνώς ένα πρότυπο ανθρωποκεντρικής προσέγγισης, ενταγμένο σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αστικού δικαίου και δικαστικού πολιτισμού που βασίζεται στο κράτος δικαίου. Η φιλοσοφία του δεν εστιάζει στην τιμωρία, αλλά στην αποκατάσταση, την επανένταξη και την ελαχιστοποίηση της υποτροπής. Η αρχή της "Κανονικοποίησης" (Normalization), κατά συνέπεια η αρχή ότι η ζωή στη φυλακή οφείλει να προσομοιάζει, όσο το δυνατόν περισσότερο με την ελεύθερη ζωή, ισχύει, επίσης, για το Φινλανδικό κράτος. Ο/Η κρατούμενος/η στερείται την ελευθερία του/της, αλλά όχι την ανθρώπινη αξιοπρέπειά του/της.

Οι Ανοιχτές Φυλακές αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό των φυλακών στη Φινλανδία είναι "ανοιχτές", χωρίς μπάρες, κλειδαριές ή ψηλούς τοίχους. Οι κρατούμενοι/ες εργάζονται ή σπουδάζουν, συχνά εκτός των εγκαταστάσεων, και προετοιμάζονται ομαλά για την επανένταξή τους. Τα χαμηλά ποσοστά εγκλεισμού είναι χαρακτηριστικά στη Φινλανδία, που διαθέτει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά φυλακισμένων, ανά κάτοικο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (περίπου 51 άτομα ανά 100.000).

Η Υπηρεσία Ποινικών Κυρώσεων της Φινλανδίας (Rise) δίνει έμφαση σε εκπαιδευτικά προγράμματα, ψυχοκοινωνική στήριξη και εξειδικευμένα προγράμματα για την αντιμετώπιση βίαιων συμπεριφορών, στοχεύοντας στην άμεση επανένταξη και σε μια ζωή χωρίς εγκλήματα εν γένει. Παρά την αντίληψη ότι το σύστημα είναι "χαλαρό", η Φινλανδία παρουσιάζει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά υποτροπής παγκοσμίως, περίπου 35-36%.

Το συγκεκριμένο σύστημα, που συχνά περιγράφεται ως "Gentle Justice" (Ηπια Δικαιοσύνη), λειτουργεί στο πλαίσιο της σκανδιναβικής παράδοσης του κοινωνικού κράτους, όπου η επένδυση στην κοινωνική επανένταξη θεωρείται πιο αποδοτική οικονομικά και κοινωνικά από την αυστηρή τιμωρία.

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Το θεσμικό πλαίσιο προστασίας της οικογένειας και του παιδιού στη Φινλανδία καθορίζεται, μεταξύ άλλων από εθνικές διατάξεις, που ενσωματώνουν τις αρχές της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού στη νομοθεσία και από ειδικούς νόμους που ρυθμίζουν την προστασία των παιδιών, ενώ παράλληλα το κράτος διασφαλίζει ότι οι διαδικασίες που εμπλέκουν παιδιά είναι προσαρμοσμένες στην ηλικία και τις ανάγκες τους, σύμφωνα με ευρωπαϊκές οδηγίες και κατευθυντήριες γραμμές για τη μεταχείριση των παιδιών στο δικαστικό σύστημα (European e-Justice Portal, 2024; Bayefsky, 1994).

Η Φινλανδία εντάσσει τη στήριξη των οικογενειών των κρατουμένων στο ευρύτερο κοινωνικό κράτος πρόνοιας, αντιμετωπίζοντας τη φυλάκιση, ως ένα γεγονός που επηρεάζει ολόκληρο το οικογενειακό σύστημα. Οι φινλανδικές σωφρονιστικές πολιτικές δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη διεπιστημονική συνεργασία, στη συνέχεια φροντίδας και στην πρόληψη της διαγενεακής μετάδοσης του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι πρακτικές οικογενειακής υποστήριξης σχεδιάζονται, ώστε να λειτουργούν συμπληρωματικά με τις υπηρεσίες υγείας, παιδικής προστασίας και εκπαίδευσης.

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. Οικογενειακές Κατοικίες και Διεπιστημονική Υποστήριξη

Στη Φινλανδία λειτουργούν, σε επιλεγμένα καταστήματα κράτησης, “family houses”, όπου οι οικογένειες διαμένουν σε διαμερίσματα με πλήρη υποστήριξη κατά τις οικογενειακές επισκέψεις. Αυτές οι δομές εντάσσονται στην ευρύτερη σκανδιναβική πρακτική που δίνει έμφαση στη διατήρηση και ενίσχυση των οικογενειακών δεσμών, ως παράγοντα προστασίας και ανάπτυξης των παιδιών. Ταυτόχρονα, προετοιμάζει και ενισχύει τις διαδικασίες κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων, προετοιμάζοντας το οικογενειακό τους σύστημα για την ομαλότερη επαναπροσαρμογή όλων των μελών, έπειτα από την αποφυλάκιση (EuroPris Family Relations Expert Group, 2017).

Βασικά Χαρακτηριστικά των Family Houses & Visits:

- **Ανοιχτές Φυλακές και Χώροι:** Στη Φινλανδία, οι φυλακές συχνά λειτουργούν χωρίς κλειδωμένες πόρτες. Οι οικογενειακές μονάδες (“family houses”) βρίσκονται κυρίως σε ανοιχτές φυλακές, όπως η φυλακή Vanaja, η οποία προσφέρει ειδικά διαμορφωμένα σπίτια με τέσσερα διαμερίσματα διαφορετικών μεγεθών.
- **Περιβάλλον:** Τα σπίτια είναι σχεδιασμένα ώστε να θυμίζουν μία συνηθισμένη κατοικία, με καθιστικό, τραπέζι, παιχνίδια και ιδιωτικούς χώρους, ώστε να παρέχουν ένα οικείο περιβάλλον για τα παιδιά.
- **Συγκατοίκηση (Mother and Child Units):** Στη Φινλανδία, επιτρέπεται σε κρατούμενες μητέρες να έχουν μαζί τους μικρά παιδιά (συνήθως κάτω των 2-3 ετών), αν αυτό κριθεί ότι εξυπηρετεί το συμφέρον του παιδιού. Ζουν σε ειδικά διαμορφωμένα διαμερίσματα.

2. Έμφαση σε Συστηματική Ενσωμάτωση Υποστήριξης Παιδιών

Η φινλανδική πρακτική περιλαμβάνει **αξιολόγηση** των αναγκών των παιδιών **πριν και μετά από τις επισκέψεις** στους κρατούμενους γονείς τους, καθώς και παροχή πληροφοριακού υλικού που προάγει τη συναισθηματική ευαισθητοποίηση και ετοιμότητα των παιδιών. Η συγκεκριμένη προσέγγιση ενσωματώνει την ψυχοκοινωνική υποστήριξη και ποικίλα ψυχο-εκπαιδευτικά στοιχεία, συνδέοντας τις επισκέψεις με μια ολοκληρωμένη στρατηγική υποστήριξης οικογένειας (WHO, 2014).

ΣΟΥΗΔΙΑ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το σουηδικό σωφρονιστικό σύστημα έχει διαμορφωθεί ιστορικά υπό την επιρροή ενός κράτους πρόνοιας που συνδέει την απονομή δικαιοσύνης με

κοινωνικές πολιτικές και την επανένταξη των παραβατών στην κοινωνία. Η σουηδική νομοθεσία για τα ποινικά αδικήματα και τις ποινές βασίζεται σε μια μακρά παράδοση, όπου οι ποινές και οι κυρώσεις εξελίσσονται από την ιδέα της αναλογικότητας και της αναμόρφωσης προς πρακτικές που ενσωματώνουν την αντιμετώπιση των αιτιών του εγκλήματος και εναλλακτικές κυρώσεις όπου είναι δυνατόν, ιδίως για νεαρές ηλικίες (Schiratzki, 2023; e-Justice Portal, 2019). Η χώρα έχει αναγνωριστεί διεθνώς για την ανάδειξη πολιτικών που στοχεύουν στη μείωση της υποτροπής, μέσω της διάθεσης υπηρεσιών εκπαίδευσης και κοινωνικής υποστήριξης (Schiratzki, 2023). Παρά τις πρόσφατες αντιπαραθέσεις σχετικά με την πρόταση για μείωση της ηλικίας ποινικής ευθύνης στα 13 έτη για σοβαρά εγκλήματα —μια πρωτοβουλία που έχει προκαλέσει έντονες αντιδράσεις από σωφρονιστικές και κοινωνικές αρχές—, το σουηδικό σύστημα παραμένει, υπό την επίδραση των αρχών που συνδέουν την ασφάλεια με την πρόνοια και την κοινωνική ένταξη (Le Monde, 2026).

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Η Σουηδία έχει αναπτύξει ένα θεσμικό πλαίσιο σωφρονιστικής πολιτικής, το οποίο εδράζεται στην πλήρη ενσωμάτωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού στο εθνικό δίκαιο (United Nations, 1989). Υπό αυτό το πρίσμα, τα παιδιά των κρατουμένων αναγνωρίζονται ως υποκείμενα δικαιωμάτων και όχι ως παθητικοί αποδέκτες των συνεπειών της φυλάκισης. Οι σουηδικές υπηρεσίες στήριξης της οικογένειας λειτουργούν με έμφαση στην *πρόληψη του τραύματος, στη διατήρηση του δεσμού παιδιού–γονέα* και στη διασύνδεση του σωφρονιστικού συστήματος με τις κοινωνικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες για παιδιά της κοινότητας.

Η θέσπιση του **επιτρόπου για τα δικαιώματα των παιδιών (Barnombudsmannen)** ως ανεξάρτητης αρχής, με το καθήκον να εκπροσωπεί τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των παιδιών, να παρακολουθεί τη συμμόρφωση με τη CRC και να εισηγείται αλλαγές στη νομοθεσία, ενισχύει το προστατευτικό πλαίσιο γύρω από όλα τα ζητήματα που αφορούν παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των πολύπλοκων σχέσεων με το δικαστικό σύστημα και την κατάσταση των παιδιών

των κρατουμένων (Barnombudsmannen Act, 1993:335; Ingeström & Kokko, 2024). Επιπλέον, οι σουηδικές υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας και προστασίας του παιδιού λειτουργούν ενσωματωμένα με τις δικαστικές και ποινικές διαδικασίες, λαμβάνοντας υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού στα δικαστικά και διοικητικά μέτρα που το αφορούν, γεγονός που εναρμονίζεται με τις διεθνείς οδηγίες για την προστασία των παιδιών σε ευάλωτες καταστάσεις και την ενδυνάμωση της οικογενειακής υποστήριξης (European e-Justice Portal, 2019; Swedish Government Reports, 2020).

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. Θεσμική Αναγνώριση των Παιδιών ως Υποκειμένων Δικαιωμάτων

Η Σουηδική Σωφρονιστική Υπηρεσία (**Kriminalvården**) εφαρμόζει πολιτικές που ευθυγραμμίζονται με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία έχει ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο. Η προσέγγιση αυτή διασφαλίζει ότι κάθε απόφαση που επηρεάζει την επαφή παιδιού–γονέα αξιολογείται υπό το πρίσμα του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού (United Nations, 1989 Swedish Government, 2020).

2. Ειδικά Εκπαιδευμένο Προσωπικό για την Υποστήριξη Παιδιών

Η Σουηδία έχει επενδύσει συστηματικά στην εκπαίδευση σωφρονιστικού και κοινωνικού προσωπικού σε θέματα **παιδικής ανάπτυξης, ψυχικής υγείας και διαχείρισης τραύματος**. Σε αρκετές φυλακές, ορίζονται επαγγελματίες-σύνδεσμοι (**child coordinators**) που λειτουργούν ως σημείο αναφοράς για τα παιδιά και τις οικογένειες, διευκολύνοντας την επικοινωνία, προετοιμάζοντας τις επισκέψεις και εντοπίζοντας ανάγκες περαιτέρω υποστήριξης από κοινωνικές ή παιδοψυχιατρικές υπηρεσίες (WHO, 2014, Kriminalvården, 2022).

3. Παιδοκεντρικές Επισκέψεις και Φιλικά Περιβάλλοντα Επαφής

Οι σουηδικές φυλακές διαθέτουν ειδικά διαμορφωμένους χώρους επισκέψεων για παιδιά, με παιχνίδια, βιβλία και κατάλληλη επίπλωση, ώστε να μειώνεται το άγχος και το αίσθημα στιγματισμού. Ακολουθώντας τη συνολική φιλοσοφία των σκανδιναβικών χώρων η δημιουργία ενός ασφαλούς και υποστηρικτικού πλαισίου, όπου το παιδί μπορεί να αλληλεπιδράσει φυσικά με τον γονέα του, χωρίς να βιώνει την επίσκεψη ως τραυματική εμπειρία αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα (Council of Europe, 2018· Children of Prisoners Europe, 2021) .

4. Προετοιμασία και Υποστήριξη Παιδιών πριν και μετά την Επίσκεψη

Σημαντική καλή πρακτική στη Σουηδία αποτελεί η συστηματική προετοιμασία των παιδιών πριν από την πρώτη επίσκεψη στη φυλακή. Παρέχεται ηλικιακά προσαρμοσμένο πληροφοριακό υλικό (έντυπο και ψηφιακό), το οποίο εξηγεί με απλό τρόπο τι είναι η φυλακή, πώς θα εξελιχθεί η επίσκεψη και ποιοι κανόνες ισχύουν. Μετά την επίσκεψη, προσφέρεται η δυνατότητα συζήτησης και συναισθηματικής αποφόρτισης, είτε εντός της φυλακής, είτε μέσω συνεργαζόμενων κοινωνικών υπηρεσιών (WHO, 2014· Murray et al., 2012).

5. Συνεργασία με Κοινωνικές Υπηρεσίες και ΜΚΟ

Η Σουηδία έχει αναπτύξει ισχυρά δίκτυα συνεργασίας μεταξύ της Σωφρονιστικής Υπηρεσίας, των δημοτικών κοινωνικών υπηρεσιών και εξειδικευμένων ΜΚΟ (όπως οργανώσεις υποστήριξης παιδιών κρατουμένων). Τα **Γραφεία Στήριξης της Οικογένειας** λειτουργούν ως κόμβοι διασύνδεσης, διασφαλίζοντας τη συνέχεια της φροντίδας του παιδιού πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη φυλάκιση του/της γονέα (European Commission, 2020·Children of Prisoners Europe, 2021).

6. Οικογενειακά Προγράμματα και Ενίσχυση της Γονεϊκής Ικανότητας

Στο σουηδικό σωφρονιστικό σύστημα εφαρμόζονται **προγράμματα ενίσχυσης της γονεϊκής ικανότητας** για κρατούμενους γονείς, με έμφαση στην κατανόηση των αναγκών του παιδιού, τη μη βίαιη επικοινωνία και τη διατήρηση του συναισθηματικού δεσμού κατά τη διάρκεια της κράτησης. Τα προγράμματα αυτά συνδέονται άμεσα με τις πρακτικές οικογενειακής επαφής και θεωρούνται βασικό εργαλείο πρόληψης των κύκλων στιγματισμού και αποκλεισμού των μελών της οικογένειας (Council of Europe, 2018·Murray & Farrington, 2008).

7. Αξιολόγηση και Συνεχής Βελτίωση με Άξονα το Παιδί

Η Σουηδία εφαρμόζει μηχανισμούς εσωτερικής και εξωτερικής **αξιολόγησης** των σωφρονιστικών πρακτικών που επηρεάζουν τα παιδιά, με **συμμετοχή ανεξάρτητων φορέων και ερευνητικών ιδρυμάτων**. Οι αξιολογήσεις αυτές χρησιμοποιούνται για τη συνεχή αναθεώρηση πολιτικών, διασφαλίζοντας ότι οι υπηρεσίες στήριξης της οικογένειας παραμένουν επιστημονικά τεκμηριωμένες και παιδοκεντρικές (OECD, 2020· Swedish Government, 2020).

ΔΑΝΙΑ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το δανέζικο σωφρονιστικό σύστημα αναπτύχθηκε εντός του ευρύτερου πλαισίου του σκανδιναβικού κράτους πρόνοιας, με έμφαση στην επανένταξη, την αναλογικότητα της ποινής και την κοινωνική επανασύνδεση των κρατουμένων. Η θεσμική του βάση θεμελιώνεται στον **Δανέζικο Ποινικό Κώδικα του 1930**, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ το 1933 και αντικατέστησε το παλαιότερο σύστημα ποινών, καθιερώνοντας ένα σύγχρονο νομικό πλαίσιο ποινικής ευθύνης, ποινών και μέτρων αποκατάστασης, ενώ παράλληλα κατήργησε την θανατική ποινή και ενίσχυσε τις αρχές της αναμόρφωσης και της πρόληψης (Danish Penal Code, 1930; Kampmann,

1934). Η υλοποίηση των ποινών ανατέθηκε στη Δανέζικη Υπηρεσία Φυλακών και Επιτήρησης (Kriminalforsorgen), η οποία λειτουργεί υπό το Υπουργείο Δικαιοσύνης και εφαρμόζει κυρώσεις στερητικές της ελευθερίας και εναλλακτικές μορφές ποινής, σύμφωνα με βασικές αρχές, όπως η «κανονικότητα», η «ελαχιστοποίηση της παρέμβασης» και η «διατήρηση δεσμών με την κοινωνία», που αποτελούν θεμέλιο του σκανδιναβικού μοντέλου σωφρονιστικής πολιτικής (Danish Prison and Probation Service, 2008; Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015). Παράλληλα, το σύστημα διέπεται από συνταγματικές εγγυήσεις προστασίας από την αυθαίρετη κράτηση, όπως η υποχρέωση δικαστικού ελέγχου εντός 24 ωρών από τη σύλληψη, γεγονός που ενισχύει την αρχή του κράτους δικαίου και τη νομιμότητα της ποινικής διαδικασίας (Administration of Justice Act; Danish Constitution, 1849) .

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Το θεσμικό πλαίσιο προστασίας της οικογένειας και του παιδιού στη Δανία βασίζεται σε ένα ισχυρό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας και ειδικές νομοθετικές διατάξεις, όπως ο **Νόμος περί Κοινωνικών Υπηρεσιών (Social Services Act)** και ο **Νόμος περί Γονικής Ευθύνης (Parental Responsibility Act)**, οι οποίοι προβλέπουν, ότι το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί βασική αρχή σε κάθε διοικητική ή δικαστική απόφαση και ότι το παιδί έχει δικαίωμα να ακούγεται σε υποθέσεις που το αφορούν, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά του (Social Services Act; Parental Responsibility Act, 2007) . Η Δανία έχει, επίσης, κυρώσει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού από το 1991, ενσωματώνοντας τις αρχές της προστασίας, της συμμετοχής και της μη διάκρισης στη δημόσια πολιτική και στη λειτουργία των κοινωνικών και σωφρονιστικών υπηρεσιών (United Nations, 1989; OHCHR, 2017) .

Στο πλαίσιο αυτό, η Δανέζικη Υπηρεσία Φυλακών και Επιτήρησης εφαρμόζει ειδικές δράσεις για την υποστήριξη της οικογένειας των κρατουμένων, όπως προγράμματα ενίσχυσης της γονεϊκής ικανότητας και ομάδες συζήτησης για κρατούμενους γονείς, με στόχο τη διατήρηση των οικογενειακών δεσμών και τη βελτίωση των συνθηκών ανάπτυξης των παιδιών, αναγνωρίζοντας ότι η οικογενειακή στήριξη αποτελεί βασικό παράγοντα πρόληψης της υποτροπής και

προστασίας της ψυχοκοινωνικής ευημερίας των παιδιών (Danish Prison and Probation Service, 2015; Children of Prisoners Europe, 2019). Τα γραφεία και οι υπηρεσίες οικογενειακής υποστήριξης λειτουργούν συμπληρωματικά προς το σωφρονιστικό έργο, με αυξημένο ρόλο ανεξάρτητων φορέων εποπτείας και αξιολόγησης.

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. Ευέλικτες Οικογενειακές Επισκέψεις και Υποστήριξη Παιδιών

Η Δανία έχει ενσωματώσει πρότυπες διαδικασίες που λαμβάνουν υπόψη το παιδί και την οικογένεια στη σχεδίαση των επισκέψεων: Η παροχή “visiting apartments,” όπου ο/η κρατούμενος/η και η οικογένειά του/της μπορούν να διαμείνουν για πολλές ώρες ή ημέρες σε περιβάλλον που ενισχύει την ποιότητα επαφής, αποτελούν ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των προαναφερθεισών διαδικασιών. Η εν λόγω πρακτική μειώνει τη συναισθηματική πίεση τόσο για τα παιδιά, όσο και για τους γονείς (Danish Prison and Probation Service, 2015·Council of Europe, 2018 Children of Prisoners Europe, 2019).

2. “Children’s Officers” και Θεραπευτική Υποστήριξη

Η Δανία έχει ενσωματώσει στο σωφρονιστικό της σύστημα εξειδικευμένο προσωπικό σε θέματα παιδιών (children’s officers) με στόχο τη διασφάλιση φιλικών προς τα παιδιά διαδικασιών επίσκεψης, την υποστήριξη παιδιών πριν και μετά από τις επισκέψεις, και τη διευκόλυνση των θεραπευτικών συνεδριών και των οικογενειακών επαφών, που προσφέρουν πιο ουσιαστική και υποστηρικτική εμπειρία (World Health Organization, 2014 Danish Prison and Probation Service, 2015·EuroPris, 2018).

3. Αξιολόγηση από Ανεξάρτητους Φορείς

Η **Παιδική Διεύθυνση του Συνηγόρου του Πολίτη (Ombudsman)** στη Δανία έχει διεξάγει επιθεωρήσεις σε σωφρονιστικά καταστήματα, αναδεικνύοντας την ανάγκη βελτίωσης υποδομών και διαδικασιών που επηρεάζουν άμεσα τα παιδιά των

κρατουμένων, ιδίως όταν αυτά διαμένουν ή επισκέπτονται τη φυλακή. Οι εκθέσεις, που συντάσσονται ενθαρρύνουν τη συνεχή βελτίωση των δομών υπό το πρίσμα των δικαιωμάτων του παιδιού και των πρακτικών οικογενειακής στήριξης (Parliamentary Ombudsman of Denmark, 2019·United Nations Committee on the Rights of the Child, 2017 Council of Europe, 2018).

ΙΣΛΑΝΔΙΑ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Η Ισλανδία, ως μικρό, ομοσπονδιακά οργανωμένο, σκανδιναβικό κράτος, ανέπτυξε από τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα μία ποινική πολιτική που αφορούσε, όχι μόνο στην επιβολή ποινών, αλλά κυρίως στην επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία, ακολουθώντας τις γενικότερες σκανδιναβικές τάσεις, προς μη αποκλειστική τιμωρία και περισσότερη έμφαση στην κοινωνική επανένταξη και πρόληψη υποτροπής (Gunnlaugsson, 2019). Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, το σύστημα έχει αντιμετωπίσει νέες προκλήσεις, όπως αυξήσεις στις εκκρεμείς ποινές φυλάκισης και πίεση στις φυλακές, λόγω περιορισμένου χώρου, γεγονός που οδηγεί σε αναθεώρηση θεσμικών δομών και επενδύσεις σε νέες εγκαταστάσεις που πληρούν τις σύγχρονες ευρωπαϊκές απαιτήσεις διαβίωσης και ανθρωπιστικής μεταχείρισης εντός των καταστημάτων κράτησης (CPT Report, 2020; Charman, 2025).

Η διαχείριση διαφορετικών κατηγοριών κρατουμένων, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών, διέπεται από ειδικές κατευθυντήριες γραμμές που προσπαθούν να συμμορφωθούν με διεθνείς προδιαγραφές, όπως οι Bangkok Rules για τις γυναίκες κρατούμενες, ακόμη και αν δεν έχουν πλήρως θεσμοθετηθεί, ενισχύοντας τη δέσμευση της Ισλανδίας για ισότιμη και ανθρωπίνη μεταχείριση (National UPR Report, 2018).

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Η Ισλανδία, διατηρώντας τα χαρακτηριστικά του μικρού νησιωτικού κράτους, με έντονη έμφαση στο κοινωνικό κράτος πρόνοιας, ενσωμάτωσε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού στο εθνικό δίκαιο το 2013, καθιστώντας την άμεσα εφαρμόσιμη (UN CRC incorporated law 2013; gov.is)· σύμφωνα με τον Child Protection Act, No. 80/2002. Οι αρχές προστασίας των παιδιών και ενίσχυσης οικογενειών αποτελούν υποχρέωση του κράτους, με σκοπό τη διασφάλιση της ευημερίας και των δικαιωμάτων των παιδιών και την ενδυνάμωση των γονέων στην ανατροφή τους (Child Protection Act, No. 80/2002).

Σε εθνικό επίπεδο, η Ισλανδία αναγνωρίζει τον κρίσιμο ρόλο της οικογένειας στη διατήρηση της σταθερότητας και της ψυχοκοινωνικής ευημερίας των παιδιών. Η προσέγγιση αυτή εντάσσεται στη γενικότερη φιλοσοφία παιδοκεντρικής και ανθρωποκεντρικής πολιτικής, η οποία επιδιώκει να διασφαλίσει, ότι τα παιδιά των κρατουμένων δεν υποφέρουν δυσανάλογα από τις συνέπειες της φυλάκισης και λαμβάνουν ολιστική υποστήριξη που περιλαμβάνει συναισθηματική, κοινωνική και νομική βοήθεια. Οι πολιτικές αυτές συνδέονται άμεσα με διεθνείς κατευθυντήριες αρχές όπως η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC) και τους Ευρωπαϊκούς Κανονισμούς για την Πρόνοια και τα Δικαιώματα του Παιδιού, που απαιτούν η προστασία, η φροντίδα και τα δικαιώματα των παιδιών να θέτονται στο επίκεντρο κάθε πολιτικής (UN CRC, Article 3).

Παρά την έλλειψη εκτεταμένων ακαδημαϊκών μελετών αναφορικά με το ισλανδικό σύστημα προστασίας οικογένειας και παιδιού, γίνεται άμεσα κατανοητό ότι στην πρακτική του εφαρμογή, το πλαίσιο περιλαμβάνει την οργανωμένη παροχή υπηρεσιών από τις δημοτικές αρχές σε συνεργασία με την Εθνική Υπηρεσία Προστασίας Παιδιών (National Agency for Children and Families) και αξιοποιεί δομές στήριξης που στόχο έχουν να υποστηρίξουν τόσο τα παιδιά όσο και τις οικογένειές τους εντός και εκτός σωφρονιστικών πλαισίων (gov.is, Child Protection Services).

1. Multidisciplinary Child-Centred Support – Το Μοντέλο Barnahús Πολλαπλό Πλαίσιο Παιδοκεντρικής Υποστήριξης

Το *Barnahús* (κυριολεκτικά «Σπίτι των Παιδιών») αποτελεί μια καινοτόμο παιδοκεντρική, πολυθεματική, διεπιστημονική δομή που προσφέρει ολοκληρωμένη προστασία και στήριξη σε παιδιά που έχουν βιώσει ή έχουν υπάρξει μάρτυρες βία ή τραυματικά γεγονότα (barnahus.eu). Παρά το γεγονός ότι το μοντέλο δεν απευθύνεται αποκλειστικά σε παιδιά κρατουμένων, τα βασικά του στοιχεία — παιδοκεντρικό περιβάλλον, συντονισμένη αξιολόγηση και υποστήριξη από νομικούς, ψυχολόγους και κοινωνικές υπηρεσίες — μπορούν και εφαρμόζονται ως πρότυπο για την υποστήριξη παιδιών των κρατουμένων. Το μοντέλο αυτό είναι ενσωματωμένο στο δικαστικό, παιδοκεντρικό και προνοιακό σύστημα της Ισλανδίας και στοχεύει στη διερεύνηση των περιστατικών παιδικής κακοποίησης και κυρίως στην ουσιαστική πλαισίωση των παιδιών και περιλαμβάνει:

- Συνεντεύξεις, οι οποίες διεξάγονται με φιλικό τόπο για τα παιδιά, ιατρικές και ψυχολογικές αξιολογήσεις και θεραπευτική υποστήριξη.
- Συντονισμό υπηρεσιών προστασίας, συμβουλευτική και παραπομπές σε κοινωνικές/ψυχιατρικές υπηρεσίες, για την οικογένεια.
- Συνεργασία μεταξύ αστυνομίας, δικαστικού συστήματος, υπηρεσιών παιδικής προστασίας και υπηρεσιών υγείας και ψυχικής υγείας λειτουργούν υπό μία στέγη (multidisciplinary approach).

Το *Barnahús* αποτελεί διεθνώς αναγνωρισμένο πρότυπο καλής πρακτικής από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τον ειδικό εκπρόσωπο του ΟΗΕ για τη βία κατά των παιδιών, χάρη στην αποτελεσματική πρόληψη επανατραυματισμού και στην ενίσχυση των δικαιωμάτων των παιδιών κατά τη διαδικασία προστασίας και απονομής δικαιοσύνης .

2. Συνεργαζόμενες Υπηρεσίες Προστασίας Παιδιού με Δομές Στήριξης Οικογένειας

Στην Ισλανδία, οι υπηρεσίες παιδικής προστασίας που παρέχονται από τη δημοτική αρχή είναι σχεδιασμένες για να διασφαλίζουν την ευημερία των παιδιών και να υποστηρίζουν οικογένειες σε κρίση, ανεξάρτητα από την προέλευσή τους ή

τις λοιπές συνθήκες (Child Protection Services, n.d.). Αυτές οι υπηρεσίες περιλαμβάνουν:

- Συμβουλευτική και καθοδήγηση για γονείς και παιδιά, είτε εντός του σπιτιού είτε στα γραφεία, με στόχο την ενίσχυση των οικογενειακών δεξιοτήτων και την αντιμετώπιση άμεσων ανησυχιών για την ευημερία των παιδιών. Αυτή η παροχή μπορεί να ενσωματωθεί σε Γραφεία Στήριξης της Οικογένειας που εξυπηρετούν ειδικά τις ανάγκες των οικογενειών κρατουμένων, με ανάπτυξη εξατομικευμένων σχεδίων υποστήριξης.
- Συνεργασία με σχολεία, υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές δομές, για τη συνολική φροντίδα του παιδιού και την υποστήριξή του εντός και εκτός σωφρονιστικού πλαισίου, ενισχύοντας τη συνέχεια της φροντίδας του παιδιού και την κοινωνική ενσωμάτωση.

Η υποχρέωση όλων των επαγγελματιών να ενημερώνουν τις υπηρεσίες όταν εντοπίζουν ανησυχίες για την ευημερία ενός παιδιού (όπως προκύπτει από τον ισλανδικό νόμο για την προστασία του παιδιού) εν δυνάμει υποστηρίζει και τις οικογένειες των κρατουμένων, καθιστώντας τις υπηρεσίες προστασίας παιδιών μέρος ενός ευρύτερου συστήματος στήριξης που μπορεί να κινητοποιηθεί σε περίπτωση που η κράτηση ενός γονέα θέτει σε κίνδυνο την ευημερία του παιδιού (Child Protection Services).

3. Στήριξη Δεσμών Οικογένειας Μέσω Κοινωνικών Οργανώσεων και Κοινοτικών Δικτύων

Μη κυβερνητικοί οργανισμοί όπως η *Afstaða (Perspective)* δραστηριοποιούνται στην υποστήριξη κρατουμένων και των οικογενειών τους, αναγνωρίζοντας τον ρόλο των κοινωνικών δεσμών και της οικογενειακής υποστήριξης στη διαδικασία επανένταξης και ευημερίας (Afstaða, n.d.). Αν και οι υπηρεσίες τους δεν είναι αποκλειστικά για παιδιά κρατουμένων, περιλαμβάνουν:

- Οργανωμένες επισκέψεις και δραστηριότητες που ενισχύουν τους δεσμούς οικογένειας κατά τη διάρκεια της κράτησης.

- Συμβουλευτική για τις σχέσεις γονέα–παιδιού και παραπομπές σε κοινωνικές υπηρεσίες, όπου κρίνεται απαραίτητο για την ψυχοκοινωνική υποστήριξη των παιδιών.
- Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση της κοινότητας σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι οικογένειες των κρατουμένων, ενισχύοντας την κοινωνική ενσωμάτωση και μείωση του στίγματος.

Η λειτουργία τέτοιων ομάδων ενισχύει το δίκτυο κοινωνικής στήριξης γύρω από την οικογένεια του κρατούμενου και μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά με επίσημες υπηρεσίες παιδικής προστασίας ή γραφεία στήριξης οικογένειας.

4. Κοινωνικοί Μηχανισμοί Ενσωμάτωσης και Υποστήριξης Γονέων Κατά τη Διάρκεια και Μετά την Κράτηση

Ενώ στην Ισλανδία δεν εντοπίζονται πλήρως τεκμηριωμένα προγράμματα που να αντιστοιχούν σε διεθνώς αναγνωρισμένα «parenting programmes» για κρατουμένους γονείς, η γενική νομοθεσία προστασίας παιδιού και η λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών σε δημοτικό επίπεδο παρέχουν ένα πλαίσιο που επιτρέπει την ενσωμάτωση τέτοιων παρεμβάσεων. Αυτό περιλαμβάνει:

- Βασικές υπηρεσίες στήριξης οικογένειας σε συνεργασία με δημοτικές κοινωνικές υπηρεσίες, οι οποίες μπορούν να προσαρμόσουν παρέμβαση σε οικογένειες κρατουμένων, προωθώντας την ανάκαμψη του οικογενειακού ρόλου μετά την αποφυλάκιση.
- Άμεση συμβουλευτική και παραπομπές για ψυχολογική υποστήριξη παιδιών που βιώνουν τη φυλάκιση του/της γονέα, αξιοποιώντας υπάρχουσες κοινωνικές και υγειονομικές δομές της χώρας.

Αυτή η ευέλικτη, ενσωματωμένη προσέγγιση είναι σύμφωνη με διεθνείς οδηγίες που προτείνουν διεπιστημονικές παρεμβάσεις και διασύνδεση υπηρεσιών για την υποστήριξη παιδιών με κρατούμενο γονέα (EuroPris Family Relations Good Practice).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι σκανδιναβικές χώρες (Σουηδία, Νορβηγία, Φινλανδία, Δανία και Ισλανδία) εφαρμόζουν ένα συνεκτικό, παιδοκεντρικό και οικογενειοκεντρικό σωφρονιστικό μοντέλο, το οποίο βασίζεται στις αρχές της κοινωνικής επανένταξης, της κανονικότητας και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του παιδιού. Στο πλαίσιο αυτό, οι σωφρονιστικές υπηρεσίες ενσωματώνουν πρακτικές όπως:

- Προώθηση τη **συνέχισης των οικογενειακών δεσμών** μέσω δομημένων, παιδοκεντρικών μορφών επίσκεψης και ειδικά διαμορφωμένων κατοικιών.
- Ενσωμάτωση **θεσμικών δομών και επαγγελματιών παιδικής μέριμνας** στο σωφρονιστικό περιβάλλον.
- Σύνδεση **εκπαιδευτικών και θεραπευτικών προγραμμάτων** με τα δικαιώματα και την ευημερία παιδιών των κρατουμένων.
- Διασφάλιση **διαρκούς αξιολόγησης από ανεξάρτητους φορείς**, ενισχύοντας τη λογοδοσία και βελτίωση των πρακτικών.

Παράλληλα, ενσωματώνει προγράμματα ενίσχυσης της γονεϊκής ικανότητας, ενισχύει τη συστηματική συνεργασία με κοινωνικές υπηρεσίες και οργανώσεις με στόχο τη διατήρηση των οικογενειακών δεσμών και τη μείωση των αρνητικών ψυχοκοινωνικών επιπτώσεων της φυλάκισης στα παιδιά (Council of Europe, 2018; EuroPris, 2018). Η προσέγγιση αυτή ευθυγραμμίζεται με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και τις κατευθυντήριες οδηγίες του ΠΟΥ, οι οποίες τονίζουν ότι η διατήρηση της σχέσης γονέα–παιδιού αποτελεί κρίσιμο προστατευτικό παράγοντα για την ψυχική υγεία, την κοινωνική προσαρμογή και την πρόληψη της διαγενεακής μετάδοσης της παραβατικότητας (United Nations, 1989; World Health Organization, 2014).

Συνολικά, το σκανδιναβικό μοντέλο αναγνωρίζεται διεθνώς ως πρότυπο καλής πρακτικής, καθώς αντιμετωπίζει τη φυλάκιση όχι ως αποκομμένο τιμωρητικό μέτρο, αλλά ως διαδικασία που απαιτεί παράλληλη στήριξη της οικογένειας, ενισχύοντας τόσο την ευημερία των παιδιών όσο και τις πιθανότητες επιτυχούς κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων (Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015; Children of Prisoners Europe, 2019).

BIBΛIOΓPAΦIA

Aas, K. F., & Bosworth, M. (Eds.). (2013). *The borders of punishment: Migration, citizenship, and social exclusion*. Oxford University Press.

Afstaða. (n.d.). *Afstaða (Perspective) association advocating prisoners and ex-prisoners Iceland*. Retrieved from <https://road2freedom.eu/afstada-perspective-association-advocating-prisoners-and-ex-prisoners-iceland/>

Andersson, E., & Bülow, P. (2017). Children visiting their parent in prison – A child-perspective. *Child & Family Social Work*, 23(2), 291–299.

Barnahus. (n.d.). In *Wikipedia*. Retrieved from <https://en.wikipedia.org/wiki/Barnahus>

Chapman, M. (2025, April 7). *Custody spike leaves Icelandic prisons overburdened*. Iceland Review.

Children of Prisoners Europe. (2019). *Children of prisoners: Interventions and mitigations to strengthen mental health*. COPE.

Children of Prisoners Europe. (n.d.). *Family Relations Good Practice Collection*. Retrieved from <https://childrenofprisoners.eu/family-relations-good-practice-collection/>

Convention on the Rights of the Child, Nov. 20, 1989, 1577 U.N.T.S. 3. De Boe, S., & Van Broeck, T. (2020). *Child-friendly visiting spaces in European prisons*. COPE – Children of Prisoners Europe.

Council of Europe. (2018). *Recommendation CM/Rec(2018)5 concerning children with imprisoned parents*.

Child Protection Services. (n.d.). *Information on child protection services in Iceland*. Retrieved from <https://www.landneminn.is/en/information-sites/children-families/child-protection-services>

Children of Prisoners Europe. (2019). *Children of prisoners: Interventions and mitigations to strengthen mental health*. COPE.

Danish Penal Code. (1930). *Straffeloven (Penal Code of Denmark)*. Ministry of Justice.

Danish Prison and Probation Service. (2015). *Report to the United Nations Committee on the Rights of the Child*. Ministry of Justice, Denmark.

European Commission. (2020). *EU strategy on the rights of the child*.

European e-Justice Portal. (2024). *Rights of minors in court proceedings – Finland*. https://e-justice.europa.eu/topics/your-rights/rights-minors-court-proceedings/fi_en

EuroPris. (2018). *Family relations and imprisonment: Best practice collection*. European Organisation of Prison and Correctional Services.

Finnish Criminal Sanctions Agency. (n.d.). *Criminal Sanctions Agency (Rise)*. In *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Criminal_Sanctions_Agency

General Penal Code (Iceland). (1940). *General Penal Code*.

Gunnlaugsson, H. (2019). *Criminal justice in a small Nordic country: The case of Iceland*. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab.

Jones, A., Gallagher, B., & Manby, M. (2013). *Children of prisoners: Interventions and mitigations to strengthen well-being*. University of Huddersfield / Eurochips.

- Kampmann, E. (1934). *Prisons and punishments in Denmark*. Northwestern University Press.
- Kriminalvården. (2022). *Children and family work in Swedish prisons*. Swedish Prison and Probation Service.
- Lappi-Seppälä, T., & Storgaard, A. (2015). Nordic mediation and penal policy. *Neue Kriminalpolitik*.
- Lappi-Seppälä, T., & Storgaard, A. (2015). Nordic sentencing and penal policy. In *Crime and Justice in Scandinavia* (pp. 17–54). Springer.
- Murray, J., & Farrington, D. P. (2008). The effects of parental imprisonment on children. *Crime and Justice*, 37(1), 133–206. <https://doi.org/10.1086/520070>
- Murray, J., Farrington, D. P., & Sekol, I. (2012). Children’s antisocial behavior, mental health, and educational performance after parental incarceration. *Psychological Bulletin*, 138(2), 175–210.
- National UPR Report. (2018). *Universal Periodic Review: Iceland*. Government of Iceland.
- OECD. (2020). *Strengthening the governance of child protection systems*.
- Parliamentary Ombudsman of Denmark. (2019). *Inspection reports on Danish prisons and the protection of children*. Copenhagen: Ombudsman of Denmark.
- Report on the visit to Iceland by the CPT. (2020). *European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*.
- Report on the visit to Finland by the CPT. (2020). *European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*.
- State Reports – CRC – Finland. (1994). *Baseline report for the Universal Periodic Review*.
- Swedish Government. (2020). *Incorporation of the Convention on the Rights of the Child into Swedish law*.
- Thränhardt, D., & Lösch, A. (2019). *The integration of family support into prison policy and practice: The Norwegian experience*. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 58, 103-116.
- Thränhardt, D. (2022). *The importance of family support in the context of imprisonment*. In E. H. M. S. S. M. (Ed.), *Social Justice in Context* (pp. 45-63). Academic Press.
- United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. *United Nations Treaty Series*.
- United Nations Committee on the Rights of the Child. (2017). *Concluding observations on the fifth periodic report of Denmark*. *CRC/C/DNK/CO/5*.
- World Health Organization. (2014). *Prisons and health*. WHO Regional Office for Europe.

II. ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ

Το σύστημα στήριξης των οικογενειών των κρατουμένων στις Κάτω Χώρες, και ιδίως στην Ολλανδία και το Βέλγιο, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ευρύτερης σωφρονιστικής και κοινωνικής πολιτικής, η οποία βασίζεται στις αρχές της κοινωνικής επανένταξης, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της διατήρησης των οικογενειακών δεσμών. Οι πολιτικές αυτές εδράζονται στη θεμελιώδη αρχή **ότι η φυλάκιση αφορά μόνο τη στέρηση της ελευθερίας και όχι τον περιορισμό άλλων βασικών δικαιωμάτων, όπως η οικογενειακή ζωή**, αρχή που κατοχυρώνεται τόσο στους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες, όσο και στη νομολογία του Συμβουλίου της Ευρώπης (Council of Europe, 2020).

Στο πλαίσιο αυτό, οι σωφρονιστικές υπηρεσίες των Κάτω Χωρών υιοθετούν οικογενειοκεντρικές πρακτικές, οι οποίες αποσκοπούν στη διατήρηση και ενίσχυση της σχέσης μεταξύ των κρατουμένων και των μελών της οικογένειάς τους, αναγνωρίζοντας ότι η οικογενειακή υποστήριξη αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την ψυχοκοινωνική ευημερία των παιδιών και τη μείωση της υποτροπής, έπειτα από την αποφυλάκιση (Ministry of Justice and Security of the Netherlands, 2019; Children of Prisoners Europe, 2019). Η συγκεκριμένη προσέγγιση ευθυγραμμίζεται με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία προβλέπει ότι τα παιδιά έχουν δικαίωμα διατήρησης προσωπικών σχέσεων και άμεσης επαφής με τους γονείς τους, ακόμη και όταν αυτοί βρίσκονται σε κράτηση, εκτός εάν αυτό αντίκειται στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού (United Nations, 1989).

Επιπλέον, οι σωφρονιστικές πολιτικές στις Κάτω Χώρες ενσωματώνουν συνεργασίες με κοινωνικές υπηρεσίες, εξειδικευμένους επαγγελματίες και μη κυβερνητικές οργανώσεις, με στόχο τη διασφάλιση της συνέχειας της οικογενειακής φροντίδας και την πρόληψη των αρνητικών συνεπειών της φυλάκισης στα παιδιά, σε συμφωνία με τις κατευθυντήριες οδηγίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας και των ευρωπαϊκών θεσμών για την προστασία ευάλωτων πληθυσμών στο σωφρονιστικό περιβάλλον (World Health Organization, 2014; EuroPris, 2018).

Συνολικά, το μοντέλο των Κάτω Χωρών χαρακτηρίζεται από τη θεσμική αναγνώριση της οικογένειας ως βασικού παράγοντα κοινωνικής επανένταξης και

από την ανάπτυξη συντονισμένων, διεπιστημονικών υπηρεσιών που ενισχύουν τη σταθερότητα και την ευημερία τόσο των παιδιών όσο και των κρατουμένων γονέων.

ΟΛΛΑΝΔΙΑ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το ολλανδικό σωφρονιστικό σύστημα έχει διαμορφωθεί στο πλαίσιο μιας μακράς παράδοσης που συνδυάζει το **κράτος δικαίου** με το **κοινωνικό κράτος** πρόνοιας, δίνοντας έμφαση στην αναλογικότητα της ποινής, την κοινωνική επανένταξη και τη διατήρηση των κοινωνικών δεσμών των κρατουμένων. Η θεσμική του βάση εδράζεται στον Ποινικό Κώδικα της Ολλανδίας (Wetboek van Strafrecht) του 1886 και στον Νόμο περί Σωφρονιστικών Ιδρυμάτων (Penitentiary Principles Act, 1998), ο οποίος καθορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατουμένων και ενσωματώνει την αρχή της «κανονικότητας», σύμφωνα με την οποία η ζωή στη φυλακή πρέπει να προσεγγίζει όσο το δυνατόν περισσότερο τις συνθήκες της ελεύθερης κοινωνίας (van Zyl Smit & Snacken, 2009; Dutch Custodial Institutions Agency, 2021). Το σύστημα λειτουργεί υπό την εποπτεία του Custodial Institutions Agency (Dienst Justitiële Inrichtingen) του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Ασφάλειας και χαρακτηρίζεται από εκτεταμένη χρήση εναλλακτικών κυρώσεων, εξατομικευμένα σχέδια επανένταξης και προγράμματα κοινωνικής αποκατάστασης, σε ευθυγράμμιση με τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες και τις κατευθυντήριες οδηγίες του Συμβουλίου της Ευρώπης για την ανθρώπινη μεταχείριση των κρατουμένων (Council of Europe, 2020; Ministry of Justice and Security of the Netherlands, 2019). Η ολλανδική σωφρονιστική πολιτική θεωρείται, διεθνώς, πρότυπο λόγω της χαμηλών ποσοστών χρήσης της ποινής της φυλάκισης, σε σύγκριση με άλλες χώρες και της έμφασης σε μέτρα που προάγουν τη μείωση της υποτροπής και την κοινωνική επανένταξη, ενσωματώνοντας αρχές που αναγνωρίζουν τη σημασία της οικογένειας και της κοινωνικής υποστήριξης στη διαδικασία αποκατάστασης (Snacken, 2010; Council of Europe, 2020)

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Η Ολλανδία εφαρμόζει ένα σωφρονιστικό μοντέλο που χαρακτηρίζεται από έντονη συνδιαλλαγή με την κοινότητα, έμφαση στη διατήρηση των οικογενειακών δεσμών και στενή συνεργασία με τις υπηρεσίες πρόνοιας της κοινότητας. Η οικογένεια του/της κρατουμένου/ης αντιμετωπίζεται ως κρίσιμος παράγοντας πρόληψης της υποτροπής και ενίσχυσης της κοινωνικής επανένταξης. Οι υπηρεσίες στήριξης της οικογένειας εντάσσονται σε ένα οργανωμένο πλαίσιο κοινωνικής φροντίδας, με εξειδικευμένο προσωπικό, παιδοκεντρικές πρακτικές και προγράμματα που δίνουν έμφαση στην καλλιέργεια της γονεϊκής επάρκειας και στη συναισθηματική ασφάλεια των παιδιών.

Μία από τις πιο ενδιαφέρουσες όψεις της σωφρονιστικής πολιτικής στην Ολλανδία είναι μια συστηματική και θεσμικά κατοχυρωμένη προσέγγιση οικογενειακής στήριξης που εφαρμόζεται εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, γνωστή ως **“Family Approach / Gezinsbenadering” (Ολιστική «Οικογενειακή Προσέγγιση» στη Σωφρονιστική Πολιτική)**. Η συγκεκριμένη προσέγγιση εφαρμόζεται πιλοτικά και σταδιακά σε φυλακές όπως οι Veenhuizen και Leeuwarden και αντιμετωπίζει τη φυλάκιση, όχι ως ατομικό γεγονός αλλά, ως εμπειρία που επηρεάζει ολόκληρο το οικογενειακό σύστημα.

Η εν λόγω πρακτική ευθυγραμμίζεται με την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες (Council of Europe, 2020; WHO, 2022), τις συστάσεις του WHO για την ψυχική υγεία ευάλωτων πληθυσμών, ενώ αποσκοπεί κυρίως στη μείωση της υποτροπής, μέσω της κατάλληλης προετοιμασίας των κρατουμένων για την επανένταξη τους.

Στο πλαίσιο που περιγράφεται, τα **γραφεία στήριξης της οικογένειας** λειτουργούν **ως κόμβοι συντονισμού** μεταξύ σωφρονιστικού προσωπικού, κοινωνικών υπηρεσιών και οικογενειών, ενώ διεξάγουν και εποπτεύουν τα παρακάτω προγράμματα:

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. “Father Wings”

Εξειδικευμένες Πτέρυγες Πατέρων

Στο πλαίσιο του Family Approach, σε επιλεγμένες φυλακές λειτουργούν ειδικές πτέρυγες όπου διαμένουν αποκλειστικά κρατούμενοι πατέρες. Στόχος είναι η καλλιέργεια θετικής γονεϊκής κουλτούρας, η αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των κρατουμένων και η ενίσχυση της γονεϊκής ταυτότητας κατά τη διάρκεια της κράτησης.

Οι πτέρυγες αυτές:

- συνοδεύονται από εκπαιδευτικά προγράμματα γονεϊκών δεξιοτήτων,
- ενισχύουν την υπευθυνότητα και τη συναισθηματική διαθεσιμότητα των πατέρων,
- συνδέονται με μειωμένη υποτροπή και βελτιωμένη οικογενειακή επανένταξη.

Η πρακτική αυτή θεωρείται καλή πρακτική πρόληψης της διαγενεακής μετάδοσης του εγκλεισμού (Murray & Farrington, 2008) .

2. “Child-Friendly Family Rooms”

Παιδοκεντρικοί και Οικογενειακοί Χώροι Επισκέψεων

Οι ολλανδικές φυλακές που εφαρμόζουν το Family Approach διαθέτουν ειδικά διαμορφωμένους χώρους επισκέψεων φιλικούς προς τα παιδιά. Οι χώροι αυτοί περιλαμβάνουν παιχνίδια, έπιπλα προσαρμοσμένα στην παιδική ηλικία, ήπιους χρωματισμούς και μειωμένη επιτήρηση, ώστε να δημιουργείται ένα περιβάλλον όσο το δυνατόν πιο οικείο και ασφαλές.

Η πρακτική αυτή:

- μειώνει το άγχος και το τραύμα των παιδιών,
- ενισχύει την ποιότητα της γονεϊκής αλληλεπίδρασης,
- ευθυγραμμίζεται με τις κατευθυντήριες γραμμές του WHO και της UNICEF για φιλικά προς το παιδί περιβάλλοντα.

3. Εναλλακτικές Μορφές Επικοινωνίας – Βιντεοκλήσεις και Ψηφιακή Επαφή

Συμπληρωματικά προς τις δια ζώσης επισκέψεις, εφαρμόζεται συστηματικά η χρήση βιντεοκλήσεων για την επικοινωνία κρατούμενων με τις οικογένειές τους. Η πρακτική αυτή διευκολύνει τη συχνή επαφή, ιδίως όταν υπάρχουν γεωγραφικοί, οικονομικοί ή κοινωνικοί περιορισμοί.

Η ψηφιακή επικοινωνία:

- ενισχύει τη συναισθηματική συνέχεια της σχέσης,
- μειώνει την απομόνωση των παιδιών,
- λειτουργεί ως κρίσιμο εργαλείο για μονογονεϊκές ή ευάλωτες οικογένειες.

4. Δομημένες Οικογενειακές Δραστηριότητες Εντός Φυλακής

Στο πλαίσιο του Family Approach οργανώνονται κοινές δραστηριότητες γονέα-παιδιού, όπως δημιουργικές κατασκευές, αθλητικά παιχνίδια και εκπαιδευτικές δράσεις. Οι δραστηριότητες αυτές υλοποιούνται με την παρουσία κοινωνικών λειτουργών ή ειδικά εκπαιδευμένου προσωπικού.

Στόχος είναι:

- η ενίσχυση της συναισθηματικής σύνδεσης,
- η ανάδειξη θετικών ρόλων του/της γονέα,
- η δημιουργία θετικών κοινών εμπειριών που αντισταθμίζουν το περιβάλλον εγκλεισμού.

5. “Living Lab”

Ερευνητικό και Ακαδημαϊκό Πλαίσιο Συνεχούς Αξιολόγησης

Η Ολλανδία εφαρμόζει καινοτόμα το μοντέλο του *Living Lab* στη φυλακή Veenhuizen, όπου η εφαρμογή του Family Approach συνοδεύεται από συνεχή ερευνητική αξιολόγηση. Τα **ολλανδικά "Living Labs" (Ζωντανά Εργαστήρια) στο πλαίσιο των φυλακών** αποτελούν μια πρωτοποριακή προσέγγιση στον σωφρονισμό, όπου οι φυλακές λειτουργούν ως περιβάλλοντα δοκιμών (test-beds) για την ανάπτυξη, αξιολόγηση και εφαρμογή καινοτόμων λύσεων, με κύριο στόχο

την αποτελεσματική επανένταξη και τη μείωση της υποτροπής (Palmen, 2024., Molleman, 2025).

Βασίζονται στη συνεργασία μεταξύ της Υπηρεσίας Σωφρονιστικών Ιδρυμάτων (DJI), Πανεπιστημίων, τεχνολογικών εταιρειών και των ίδιων των κρατούμενων και του προσωπικού, προωθώντας μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση (European Institute of Public Administration, 2024),

Βασικά Χαρακτηριστικά και Καινοτομίες στο πλαίσιο των Living Labs:

- **Προγράμματα Επανένταξης & Εργασίας:** Στο πλαίσιο των Living Labs, έχουν αναπτυχθεί προγράμματα όπως το **In-Made** (εργασία εντός φυλακής) και το **Ex-Made** (εξωτερικές θέσεις εργασίας για άτομα κοντά στην αποφυλάκιση), που προσφέρουν ουσιαστική επαγγελματική κατάρτιση.
- **Ανθρωποκεντρικό Περιβάλλον (Healing Environments):** Οι φυλακές σχεδιάζονται με έμφαση στο φυσικό φως, τους πράσινους χώρους και τις "ευέλικτες" φυλακές, μειώνοντας την ένταση και το στρες, γεγονός που αποδεδειγμένα βελτιώνει τη συμπεριφορά των κρατούμενων.
- **Τεχνολογία και Ψηφιοποίηση:** Πιλοτικά προγράμματα περιλαμβάνουν τη χρήση tablet εντός των κελιών (in-cell tablets) για εκπαιδευτικούς σκοπούς, όπως πρόσβαση σε πληροφορίες και ψηφιακή βιβλιοθήκη, βοηθώντας στην εξοικείωση με την τεχνολογία.
- **Εικονική Πραγματικότητα (VR):** Χρησιμοποιείται VR για θεραπείες πρόληψης επιθετικότητας, επιτρέποντας στους/στις κρατούμενους/ες να εξασκηθούν σε κοινωνικές δεξιότητες σε ένα ασφαλές περιβάλλον.
- **Βιώσιμη Διατροφή:** Το "Dutch Prison Food Project" συνεργάζεται με προμηθευτές για υγιεινά και βιώσιμα γεύματα, μειώνοντας τη σπατάλη τροφίμων και εκπαιδώντας τους κρατούμενους σε δεξιότητες σχετικές με τη διατροφή.
- **Έρευνα Κλίματος (Life in Custody Study):** Διεξάγεται έρευνα από το Πανεπιστήμιο του Leiden και την Υπηρεσία Φυλακών για τη συνεχή μέτρηση του κλίματος στις ολλανδικές φυλακές, προκειμένου να κατανοηθεί η σχέση μεταξύ συνθηκών κράτησης, ευημερίας και υποτροπής.

Οι στόχοι των Living Labs συνοψίζονται στα παρακάτω:

1. **Μείωση Υποτροπής:** Η επανένταξη επιτυγχάνεται μέσω της ανάπτυξης δεξιοτήτων (soft skills & vocational skills).
2. **Ψυχική Υγεία:** Η δημιουργία περιβαλλόντων που σέβονται την αυτονομία και μειώνουν το στρες, διευκολύνει την ψυχολογική αποκατάσταση.
3. **Καινοτομία & Αποδοτικότητα:** Δοκιμή νέων τεχνολογιών και οργανωτικών μοντέλων που καθιστούν το σωφρονιστικό σύστημα πιο αποτελεσματικό. (Reason & Bradbury, 2008; OECD, 2020).

Συνοψίζοντας, τα ολλανδικά Living Labs λειτουργούν με βάση την αρχή της **αποκατάστασης (rehabilitation)**, έναντι της απλής τιμωρίας. Το μοντέλο αυτό επιτρέπει στις ολλανδικές φυλακές να είναι πιο ευέλικτες, να μειώνουν το κόστος για το ολλανδικό κράτος (κλείνοντας φυλακές λόγω χαμηλότερης εγκληματικότητας) και να προετοιμάζουν καλύτερα τους ανθρώπους για την επιστροφή τους στην κοινωνία.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η ολλανδική προσέγγιση δίνει μεγάλη έμφαση στη "λογική" εγκλεισμού, καθιστώντας τα Living Labs ένα εργαλείο για την αποτελεσματικότερη διαχείριση της ποινής με προοπτική το μέλλον.

6. "Our Stories Matter"

Συμμετοχή Παιδιών και Νέων στη Διαμόρφωση Πολιτικών

Το "Our Stories Matter" (Οι Ιστορίες Μας Έχουν Σημασία) είναι μια πρωτοβουλία στο πλαίσιο των ολλανδικών φυλακών που στοχεύει στην ενίσχυση της συμμετοχής των παιδιών με συγγενείς (κυρίως γονείς) στη φυλακή. Το έργο αυτό, το οποίο διευθύνεται από το Netherlands Helsinki Committee (NHC) σε συνεργασία με εταίρους όπως η Exodus Nederland και η ολλανδική υπηρεσία σωφρονιστικών ιδρυμάτων (DJI), εστιάζει στην προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών και τη βελτίωση του διαλόγου μεταξύ των οικογενειών και των αρχών (Netherlands Helsinki Committee).

Βασικά Στοιχεία της Πρωτοβουλίας στο Ολλανδικό Σύστημα:

- **Στόχος:** Η ενσωμάτωση ουσιαστικής, ασφαλούς και χωρίς αποκλεισμούς συμμετοχής των παιδιών στον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών εντός των φυλακών, τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο.
- **Πλαίσιο:** Αντιμετωπίζει τις συναισθηματικές, κοινωνικές και συστημικές προκλήσεις που βιώνουν τα παιδιά, των οποίων οι γονείς είναι έγκλειστοι.
- **Δράσεις:** Το έργο περιλαμβάνει πιλοτικά προγράμματα, όπως αυτό στη φυλακή Zaanstad, που στοχεύουν στη δημιουργία "φιλικών προς τα παιδιά" περιβαλλόντων και διαδικασιών.
- **Συμμετοχή Youth Board:** Μια ομάδα νέων (6-19 ετών) με έγκλειστους συγγενείς συμβουλεύει την ομάδα του έργου, διασφαλίζοντας ότι οι φωνές τους ακούγονται.
- **Επίκεντρο:** Η πρωτοβουλία επιδιώκει να ξεπεράσει την παραδοσιακή ανισορροπία ισχύος μεταξύ ενηλίκων και παιδιών στο σωφρονιστικό σύστημα, ενισχύοντας τη διμερή επικοινωνία (Netherlands Helsinki Committee).

Το "Our Stories Matter" εντάσσεται σε μια ευρύτερη ολλανδική τάση που επικεντρώνεται στην επανένταξη και την ανθρωποκεντρική κράτηση και επανένταξη (rehabilitation and reintegration). Στο πλαίσιο αυτό, οι ολλανδικές φυλακές ενθαρρύνουν την επαφή με την κοινότητα, επιτρέποντας, για παράδειγμα, στους κρατούμενους να διαβάζουν παραμύθια στα παιδιά τους μέσω Skype, προκειμένου να διατηρηθεί η οικογενειακή σύνδεση.

ΒΕΛΓΙΟ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το βελγικό σωφρονιστικό σύστημα έχει διαμορφωθεί ιστορικά στο πλαίσιο της ηπειρωτικής ευρωπαϊκής νομικής παράδοσης, με ισχυρή επιρροή από τις αρχές

του κράτους δικαίου, της αναλογικότητας της ποινής και της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων. Η θεσμική του βάση εδράζεται στον Βελγικό Ποινικό Κώδικα του 1867 και ενισχύθηκε σημαντικά με τον Βασικό Νόμο για τη Διοίκηση των Σωφρονιστικών Ιδρυμάτων και το Νομικό Καθεστώς των Κρατουμένων (Basic Law on Prison Administration and the Legal Position of Prisoners, 2005), ο οποίος καθιέρωσε σαφώς τα δικαιώματα των κρατουμένων, συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης των κοινωνικών και οικογενειακών δεσμών και της πρόσβασης σε υπηρεσίες επανένταξης (Snacken, 2010; Belgian Federal Public Service Justice, 2017).

Το σωφρονιστικό σύστημα λειτουργεί υπό την εποπτεία της Ομοσπονδιακής Δημόσιας Υπηρεσίας Δικαιοσύνης (Service Public Fédéral Justice) και διέπεται από την αρχή της «κανονικότητας», σύμφωνα με την οποία οι συνθήκες κράτησης πρέπει να προσεγγίζουν, στον βαθμό του δυνατού, τις συνθήκες της ελεύθερης κοινωνίας, καθώς και από την αρχή της εξατομικευμένης μεταχείρισης, με στόχο τη μείωση της υποτροπής και την προώθηση της κοινωνικής επανένταξης (Council of Europe, 2020; Belgian Federal Public Service Justice, 2017). Οι μεταρρυθμίσεις αυτές ευθυγραμμίζονται με τις ευρωπαϊκές και διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των κρατουμένων και την ανάπτυξη ανθρωποκεντρικών σωφρονιστικών πολιτικών (van Zyl Smit & Snacken, 2009).

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Το θεσμικό πλαίσιο προστασίας της οικογένειας και του παιδιού στο Βέλγιο βασίζεται σε συνταγματικές εγγυήσεις, στην ενσωμάτωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, καθώς και σε ειδικές νομοθετικές και διοικητικές ρυθμίσεις, που διασφαλίζουν ότι το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχικό κριτήριο για όλες τις διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες (United Nations, 1989; Belgian Federal Public Service Justice, 2017).

Το βελγικό σωφρονιστικό σύστημα αναγνωρίζει θεσμικά τη σημασία της οικογενειακής σχέσης και προβλέπει μέτρα για τη διατήρηση της επαφής μεταξύ κρατουμένων και των παιδιών τους, όπως ειδικά διαμορφωμένους χώρους επισκέψεων, συνεργασία με κοινωνικές υπηρεσίες και συμμετοχή εξειδικευμένων

επαγγελματιών στην υποστήριξη των οικογενειών (Children of Prisoners Europe, 2019; Council of Europe, 2018). Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στην επιστημονικά τεκμηριωμένη αρχή ότι η διατήρηση των οικογενειακών δεσμών αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών και τη μείωση της υποτροπής των κρατουμένων, ενώ παράλληλα ενισχύει τη διαδικασία κοινωνικής επανένταξης και την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που επηρεάζονται από τη φυλάκιση γονέα (World Health Organization, 2014; EuroPris, 2018).

Το Βέλγιο έχει αναπτύξει μια σταδιακά ενισχυόμενη **οικογενειοκεντρική προσέγγιση στη σωφρονιστική πολιτική**, με ιδιαίτερη έμφαση στα δικαιώματα των παιδιών κρατουμένων. Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στην αναγνώριση ότι η φυλάκιση επηρεάζει ολόκληρο το οικογενειακό σύστημα και ότι η διατήρηση των οικογενειακών δεσμών αποτελεί κρίσιμο παράγοντα ψυχικής υγείας και κοινωνικής συνοχής.

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. Εξειδικευμένες Υπηρεσίες Στήριξης Οικογένειας και Παιδιών

Στις βελγικές φυλακές λειτουργούν κοινωνικές υπηρεσίες με ειδική αρμοδιότητα τη στήριξη των οικογενειών των κρατουμένων. Οι κοινωνικοί λειτουργοί συνεργάζονται στενά με τις υπηρεσίες παιδικής προστασίας και τις τοπικές κοινωνικές δομές, διασφαλίζοντας τη συνέχεια της φροντίδας και την έγκαιρη παρέμβαση σε περιπτώσεις αυξημένης ευάλωτης (Council of Europe, 2018; Children of Prisoners Europe, 2019).

Η πρακτική αυτή:

- ενισχύει την έγκαιρη αναγνώριση ψυχοκοινωνικών αναγκών των παιδιών,
- μειώνει τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού,
- υποστηρίζει τους, εκτός φυλακής, φροντιστές (π.χ. Relais Enfants-Parents). (Children of Prisoners Europe, 2019).

2. Φιλικό για τα παιδιά Χώροι Επισκέψεων και Οικογενειακά Σαββατοκύριακα

Σε αρκετά σωφρονιστικά καταστήματα του Βελγίου έχουν διαμορφωθεί ειδικοί χώροι επισκέψεων φιλικό προς τα παιδιά, με παιχνίδια, χαλαρότερη επιτήρηση και έμφαση στη φυσική αλληλεπίδραση γονέα-παιδιού. Παράλληλα, εφαρμόζονται πιλοτικά προγράμματα εκτεταμένων οικογενειακών επισκέψεων (π.χ. οικογενειακά Σαββατοκύριακα) (Children of Prisoners Europe, 2019· EuroPris, 2018· Council of Europe, 2018).

Οι πρακτικές αυτές:

- μειώνουν το άγχος των παιδιών κατά την επίσκεψη,
- ενισχύουν την ποιότητα της οικογενειακής επαφής,
- υποστηρίζονται από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (π.χ. Relais Enfants-Parents).

3. Συνεργασία με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Το Βέλγιο παρουσιάζει ισχυρό παράδειγμα συνεργασίας σωφρονιστικών αρχών με ΜΚΟ που εξειδικεύονται στη στήριξη παιδιών κρατουμένων. Οργανώσεις όπως οι *Relais Enfants-Parents* και *DEI (Dienst Externe Individuele Hulpverlening)* παρέχουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη, συνοδεία παιδιών στις επισκέψεις και συμβουλευτική στους φροντιστές.

Η συνεργασία αυτή:

- ενισχύει την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών,
  - διασφαλίζει ανεξαρτησία και εξειδίκευση,
  - αποτελεί πρότυπο καλής πρακτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
-

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το σωφρονιστικό σύστημα του Λουξεμβούργου έχει διαμορφωθεί στο πλαίσιο της ηπειρωτικής ευρωπαϊκής νομικής παράδοσης, με ισχυρές επιρροές από το γαλλικό ναπολεόντειο δίκαιο και με έμφαση στις αρχές του κράτους δικαίου, της αναλογικότητας και της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων (European Criminal Bar Association, 2009). Ιστορικά, μέχρι τον 19ο αιώνα πολλοί καταδικασθέντες εξέτιαν ποινές σε φυλακές άλλων χωρών, ενώ από το 1830 και μετά το Λουξεμβούργο ανέπτυξε σταδιακά δικό του σωφρονιστικό σύστημα και δομές επανένταξης, συμπεριλαμβανομένων μηχανισμών υποστήριξης αποφυλακισθέντων ήδη από το 1855. Η σύγχρονη θεσμική του βάση καθορίζεται από τον νόμο της 27ης Ιουλίου 1997 για την αναδιοργάνωση της σωφρονιστικής διοίκησης και ενισχύθηκε περαιτέρω με τον νόμο της 20ής Ιουλίου 2018, ο οποίος καθορίζει την οργάνωση, τις αρμοδιότητες και τις λειτουργίες της Διοίκησης Φυλακών υπό το Υπουργείο Δικαιοσύνης. Το σύστημα περιλαμβάνει διαφορετικούς τύπους καταστημάτων κράτησης, όπως το κλειστό κέντρο Schrassig (1984), το ημι-ανοιχτό κέντρο Givenich και το νέο κέντρο Uerschtherhaff, τα οποία ενσωματώνουν τις αρχές της διαφοροποίησης του καθεστώτος κράτησης και επανένταξης, μέσω εργασίας και εκπαίδευσης. Οι θεσμικές αυτές εξελίξεις εντάσσονται σε ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο που προωθεί την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των κρατουμένων και τη μεταχείριση που στοχεύει στην κοινωνική αποκατάσταση και την αποτροπή της υποτροπής (Council of Europe, 2006/2020).

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Το θεσμικό πλαίσιο προστασίας της οικογένειας και του παιδιού στο Λουξεμβούργο βασίζεται σε συνταγματικές διατάξεις και σε ειδική νομοθεσία για την παιδική προστασία και την οικογενειακή ευημερία, όπως ο νόμος της 16ης Δεκεμβρίου 2008 για τη στήριξη παιδιών και οικογενειών και η δημιουργία του

Εθνικού Γραφείου για τα Παιδιά (Office National de l'Enfance), που παρέχει υποστήριξη και πρόληψη σε ευάλωτες οικογένειες. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποτελεί μέρος του εθνικού δικαίου και μπορεί να εφαρμοστεί άμεσα από τα δικαστήρια, διασφαλίζοντας την προστασία των παιδιών σε καταστάσεις όπου οι γονείς βρίσκονται σε κράτηση. Παράλληλα, η σωφρονιστική νομοθεσία και οι διοικητικές πρακτικές ενσωματώνουν αρχές προστασίας ευάλωτων κρατουμένων, όπως η ειδική προστασία ανηλίκων και γονέων, η πρόσβαση σε ιατρική και κοινωνική υποστήριξη και η δυνατότητα προσφυγής κατά διοικητικών αποφάσεων, ενισχύοντας τη διαφάνεια και την προστασία των δικαιωμάτων.

Στο πλαίσιο αυτό, η στήριξη των οικογενειών και των παιδιών κρατουμένων αποτελεί βασική διάσταση της σωφρονιστικής και κοινωνικής πολιτικής, καθώς η διατήρηση των οικογενειακών δεσμών αναγνωρίζεται ως κρίσιμος παράγοντας για την ψυχοκοινωνική ευημερία των παιδιών και την επιτυχή επανένταξη των κρατουμένων, σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες οδηγίες και τη σύγχρονη σωφρονιστική επιστήμη (Council of Europe, 2018; Children of Prisoners Europe, 2016).

Το Λουξεμβούργο, λόγω του μικρού μεγέθους του σωφρονιστικού του συστήματος, εφαρμόζει μια ιδιαίτερα **εξατομικευμένη προσέγγιση στη στήριξη των οικογενειών κρατουμένων**. Η στήριξη αυτή εντάσσεται άμεσα στο ευρύτερο πλαίσιο του κοινωνικού κράτους και των υπηρεσιών πρόνοιας.

Οι υπηρεσίες οικογενειακής υποστήριξης:

- λειτουργούν σε στενή συνεργασία με κοινωνικές και ψυχικές υπηρεσίες,
- εξασφαλίζουν γρήγορη διασύνδεση με δομές παιδικής προστασίας,
- δίνουν έμφαση στην πρόληψη και στη συνέχεια φροντίδας.

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. Εξατομικευμένη Υποστήριξη Παιδιών Κρατουμένων

Στο Λουξεμβούργο, τα παιδιά κρατουμένων αντιμετωπίζονται ως ξεχωριστή κοινωνική ομάδα, με ιδιαίτερες ανάγκες. Οι κοινωνικές υπηρεσίες εφαρμόζουν

εξατομικευμένες παρεμβάσεις, λαμβάνοντας υπόψη το οικογενειακό πλαίσιο, την ηλικία του παιδιού και το επίπεδο επικινδυνότητας.

Η πρακτική αυτή:

- περιορίζει την έκθεση των παιδιών σε δευτερογενές τραύμα,
- ενισχύει τη σχολική και κοινωνική τους ένταξη,
- βασίζεται σε διεπιστημονική αξιολόγηση.

2. Ποιοτικές και Ευέλικτες Ρυθμίσεις Οικογενειακής Επαφής

Λόγω της μικρής κλίμακας του σωφρονιστικού συστήματος, οι ρυθμίσεις των επισκεπτηρίων στο Λουξεμβούργο χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη ευελιξία και προσαρμοστικότητα στις ανάγκες των οικογενειών. Οι επισκέψεις μπορούν να οργανωθούν με τρόπο που λαμβάνει υπόψη το συμφέρον του παιδιού και τις οικογενειακές συνθήκες. Με αυτόν τον τρόπο εφαρμόζεται έμπρακτα η αρχή της αναλογικότητας, ενισχύοντας εμπράκτως τους οικογενειακούς δεσμούς. Ταυτόχρονα, η συγκεκριμένη πρακτική αποτελεί παράδειγμα χρηστής διοίκησης.

3. Διασύνδεση μεταξύ Υπηρεσιών και Διακρατική Συνεργασία

Το Λουξεμβούργο συμμετέχει ενεργά σε ευρωπαϊκά δίκτυα (EuroPris, CEP, FRA) και ενσωματώνει διεθνείς συστάσεις σε εθνικό επίπεδο. Η ανταλλαγή καλών πρακτικών και η *διακρατική συνεργασία* αποτελούν *βασικό πυλώνα της πολιτικής στήριξης των οικογενειών των κρατουμένων*.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όλες οι πρακτικές, που περιγράφονται στο παρόν κεφάλαιο, εντάσσονται σε έναν κεντρικό στρατηγικό στόχο: τη μείωση των ψυχοκοινωνικών επιπτώσεων της φυλάκισης στα παιδιά και την πρόληψη της διαγενεακής αναπαραγωγής της εγκληματικότητας. Η Ολλανδία αντιμετωπίζει τη στήριξη της οικογένειας ως επένδυση στην κοινωνική συνοχή και τη δημόσια υγεία. Ως εκ τούτου κάθε

καινοτομία που εισάγεται στο ολλανδικό σωφρονιστικό σύστημα στοχεύει άμεσα, στην καλλιέργεια και ενδυνάμωση των κοινωνικών δεσμών.

Ταυτόχρονα, οι πρακτικές του Βελγίου και του Λουξεμβούργου αναδεικνύουν τη σημασία της συνεργασίας με την κοινωνία των πολιτών, την αξία της εξατομικευμένης υποστήριξης, την ανάγκη ενσωμάτωσης της οικογενειακής διάστασης στο σωφρονιστικό έργο.

Οι Κάτω Χώρες, στο σύνολό τους, αποτελούν ισχυρό ευρωπαϊκό παράδειγμα μετάβασης από ένα τιμωρητικό μοντέλο σε ένα **οικογενειοκεντρικό, παιδοκεντρικό σωφρονιστικό πλαίσιο που σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα.**

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Belgian Federal Public Service Justice. (2017). *Prison system in Belgium: Organisation and legal framework*. Brussels: Ministry of Justice..

Children of Prisoners Europe. (2016). *Children of imprisoned parents: European perspectives on good practice*.

Children of Prisoners Europe. (2019). *Children of prisoners: Interventions and mitigations to strengthen mental health*. COPE. European Commission FP7 Programme.

Council of Europe. (2006/2020). *European Prison Rules*. Strasbourg: Council of Europe.

Council of Europe. (2018). *Recommendation CM/Rec(2018)5 concerning children with imprisoned parents*. Strasbourg: Council of Europe.

Council of Europe. (2020). *Recommendation CM/Rec(2020) on the European Prison Rules*. Strasbourg: Council of Europe.

Dutch Custodial Institutions Agency (Dienst Justitiële Inrichtingen). (2021). *Prison system in the Netherlands*. Ministry of Justice and Security.

European Commission. (2019). *COPING Project: Children of Prisoners, Interventions and Mitigations to Strengthen Mental Health*. Brussels: European Commission.

European Criminal Bar Association. (2009). *The criminal justice system of Luxembourg*.

EuroPris. (2018). *Family relations and imprisonment: Best practice collection*. European Organisation of Prison and Correctional Services.

EuroPris. (2022). *Children of Prisoners Expert Group: Good Practice Collection and Implementation Guidance*. European Organisation of Prison and Correctional Services.

Irish Penal Reform Trust & Children of Prisoners Europe. (2024). *Cross-sectoral approaches to supporting children with imprisoned parents*

Ministry of Justice and Security of the Netherlands. (2019). *Custodial institutions in the Netherlands: Facts and figures*. The Hague: Government of the Netherlands.

Snacken, S. (2010). *Resisting punitiveness in Europe? Theoretical Criminology*, 14(3), 273–292. <https://doi.org/10.1177/1362480610371645>

Government of Luxembourg. (2018). *Law of 20 July 2018 reforming the prison administration*. Ministry of Justice.

United Nations Committee on the Rights of the Child. (2013). *Concluding observations on Luxembourg*.

United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. United Nations Treaty Series, 1577, 3.

van Zyl Smit, D., & Snacken, S. (2009). *Principles of European prison law and policy: Penology and human rights*. Oxford University Press.

World Health Organization. (2014). *Prisons and health*. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe

III. ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το σωφρονιστικό σύστημα του Ηνωμένου Βασιλείου αποτελεί ένα από τα ιστορικά θεμέλια των σύγχρονων δυτικών σωφρονιστικών μοντέλων, με τις ρίζες του να ανάγονται στις μεταρρυθμίσεις του 19ου αιώνα, όταν εισήχθησαν αρχές πειθαρχίας, εργασίας και ηθικής μεταρρύθμισης των κρατουμένων. Κατά τον 20ό αιώνα, το σύστημα εξελίχθηκε προς ένα πιο επανενταξιακό μοντέλο, ιδιαίτερα μετά τον Criminal Justice Act 1948, ο οποίος καθιέρωσε την επανένταξη ως βασικό στόχο της σωφρονιστικής πολιτικής (McNeill, 2012). Σήμερα, το σωφρονιστικό σύστημα διοικείται από την His Majesty's Prison and Probation Service (HMPPS), η οποία λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης και εφαρμόζει πολιτικές που βασίζονται στις αρχές της κοινωνικής επανένταξης, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημόσιας ασφάλειας (HM Prison and Probation Service, 2023).

Η σύγχρονη σωφρονιστική πολιτική του Ηνωμένου Βασιλείου αναγνωρίζει ότι η διατήρηση των οικογενειακών δεσμών αποτελεί βασικό στοιχείο της διαδικασίας επανένταξης και σημαντικό παράγοντα μείωσης της υποτροπής. Επιστημονικές μελέτες έχουν δείξει ότι οι κρατούμενοι που διατηρούν σταθερές οικογενειακές σχέσεις κατά τη διάρκεια της κράτησης έχουν σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά υποτροπής μετά την αποφυλάκιση (Ministry of Justice UK, 2017; Murray et al., 2012).

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτει ένα ιδιαίτερα ανεπτυγμένο θεσμικό πλαίσιο στήριξης των οικογενειών των κρατουμένων, το οποίο βασίζεται σε εθνικές στρατηγικές, όπως η Farmer Review (2017), η οποία ανέδειξε τη σημασία της οικογένειας ως βασικού παράγοντα επανένταξης και πρότεινε τη συστηματική ενίσχυση της οικογενειακής υποστήριξης στις φυλακές (Ministry of Justice UK, 2017). Στο πλαίσιο αυτό, όλες οι φυλακές υποχρεούνται να εφαρμόζουν πολιτικές

που διευκολύνουν την οικογενειακή επικοινωνία και να παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης στις οικογένειες.

Παράλληλα, λειτουργούν εξειδικευμένες υπηρεσίες, όπως Family Liaison Officers, καθώς και συνεργασίες με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, όπως η Pact (Prison Advice and Care Trust) και η Barnardo's, οι οποίες παρέχουν υποστήριξη στα παιδιά και στις οικογένειες των κρατουμένων (HM Prison and Probation Service, 2023; Barnardo's, 2019). Οι πολιτικές που εφαρμόζονται από το Ηνωμένο Βασίλειο ευθυγραμμίζονται με τη Σύσταση CM/Rec(2018)5 του Συμβουλίου της Ευρώπης και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Council of Europe, 2018; United Nations, 1989).

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. Family Support Workers και Family Engagement Units

Το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτει θεσμοθετημένες υπηρεσίες στήριξης οικογένειας εντός των φυλακών, γνωστές ως Family Engagement Units και Family Support Workers. Οι επαγγελματίες των εν λόγω υπηρεσιών λειτουργούν ως σύνδεσμοι μεταξύ των κρατουμένων και των οικογενειών τους και παρέχουν:

- συμβουλευτική υποστήριξη,
- ενημέρωση σχετικά με διαδικασίες επισκέψεων,
- παραπομπή σε κοινωνικές υπηρεσίες,
- υποστήριξη οικογενειακής επανένωσης.

Οι συγκεκριμένες υπηρεσίες αποτελούν βασικό στοιχείο του σωφρονιστικού συστήματος και συμβάλλουν στη διατήρηση των οικογενειακών σχέσεων (HM Prison and Probation Service, 2023; Pact, 2022).

2. Child-friendly visitation programs και οικογενειακοί χώροι επισκέψεων

Οι φυλακές στο Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτουν ειδικά διαμορφωμένους χώρους επισκέψεων για παιδιά, οι οποίοι περιλαμβάνουν παιχνίδια και εκπαιδευτικό υλικό, οικογενειακά δωμάτια επισκέψεων, υποστήριξη από ειδικά εκπαιδευμένο

προσωπικό. Οι πρακτικές αυτές μειώνουν το ψυχολογικό στρες των παιδιών και ενισχύουν τη σχέση γονέα-παιδιού (Barnardo's, 2019).

3. Family Days και Extended Visits

Το Ηνωμένο Βασίλειο εφαρμόζει Family Days, κατά τις οποίες οι κρατούμενοι/ες μπορούν να περνούν εκτεταμένο χρόνο με τις οικογένειές τους σε πιο φιλικό περιβάλλον, με δραστηριότητες που ενισχύουν τη σχέση γονέα-παιδιού.

Οι επισκέψεις αυτές συμβάλλουν:

- στη βελτίωση της οικογενειακής σχέσης,
- στη μείωση του ψυχολογικού στρες των παιδιών,
- στη βελτίωση της επανένταξης (Ministry of Justice UK, 2017).

4. Parenting Programs και εκπαίδευση γονέων

Το Ηνωμένο Βασίλειο εφαρμόζει εκτεταμένα προγράμματα εκπαίδευσης γονέων, όπως το "Being a Dad Programme" και το "Parenting Inside Out".

Τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν:

- εκπαίδευση σε δεξιότητες γονεϊκότητας,
- ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας,
- υποστήριξη οικογενειακής επανένωσης (HM Prison and Probation Service, 2023).

5. Visitor Centres και Family Support Centres

Σε πολλά καταστήματα κράτησης λειτουργούν Visitor Centres, τα οποία παρέχουν υποστήριξη στις οικογένειες των κρατουμένων.

Οι υπηρεσίες περιλαμβάνουν:

- παροχή πληροφοριών,
- ψυχολογική υποστήριξη,
- υποστήριξη παιδιών.

Τα κέντρα αυτά λειτουργούν σε συνεργασία με οργανώσεις όπως η Pact (Pact, 2022).

6. Οικογενειακή υποστήριξη μέσω κοινοτικών υπηρεσιών

Το Ηνωμένο Βασίλειο εφαρμόζει προγράμματα οικογενειακής επανένωσης μέσω υπηρεσιών επιτήρησης και επανένταξης (probation services).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το σύστημα στήριξης της οικογένειας στο Ηνωμένο Βασίλειο θεωρείται ένα από τα πιο ανεπτυγμένα διεθνώς, διότι χαρακτηρίζεται από θεσμική ενσωμάτωση, συστηματική οργάνωση και επιστημονικά τεκμηριωμένη προσέγγιση της οικογένειας, ως βασικού παράγοντα επανένταξης, και όχι απλώς ως συμπληρωματικού στοιχείου της σωφρονιστικής διαδικασίας. Η βασική του καινοτομία έγκειται στο γεγονός, ότι η οικογενειακή στήριξη αποτελεί θεσμοθετημένη υποχρέωση του σωφρονιστικού συστήματος, και όχι μεμονωμένη ή αποσπασματική πρακτική. Η Farmer Review (σημαντική έκθεση (2017/2019) για τη σημασία των οικογενειακών δεσμών στην αποκατάσταση των κρατουμένων, 2017) καθιέρωσε την οικογένεια ως έναν από τους κεντρικούς πυλώνες της στρατηγικής μείωσης της υποτροπής, αναγνωρίζοντας ότι οι κρατούμενοι που διατηρούν ενεργούς οικογενειακούς δεσμούς έχουν σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά επαναφυλάκισης (Ministry of Justice UK, 2017).

Ένα βασικό στοιχείο καινοτομίας είναι η ύπαρξη θεσμοθετημένων Family Engagement Workers και Family Support Units εντός των φυλακών, που λειτουργούν ως εξειδικευμένοι σύνδεσμοι μεταξύ κρατουμένου/ης, οικογένειας και κοινωνικών υπηρεσιών. Οι επαγγελματίες αυτοί παρέχουν συνεχή υποστήριξη, συντονίζουν την επικοινωνία, προετοιμάζουν τις οικογενειακές επισκέψεις και συμβάλλουν στην προετοιμασία της οικογενειακής επανένωσης μετά την αποφυλάκιση (HM Prison and Probation Service, 2023; Pact, 2022). Η θεσμική αυτή εξειδίκευση αποτελεί σημαντική διαφοροποίηση από πολλά άλλα συστήματα, όπου η οικογενειακή υποστήριξη παρέχεται μόνο περιστασιακά ή μέσω γενικών κοινωνικών υπηρεσιών.

Επιπλέον, το Ηνωμένο Βασίλειο έχει αναπτύξει το ολοκληρωμένο σύστημα Visitor Centres και Family Support Centres, που λειτουργεί σε συνεργασία με

εξειδικευμένες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, όπως η Pact και η Barnardo's. Τα κέντρα αυτά παρέχουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη, προετοιμασία παιδιών για επισκέψεις, συμβουλευτική και πρακτική βοήθεια στις οικογένειες, δημιουργώντας ένα ασφαλές και υποστηρικτικό περιβάλλον (Barnardo's, 2019). Η συνεργασία μεταξύ κράτους και κοινωνίας των πολιτών αποτελεί σημαντική καινοτομία, καθώς διασφαλίζει τη συνέχεια της φροντίδας πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την κράτηση.

Τέλος, ένα ιδιαίτερα καινοτόμο χαρακτηριστικό είναι η εφαρμογή Family Days, παιδοκεντρικών επισκέψεων και εξειδικευμένων προγραμμάτων γονεϊκής εκπαίδευσης, τα οποία δεν περιορίζονται στην απλή διατήρηση της επικοινωνίας, αλλά στοχεύουν ενεργά στην ενίσχυση της γονεϊκής ικανότητας και της συναισθηματικής σχέσης γονέα–παιδιού. Οι πρακτικές αυτές βασίζονται σε επιστημονικά δεδομένα που δείχνουν ότι η ενεργός γονεϊκή εμπλοκή κατά τη διάρκεια της κράτησης συμβάλλει στη μείωση της υποτροπής και στην προστασία της ψυχικής υγείας των παιδιών (Murray et al., 2012).

Συνολικά, η καινοτομία του βρετανικού συστήματος έγκειται στη συστηματική θεσμοθέτηση της οικογενειακής υποστήριξης ως βασικής λειτουργίας της σωφρονιστικής πολιτικής, στη δημιουργία εξειδικευμένων επαγγελματικών ρόλων και δομών, και στη στενή συνεργασία μεταξύ σωφρονιστικών υπηρεσιών, κοινωνικών υπηρεσιών και εξειδικευμένων οργανώσεων, δημιουργώντας ένα ολοκληρωμένο, διεπιστημονικό και παιδοκεντρικό μοντέλο στήριξης.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Barnardo's. (2019). *Supporting children with imprisoned parents*.
- Council of Europe. (2018). *Recommendation CM/Rec(2018)5*.
- HM Prison and Probation Service. (2023). *Family engagement and support in prisons*.
- McNeill, F. (2012). *Probation and desistance*.
- Ministry of Justice UK. (2017). *The Farmer Review: The importance of strengthening prisoners' family ties to prevent reoffending*.
- Murray, J., Farrington, D. P., & Sekol, I. (2012). Children's antisocial behaviour and parental imprisonment. *Psychological Bulletin*, 138(2), 175–210.
- Pact. (2022). *Prison Advice and Care Trust: Family support services*.
- United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*

IV. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Το σύστημα στήριξης των οικογενειών των κρατουμένων στις χώρες της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης αποτελεί προϊόν μιας μακράς ιστορικής εξέλιξης, η οποία συνδέεται στενά με τη μετάβαση από τα τιμωρητικά μοντέλα κράτησης του 18ου και 19ου αιώνα σε σύγχρονα σωφρονιστικά συστήματα που βασίζονται στην κοινωνική επανένταξη και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κατά τον 19ο αιώνα, η ανάπτυξη των πρώτων σύγχρονων φυλακών στη Γερμανία, τη Γαλλία, όπως στο Βέλγιο και τις Κάτω Χώρες συνοδεύτηκε από την εμφάνιση των πρώτων κοινωνικών και φιλανθρωπικών οργανώσεων που παρείχαν υποστήριξη σε κρατούμενους και τις οικογένειές τους, αναγνωρίζοντας σταδιακά ότι η φυλάκιση είχε σημαντικές κοινωνικές συνέπειες πέρα από τον/την ίδιο/ίδια τον/την κρατούμενο/-η (Garland, 1990; van Zyl Smit & Snacken, 2009).

Η κοινωνική προσέγγιση στη διαμόρφωση της πολιτική των ευρωπαϊκών κρατών, ενισχύθηκε ιδιαίτερα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν οι ευρωπαϊκές χώρες δομώντας κράτη πρόνοιας ενσωμάτωσαν τη σωφρονιστική πολιτική στο ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικής προστασίας, δίνοντας έμφαση στην **αποκατάσταση**, την κοινωνική **επανένταξη** και τη **διατήρηση των οικογενειακών δεσμών** ως βασικών παραγόντων **πρόληψης της υποτροπής** (Tonry, 2011; Lappi-Seppälä, 2007). Στο πλαίσιο αυτό, η οικογένεια αναγνωρίστηκε ως βασικός θεσμός κοινωνικής σταθερότητας, και η διατήρηση της σχέσης μεταξύ κρατουμένου και οικογένειας άρχισε να θεωρείται θεμελιώδης διάσταση της σωφρονιστικής διαδικασίας και όχι δευτερεύον στοιχείο.

Η σύγχρονη θεσμική βάση των πολιτικών στήριξης των οικογενειών κρατουμένων στην Κεντρική και Δυτική Ευρώπη εδράζεται κυρίως στους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες, οι οποίοι καθορίζουν ότι οι κρατούμενοι/ες πρέπει να διατηρούν όσο το δυνατόν περισσότερο τις οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις τους και ότι οι σωφρονιστικές αρχές έχουν υποχρέωση να διευκολύνουν την επικοινωνία αυτή μέσω επισκέψεων, τηλεφωνικής επικοινωνίας και άλλων μορφών επαφής (Council of Europe, 2020). Οι γενικοί κανόνες αντανακλούν **την αρχή της «κανονικότητας»**, σύμφωνα με την οποία η ζωή στη φυλακή πρέπει να προσεγγίζει,

στον μέγιστο δυνατό βαθμό, τις συνθήκες της ελεύθερης κοινωνίας, περιορίζοντας τις αρνητικές επιπτώσεις της κράτησης και διευκολύνοντας την επανένταξη (Snacken, 2010; Council of Europe, 2020). Η αρχή της κανονικότητας αποτελεί θεμέλιο της σύγχρονης ευρωπαϊκής σωφρονιστικής πολιτικής και συνδέεται με την αναγνώριση ότι η απομόνωση του κρατουμένου από την οικογένεια μπορεί να εντείνει τον κοινωνικό αποκλεισμό και να αυξήσει τον κίνδυνο υποτροπής (Murray & Farrington, 2008).

Παράλληλα, η υιοθέτηση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποτέλεσε καθοριστικό σημείο καμπής για την ανάπτυξη πολιτικών στήριξης των παιδιών κρατουμένων, καθώς καθιέρωσε το δικαίωμα του παιδιού να διατηρεί προσωπικές σχέσεις και άμεση επαφή με τους γονείς του, εκτός εάν αυτό αντίκειται στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού (United Nations, 1989). Στο ευρωπαϊκό επίπεδο, η Σύσταση CM/Rec(2018)5 του Συμβουλίου της Ευρώπης εξειδίκευσε τις υποχρεώσεις των κρατών, προβλέποντας την **ανάπτυξη παιδοκεντρικών υπηρεσιών, την εκπαίδευση του προσωπικού, τη δημιουργία κατάλληλων χώρων επισκέψεων και τη συνεργασία με κοινωνικές υπηρεσίες και οργανώσεις** της κοινωνίας των πολιτών (Council of Europe, 2018). Οι κατευθυντήριες αυτές οδηγίες βασίζονται σε εκτεταμένες επιστημονικές έρευνες, οι οποίες έχουν δείξει ότι η φυλάκιση ενός γονέα συνδέεται με αυξημένο κίνδυνο ψυχο-συναισθηματικών δυσκολιών, κοινωνικού αποκλεισμού και εκπαιδευτικών προβλημάτων για τα παιδιά, ενώ η διατήρηση θετικών οικογενειακών σχέσεων λειτουργεί ως προστατευτικός παράγοντας για την ανάπτυξη και την ευημερία τους (Murray et al., 2012; Wildeman et al., 2018).

Στο πλαίσιο των σύγχρονων ευρωπαϊκών πολιτικών, οι χώρες της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης έχουν αναπτύξει ολοκληρωμένα συστήματα στήριξης οικογενειών κρατουμένων, τα οποία ενσωματώνουν διεπιστημονικές υπηρεσίες και συνεργασίες μεταξύ σωφρονιστικών αρχών, κοινωνικών υπηρεσιών, υπηρεσιών παιδικής προστασίας και μη κυβερνητικών οργανώσεων. Οι υπηρεσίες περιλαμβάνουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη, προγράμματα ενίσχυσης της γονεϊκής ικανότητας, παιδοκεντρικούς χώρους επισκέψεων και προγράμματα διατήρησης των οικογενειακών σχέσεων, τα οποία έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικά στη μείωση της υποτροπής και στη βελτίωση της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής τόσο

των κρατουμένων όσο και των παιδιών τους (EuroPris, 2019; Children of Prisoners Europe, 2019). Συνολικά, το σύστημα στήριξης των οικογενειών κρατουμένων στις χώρες της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης αντικατοπτρίζει μια ώριμη, ανθρωποκεντρική σωφρονιστική φιλοσοφία, η οποία αναγνωρίζει ότι η προστασία της οικογένειας και του παιδιού αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση για την αποτελεσματική λειτουργία του, την πρόληψη της υποτροπής και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Για τις ανάγκες δημιουργίας του παρόντος Οδηγού παρατίθενται αναλυτικά οι Καλές Πρακτικές των Υπηρεσιών Στήριξης των Οικογενειών της Γερμανίας και της Γαλλίας, η δομή και λειτουργία των οποίων, εκπροσωπούν επαρκώς και την εν γένει θεώρηση των πολιτικών και πρακτικών πλαισίωσης των οικογενειών στις λοιπές χώρες, των οποίων τα συστήματα δεν παρατίθενται. Πιο συγκεκριμένα, μελετήθηκαν εξίσου τα συστήματα της Αυστρίας, Ελβετίας και Τσεχίας, τα οποία ωστόσο, δεν παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές ή καινοτομίες, ως προς τη σωφρονιστική και κοινωνική τους πολιτική, ούτε στο θεσμικό τους πλαίσιο. Οι διαφοροποιήσεις των συστημάτων των προαναφερθεισών πέντε χωρών είναι κυρίως διοικητικού χαρακτήρα και έγκεινται στο διοικητικό πλαίσιο καθεμίας.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το σύγχρονο σωφρονιστικό σύστημα της Γερμανίας έχει τις ρίζες του στις μεταρρυθμίσεις του 19ου αιώνα, όταν η φυλάκιση άρχισε να αντικαθιστά τις σωματικές και εξοριστικές ποινές ως κύρια μορφή τιμωρίας, ενσωματώνοντας σταδιακά αρχές ηθικής βελτίωσης και κοινωνικής αποκατάστασης (Garland, 1990). Η καθοριστική θεσμική τομή πραγματοποιήθηκε με την υιοθέτηση του Ομοσπονδιακού Νόμου περί Εκτέλεσης Ποινών (Strafvollzugsgesetz) το 1976, ο οποίος καθιέρωσε ως βασικό σκοπό της κράτησης την κοινωνική επανένταξη του κρατουμένου (Resozialisierung), αναγνωρίζοντας ότι η διατήρηση των

οικογενειακών δεσμών αποτελεί κρίσιμο στοιχείο της διαδικασίας της επανένταξης (van Zyl Smit & Snacken, 2009). Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας έχει επανειλημμένα επιβεβαιώσει ότι η αρχή της κοινωνικής επανένταξης αποτελεί συνταγματική υποχρέωση του κράτους, απορρέουσα από την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της οικογένειας, όπως κατοχυρώνεται στο Άρθρο 6 του Grundgesetz (Snacken, 2010). Επιπλέον, η Γερμανία δεσμεύεται από διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα, όπως η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και οι Ευρωπαϊκοί Σωφρονιστικοί Κανόνες, που προβλέπουν τη διατήρηση της σχέσης γονέα–παιδιού κατά τη διάρκεια της κράτησης και την ανάπτυξη παιδοκεντρικών υπηρεσιών στήριξης (Council of Europe, 2020; United Nations, 1989). Στο πλαίσιο αυτό, οι γερμανικές φυλακές έχουν αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο σύστημα παρεμβάσεων που αποσκοπεί στη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της φυλάκισης στα παιδιά και στην ενίσχυση της οικογενειακής συνοχής.

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Καθώς, το σωφρονιστικό σύστημα της Γερμανίας δομείται, σε σχέση με μια ανθρωποκεντρική οπτική, η κοινωνική επανένταξη και η διατήρηση των οικογενειακών δεσμών προεξάρχουν, ως προς τον κοινωνικό-προνοιακό σχεδιασμό. Η θεσμική αυτή προσέγγιση απορρέει από το Γερμανικό Σύνταγμα (Grundgesetz), το οποίο προστατεύει την οικογένεια ως θεμελιώδη κοινωνικό θεσμό, καθώς και από τις υποχρεώσεις της χώρας στο πλαίσιο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και επιπλέον, των Ευρωπαϊκών Σωφρονιστικών Κανόνων, οι οποίοι επιβάλλουν τη διατήρηση της σχέσης γονέα–παιδιού, κατά τη διάρκεια της κράτησης (Council of Europe, 2020; United Nations, 1989). Με μια φιλοσοφία ολιστικής πλαισίωσης των οικογενειών, οι οποίες τίθενται στον πυρήνα της κοινωνίας, η Γερμανία έχει αναπτύξει ένα πολυεπίπεδο σύστημα καλών πρακτικών που στοχεύει τόσο στη συνολική στήριξη των οικογενειών των κρατουμένων, όσο και στην προστασία των παιδιών.

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. Γραφεία Στήριξης Οικογένειας και Υπηρεσίες Οικογενειακής Συμβουλευτικής (Familienberatung im Justizvollzug)

Ένας από τους σημαντικότερους θεσμικούς μηχανισμούς στήριξης των οικογενειών κρατουμένων στη Γερμανία είναι η **λειτουργία εξειδικευμένων Υπηρεσιών Οικογενειακής Συμβουλευτικής και Στήριξης** (Familienberatung ή Familienhilfe), οι οποίες εντάσσονται οργανικά στο σωφρονιστικό σύστημα και συνεργάζονται στενά με τις κοινωνικές υπηρεσίες των κρατιδίων (Länder), τις υπηρεσίες παιδικής προστασίας (Jugendamt) και εξειδικευμένες μη κυβερνητικές οργανώσεις (Treffpunkt e.V., 2019; Dünkel, 2017). Οι υπηρεσίες αυτές αποτελούν βασικό στοιχείο της γερμανικής σωφρονιστικής φιλοσοφίας, η οποία βασίζεται στην αρχή της κοινωνικής επανένταξης και αναγνωρίζει, ότι η διατήρηση της οικογενειακής σταθερότητας αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την πρόληψη της υποτροπής και την προστασία των παιδιών (van Zyl Smit & Snacken, 2009).

Θεσμικός ρόλος και λειτουργίες

Τα Γραφεία Στήριξης Οικογένειας στελεχώνονται από διεπιστημονικές ομάδες που περιλαμβάνουν κοινωνικούς/ές λειτουργούς, ψυχολόγους και ειδικούς/ές οικογενειακής συμβουλευτικής. Οι βασικές αρμοδιότητές τους περιλαμβάνουν:

- αξιολόγηση των αναγκών των παιδιών και της οικογένειας κατά την είσοδο του/της κρατουμένου/ης στη φυλακή,
- παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης στους κρατουμένους γονείς,
- συμβουλευτική υποστήριξη στους/στις φροντιστές/τριες των παιδιών,
- διαμεσολάβηση μεταξύ κρατουμένου/ης, οικογένειας και υπηρεσιών παιδικής προστασίας,
- υποστήριξη της διατήρησης και αποκατάστασης της οικογενειακής σχέσης.

Η αρχική αξιολόγηση αποτελεί κρίσιμο στάδιο, καθώς επιτρέπει τον εντοπισμό των παιδιών που βρίσκονται σε αυξημένο κίνδυνο ψυχοκοινωνικής επιβάρυνσης και την

έγκαιρη ενεργοποίηση υποστηρικτικών μηχανισμών (Children of Prisoners Europe, 2019).

Προετοιμασία και υποστήριξη οικογενειακών επισκέψεων

Τα Γραφεία Στήριξης Οικογένειας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προετοιμασία και τη διευκόλυνση των επισκέψεων παιδιών στις φυλακές. Οι επαγγελματίες:

- προετοιμάζουν τα παιδιά και τους γονείς για την επίσκεψη,
- παρέχουν ψυχολογική υποστήριξη πριν και μετά την επίσκεψη,
- συμβάλλουν στη δημιουργία ασφαλούς και υποστηρικτικού περιβάλλοντος.

Η παρέμβαση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς περιορίζει το άγχος και τη συναισθηματική σύγχυση στα παιδιά, ιδιαίτερα κατά την πρώτη επαφή (Sharratt et al., 2014).

Υποστήριξη της οικογενειακής σχέσης και της γονεϊκής ταυτότητας

Τα Γραφεία Στήριξης Οικογένειας συμβάλλουν ενεργά στη διατήρηση της γονεϊκής ταυτότητας του/της κρατουμένου/ης, η οποία αποτελεί κρίσιμο στοιχείο της κοινωνικής επανένταξης.

Οι υπηρεσίες αυτές παρέχουν:

- οικογενειακή συμβουλευτική,
- υποστήριξη στην επικοινωνία γονέα–παιδιού,
- προγράμματα ενίσχυσης της γονεϊκής ικανότητας.

Σαφής στόχος των συγκεκριμένων προγραμμάτων είναι πρωτίστως η διατήρηση της γονεϊκής ταυτότητας, η σύνδεση με την οποία συμβάλλει σημαντικά στη μείωση της υποτροπής και στη βελτίωση της ψυχολογικής ευημερίας του κρατουμένου (Murray et al., 2012; Wildeman et al., 2018).

Διασύνδεση με υπηρεσίες παιδικής προστασίας και κοινωνικές υπηρεσίες

Τα Γραφεία Στήριξης Οικογένειας λειτουργούν ως βασικός σύνδεσμος μεταξύ του σωφρονιστικού συστήματος και των υπηρεσιών παιδικής προστασίας. Συνεργάζονται στενά με το Γραφείο Πρόνοιας Παιδιού (Jugendamt) και άλλες κοινωνικές υπηρεσίες για:

- την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού,
- τη διασφάλιση της συνέχειας της φροντίδας,
- την υποστήριξη της οικογενειακής επανένταξης μετά την αποφυλάκιση.

Η συνεργασία αυτή αποτελεί βασικό στοιχείο της ολιστικής προσέγγισης που εφαρμόζεται στη Γερμανία (Dünkel, 2017).

Υποστήριξη κατά τη φάση της αποφυλάκισης και της επανένταξης

Τα Γραφεία Στήριξης Οικογένειας διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο και κατά τη φάση της αποφυλάκισης, παρέχοντας υποστήριξη για:

- την επανένωση της οικογένειας,
- την αποκατάσταση της γονεϊκής σχέσης,
- την κοινωνική επανένταξη του/της κρατουμένου/ης.

Η περίοδος μετά την αποφυλάκιση αποτελεί κρίσιμο στάδιο υψηλού κινδύνου για υποτροπή, και η οικογενειακή υποστήριξη αποτελεί σημαντικό προστατευτικό παράγοντα (EuroPris, 2019).

2. Μονάδες «Μητέρα–Παιδί» (Mutter-Kind-Einrichtungen)

Μία εκ των σημαντικότερων πρακτικών, που εφαρμόζονται στο πλαίσιο του γερμανικού σωφρονιστικού και προνοιακού, συστήματος αποτελεί η λειτουργία **ειδικών μονάδων «Μητέρα–Παιδί»** εντός ή εκτός των φυλακών, οι οποίες επιτρέπουν στις κρατούμενες μητέρες να ζουν με τα μικρά παιδιά τους. Οι μονάδες αυτές λειτουργούν τόσο σε κλειστές όσο και σε ανοιχτές φυλακές, με τη διάρκεια παραμονής του παιδιού να κυμαίνεται συνήθως έως την ηλικία των 3 ετών σε

κλειστά ιδρύματα και έως 6 ετών σε ανοιχτές δομές (Treffpunkt e.V., 2019; Council of Europe, 2018).

Οι μονάδες αυτές χαρακτηρίζονται από:

- κατοικίες με οικιακή δομή αντί για κελιά,
- πρόσβαση σε παιδικούς σταθμούς και εκπαιδευτικές υπηρεσίες,
- ψυχολογική υποστήριξη μητέρας και παιδιού,
- προγράμματα ανάπτυξης γονεϊκών δεξιοτήτων,
- συνεργασία με παιδιατρικές και κοινωνικές υπηρεσίες.

Η εν λόγω καλή πρακτική βρίσκει εφαρμογή σε πολυάριθμες χώρες της Ευρώπης, καθώς οι Θεωρίες της προσκόλλησης (attachment theories), οι οποίες ήδη από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα κατέστησαν σαφή τη σημασία η διατήρηση της σχέσης μεταξύ μητέρας και παιδιού και την κρισιμότητά της για τη συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού (Bowlby, 1982; Murray et al., 2012). Σύμφωνα με τα πορίσματα των πρόσφατων ερευνών, η παραμονή του παιδιού με τη μητέρα σε ένα κατάλληλο περιβάλλον, μειώνει τον κίνδυνο εμφάνισης ψυχο-συνασθηματικών προκλήσεων και συμβάλλει στην περαιτέρω ομαλή ανάπτυξη του παιδιού (Murray et al., 2012), παρά το γεγονός της κράτησης.

3. Παιδοκεντρικοί χώροι επισκέψεων («Bindungsräume»)

Στις περισσότερες γερμανικές φυλακές έχουν δημιουργηθεί ειδικοί χώροι επισκέψεων για οικογένειες, γνωστοί ως Bindungsräume («χώροι δεσμού»), οι οποίοι έχουν σχεδιαστεί ώστε να προσομοιάζουν ένα φυσιολογικό οικογενειακό περιβάλλον. Οι χώροι αυτοί περιλαμβάνουν:

- παιδικά παιχνίδια και βιβλία,
- έπιπλα οικιακού τύπου,
- δυνατότητα φυσικής επαφής,
- περιορισμένη επιτήρηση.

Η δημιουργία χώρων με αυτά τα χαρακτηριστικά θεωρείται απαραίτητη, δεδομένου ότι το περιβάλλον της επίσκεψης επηρεάζει σημαντικά την ψυχολογική

εμπειρία του παιδιού και την ποιότητα της σχέσης γονέα–παιδιού (Sharratt et al., 2014; Children of Prisoners Europe, 2019).

4. Προγράμματα προετοιμασίας παιδιών για επισκέψεις (Bear Buddy Programme)

Η Γερμανία έχει αναπτύξει εξειδικευμένα προγράμματα προετοιμασίας παιδιών για επισκέψεις στη φυλακή, όπως το πρόγραμμα Bear Buddy, το οποίο περιλαμβάνει:

- παιδικά βιβλία που εξηγούν τη διαδικασία επίσκεψης,
- παιδοκεντρική σήμανση εντός της φυλακής,
- συμβολικά αντικείμενα υποστήριξης (π.χ. κουκλάκια).

Τα προγράμματα αυτά μειώνουν το άγχος και βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν την εμπειρία της φυλάκισης του/της γονέα (Treffpunkt e.V., 2019).

5. Προγράμματα γονεϊκής εκπαίδευσης και οικογενειακής στήριξης

Οι γερμανικές φυλακές εφαρμόζουν εκτεταμένα προγράμματα ενίσχυσης της γονεϊκής ικανότητας, τα οποία περιλαμβάνουν:

- εκπαίδευση στη θετική γονεϊκότητα,
- ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας,
- υποστήριξη οικογενειακής επανένταξης.

Τα προγράμματα αυτά συμβάλλουν στη μείωση της υποτροπής και στη βελτίωση της οικογενειακής λειτουργίας (EuroPris, 2019).

6. Ψηφιακή επικοινωνία και ευέλικτες μορφές επαφής

Η Γερμανία έχει επεκτείνει τη χρήση ψηφιακής επικοινωνίας, επιτρέποντας:

- βιντεοκλήσεις,
- ηλεκτρονική επικοινωνία,
- εκτεταμένες επισκέψεις.

Η πρακτική αυτή ενισχύει τη συχνότητα επικοινωνίας και μειώνει τις αρνητικές ψυχο-συναισθηματικές επιπτώσεις της κράτησης (Council of Europe, 2020).

7. Συνεργασία με εξειδικευμένες οργανώσεις

Η συνεργασία των φορέων του γερμανικού κράτους με τοπικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και περαιτέρω διεθνείς οργανισμούς αποτελεί κεντρικό στοιχείο του γερμανικού μοντέλου κοινωνικής πολιτικής. Φορείς, όπως το Treffpunkt, το BAG-S και το Children of Prisoners Europe, είναι άμεσοι συνεργάτες του γερμανικού σωφρονιστικού συστήματος, στο πλαίσιο του οποίου παρέχουν ψυχολογική υποστήριξη, συμβουλευτική, συνοδεία παιδιών (Children of Prisoners Europe, 2019).

ΓΑΛΛΙΑ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το σύγχρονο σωφρονιστικό σύστημα της Γαλλίας έχει τις ρίζες του στις μεταρρυθμίσεις του τέλους του 18ου αιώνα, όταν η φυλάκιση καθιερώθηκε ως κύρια μορφή ποινής στο πλαίσιο του νεωτερικού κράτους δικαίου. Η διοίκηση των φυλακών οργανώθηκε θεσμικά ήδη από το 1795 και από το 1911 υπάγεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, με κύρια αποστολή τόσο την εκτέλεση της ποινής, όσο και την κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων (Administration pénitentiaire) . Η σύγχρονη σωφρονιστική πολιτική της Γαλλίας βασίζεται στην αρχή της εξατομίκευσης της ποινής και της κοινωνικής επανένταξης, αναγνωρίζοντας ότι η διατήρηση των οικογενειακών δεσμών αποτελεί βασικό παράγοντα πρόληψης της υποτροπής και επιτυχούς επιστροφής στην κοινωνία. Η θεσμική αυτή προσέγγιση ενισχύθηκε ιδιαίτερα με τη σωφρονιστική μεταρρύθμιση και τον νόμο του 2009 (Loi pénitentiaire), ο οποίος καθιέρωσε ρητά το δικαίωμα των κρατουμένων να διατηρούν οικογενειακές σχέσεις μέσω επισκέψεων, οικογενειακών μονάδων και

άλλων μορφών επικοινωνίας. Το σύστημα εντάσσεται επίσης στο ευρύτερο ευρωπαϊκό πλαίσιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων και επανένταξης, σύμφωνα με τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Council of Europe, 2020; United Nations, 1989).

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Η Γαλλία έχει αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο για τη στήριξη των οικογενειών κρατουμένων, το οποίο βασίζεται στην αρχή ότι η διατήρηση των οικογενειακών σχέσεων αποτελεί κρίσιμο στοιχείο της σωφρονιστικής διαδικασίας και της κοινωνικής επανένταξης. Η γαλλική σωφρονιστική διοίκηση αναγνωρίζει επίσημα ότι η διατήρηση των οικογενειακών δεσμών αποτελεί βασικό παράγοντα για την επιτυχή επανένταξη και εφαρμόζει μέτρα, όπως η δημιουργία κατάλληλων χώρων επισκέψεων, η φιλοξενία βρεφών με τις μητέρες τους και η λειτουργία οικογενειακών διαμερισμάτων εντός των φυλακών. Παράλληλα, οι υπηρεσίες επανένταξης και επιτήρησης (Service pénitentiaire d'insertion et de probation – SPIP) συνεργάζονται με κοινωνικές υπηρεσίες και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών για τη στήριξη των οικογενειών και την προστασία των παιδιών. Οι πρακτικές αυτές ενισχύονται από τη δράση εξειδικευμένων οργανώσεων, όπως οι Relais Enfants-Parents, που έχουν ως αποστολή την υποστήριξη των παιδιών και τη διατήρηση της σχέσης τους με τον/την κρατούμενο/η γονέα . Η συνολική προσέγγιση βασίζεται σε ένα διεπιστημονικό και παιδοκεντρικό μοντέλο, το οποίο αναγνωρίζει ότι η φυλάκιση του/της γονέα αποτελεί σημαντικό ψυχοκοινωνικό γεγονός για το παιδί και απαιτεί εξειδικευμένη υποστήριξη (Children of Prisoners Europe, 2019).

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. Υπηρεσίες Στήριξης Οικογένειας και Υπηρεσίες Κοινωνικής Επανένταξης και Επιτήρησης (Service pénitentiaire d'insertion et de probation – SPIP)

Οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Επανένταξης και Επιτήρησης (Service pénitentiaire d'insertion et de probation – SPIP) αποτελούν τον βασικό θεσμικό μηχανισμό

στήριξης των κρατουμένων και των οικογενειών τους στη Γαλλία. Οι υπηρεσίες αυτές λειτουργούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της σωφρονιστικής διοίκησης, με βασική αποστολή τη διευκόλυνση της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων και την πρόληψη της υποτροπής, μέσω της διατήρησης των κοινωνικών και οικογενειακών δεσμών (Ministère de la Justice, 2023). Η λειτουργία των SPIP βασίζεται στις αρχές των Ευρωπαϊκών Σωφρονιστικών Κανόνων, οι οποίοι προβλέπουν ότι οι σωφρονιστικές αρχές οφείλουν να συνεργάζονται με κοινωνικές υπηρεσίες και να παρέχουν υποστήριξη στους/στις κρατουμένους/ες και τις οικογένειές τους, αναγνωρίζοντας τον κρίσιμο ρόλο της οικογένειας στην κοινωνική επανένταξη (Council of Europe, 2020).

Θεσμικός ρόλος και οργανωτική δομή των SPIP

Οι υπηρεσίες SPIP στελεχώνονται από διεπιστημονικές ομάδες επαγγελματιών, οι οποίες περιλαμβάνουν: κοινωνικούς/ές λειτουργούς, συμβούλους κοινωνικής επανένταξης (conseillers pénitentiaires d'insertion et de probation), ψυχολόγους, ειδικούς/ές οικογενειακής υποστήριξης. Οι επαγγελματίες εργάζονται τόσο εντός των φυλακών, όσο και στην κοινότητα, διασφαλίζοντας τη συνέχεια της υποστήριξης πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την κράτηση (Ministère de la Justice, 2023).

Οι βασικές αρμοδιότητές τους περιλαμβάνουν:

- την αξιολόγηση της οικογενειακής κατάστασης του/της κρατουμένου/ης,
- την υποστήριξη της διατήρησης της σχέσης με την οικογένεια,
- τη συνεργασία με υπηρεσίες παιδικής προστασίας,
- την προετοιμασία της οικογενειακής επανένωσης μετά την αποφυλάκιση
- αξιολόγηση των αναγκών του παιδιού,
- ψυχολογική υποστήριξη,
- συμβουλευτική στους/στις φροντιστές/τριες,
- διαμεσολάβηση μεταξύ παιδιού και κρατουμένου γονέα.

Υποστήριξη παιδιών και η διεπιστημονική συνεργασία με υπηρεσίες παιδικής προστασίας

Οι υπηρεσίες SPIP συνεργάζονται στενά με:

- υπηρεσίες παιδικής προστασίας,
- κοινωνικές υπηρεσίες,
- σχολεία,
- οργανώσεις όπως οι Relais Enfants-Parents.

Η συστηματική συνεργασία με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, όπως οι Relais Enfants-Parents, οι οποίες παρέχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες στήριξης για παιδιά και οικογένειες, διασφαλίζει ότι τα παιδιά λαμβάνουν την απαραίτητη ψυχοκοινωνική υποστήριξη και ότι τα δικαιώματά τους προστατεύονται, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (United Nations, 1989). Η συνεργασία αποτελεί βασικό στοιχείο του γαλλικού μοντέλου, το οποίο βασίζεται σε μια ολιστική και διεπιστημονική προσέγγιση (Children of Prisoners Europe, 2019).

Υποστήριξη οικογενειακών επισκέψεων και διαμεσολάβηση

Οι υπηρεσίες SPIP συμβάλλουν ενεργά στην οργάνωση και υποστήριξη των οικογενειακών επισκέψεων, διασφαλίζοντας ότι οι επισκέψεις πραγματοποιούνται σε κατάλληλο περιβάλλον και με τρόπο που προστατεύει το συμφέρον του παιδιού.

Οι επαγγελματίες:

- προετοιμάζουν τους γονείς και τα παιδιά για την επίσκεψη,
- παρέχουν ψυχολογική υποστήριξη,
- διαμεσολαβούν σε περιπτώσεις οικογενειακής σύγκρουσης.

Η παρέμβαση αυτή συμβάλλει στη μείωση του άγχους των παιδιών και στη βελτίωση της ποιότητας της οικογενειακής σχέσης (Children of Prisoners Europe, 2019).

Υποστήριξη κατά την αποφυλάκιση και οικογενειακή επανένταξη

Η περίοδος μετά την αποφυλάκιση αποτελεί κρίσιμο στάδιο για την οικογένεια και τον/την πρώην κρατούμενο/η. Οι υπηρεσίες SPIP παρέχουν:

- υποστήριξη για την οικογενειακή επανένωση,
- συμβουλευτική,
- συνεργασία με κοινωνικές υπηρεσίες και οργανώσεις.

Η υποστήριξη αυτή συμβάλλει σημαντικά στη μείωση της υποτροπής και στην επιτυχή κοινωνική επανένταξη (Ministère de la Justice, 2023).

2. Οικογενειακές Μονάδες Διαβίωσης (Unités de Vie Familiale – UVF)

Οι Unités de Vie Familiale (UVF) αποτελούν μία από τις σημαντικότερες και πλέον καινοτόμες πρακτικές του γαλλικού σωφρονιστικού συστήματος. Οι μονάδες αυτές είναι ειδικά διαμορφωμένα διαμερίσματα εντός των φυλακών, τα οποία επιτρέπουν στους/στις κρατούμενους/ες να περνούν εκτεταμένο χρόνο με τις οικογένειές τους σε ένα περιβάλλον που προσομοιάζει την οικογενειακή ζωή. Οι επισκέψεις αυτές μπορούν να διαρκέσουν από 6 έως 72 ώρες και πραγματοποιούνται, χωρίς άμεση επιτήρηση από το προσωπικό, επιτρέποντας ουσιαστική οικογενειακή αλληλεπίδραση. Οι μονάδες αυτές περιλαμβάνουν υπνοδωμάτια, κουζίνα, καθιστικό, μπάνιο και χώρους για παιδιά.

Ο βασικός στόχος των UVF είναι η διατήρηση και ενίσχυση των οικογενειακών δεσμών και η διευκόλυνση της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων,

3. Οικογενειακά επισκεπτήρια και παιδοκεντρικοί χώροι (Parloirs familiaux)

Οι γαλλικές φυλακές διαθέτουν ειδικούς οικογενειακούς χώρους επισκέψεων (parloirs familiaux), οι οποίοι επιτρέπουν μεγαλύτερη ιδιωτικότητα και άνεση κατά τη διάρκεια της επίσκεψης. Οι ειδικοί αυτοί χώροι έχουν σχεδιαστεί, ώστε να δημιουργούν ένα ασφαλές και υποστηρικτικό περιβάλλον για τα παιδιά, με κατάλληλο εξοπλισμό και δυνατότητα φυσικής επαφής με τον/τη γονέα.

4. Εξειδικευμένες υπηρεσίες στήριξης οικογένειας (Relais Enfants-Parents)

Οι οργανώσεις Relais Enfants-Parents αποτελούν βασικό πυλώνα του γαλλικού συστήματος στήριξης οικογενειών κρατουμένων. Οι οργανώσεις αυτές λειτουργούν σε συνεργασία με τη σωφρονιστική διοίκηση και παρέχουν:

- συνοδεία παιδιών στις φυλακές,
- ψυχολογική υποστήριξη,
- συμβουλευτική στους γονείς και τους/τις φροντιστές/τριες,
- εκπαιδευτικά προγράμματα για κρατούμενους γονείς.

5. Μονάδες μητέρας-παιδιού και φιλοξενία βρεφών

Το γαλλικό σωφρονιστικό σύστημα επιτρέπει τη φιλοξενία βρεφών με τις μητέρες τους εντός ειδικών μονάδων, με στόχο τη διατήρηση της πρώιμης σχέσης προσκόλλησης. Οι μονάδες αυτές παρέχουν:

- παιδιατρική φροντίδα,
- ψυχολογική υποστήριξη,
- υπηρεσίες παιδικής ανάπτυξης.

Η πρακτική αυτή αναγνωρίζεται ως κρίσιμη για την ανάπτυξη του παιδιού και τη συναισθηματική του σταθερότητα.

6. Εθελοντές/Εθελόντριες και προγράμματα συνοδείας κρατουμένων και οικογενειών

Η Γαλλία εφαρμόζει επίσης προγράμματα εθελοντών/τριών (prison visitors), οι οποίοι/ες παρέχουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη στους/στις κρατούμενους/ες και βοηθούν στη διατήρηση της σχέσης με την οικογένεια και την προετοιμασία της επανένταξης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συγκριτική ανάλυση των σωφρονιστικών συστημάτων της Γερμανίας και της Γαλλίας, καταδεικνύει ότι η στήριξη της οικογένειας των κρατουμένων αποτελεί βασικό στοιχείο της σύγχρονης ευρωπαϊκής σωφρονιστικής πολιτικής, ενταγμένο σε ένα ευρύτερο ανθρωποκεντρικό και επανενταξιακό μοντέλο. Οι συγκεκριμένες χώρες, όπως και η Αυστρία, η Ελβετία και η Τσεχία, έχουν υιοθετήσει πολιτικές που βασίζονται στις αρχές των Ευρωπαϊκών Σωφρονιστικών Κανόνων και των κατευθυντήριων οδηγιών του Συμβουλίου της Ευρώπης, οι οποίες αναγνωρίζουν ότι η διατήρηση των οικογενειακών δεσμών αποτελεί βασικό παράγοντα για την κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων και την προστασία της ευημερίας των παιδιών (Council of Europe, 2018; Council of Europe, 2020). Η διατήρηση των οικογενειακών σχέσεων θεωρείται πλέον όχι μόνο δικαίωμα του/της κρατούμενου/ης, αλλά και κρίσιμος προστατευτικός παράγοντας για τη συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών και για τη μείωση της υποτροπής (Murray et al., 2012; Wildeman et al., 2018).

Κεντρικό κοινό χαρακτηριστικό των χωρών αυτών είναι η θεσμική αναγνώριση της οικογένειας ως κρίσιμου παράγοντα της σωφρονιστικής διαδικασίας και η ενσωμάτωση εξειδικευμένων υπηρεσιών κοινωνικής υποστήριξης εντός των φυλακών. Σε όλες τις χώρες λειτουργούν κοινωνικές υπηρεσίες, ενώ οι ψυχολόγοι και οι εξειδικευμένοι/ες σύμβουλοι επανένταξης, αποτελούν βασικό μέρος του προσωπικού του συστήματος, προκειμένου να παρέχουν υπηρεσίες συμβουλευτικής, τόσο στους/στις κρατουμένους/ες όσο και στις οικογένειές τους. Οι υπηρεσίες γεφυρώνουν τη φυλακή με την κοινότητα, διασφαλίζοντας τη συνέχεια της οικογενειακής σχέσης και τη στήριξη των παιδιών (Children of Prisoners Europe, 2019; van Zyl Smit & Snacken, 2009). Επιπλέον, όλες οι χώρες εφαρμόζουν πρακτικές που διευκολύνουν την επικοινωνία μεταξύ κρατουμένων και οικογένειας, διατηρώντας φιλικούς προς τα παιδιά χώρους επισκέψεων, εκτεταμένες οικογενειακές επισκέψεις και δυνατότητα επικοινωνίας μέσω ψηφιακών μέσων, αναγνωρίζοντας ότι η επαφή με την οικογένεια αποτελεί βασικό στοιχείο της ανθρώπινης μεταχείρισης και της επανένταξης (Council of Europe, 2020).

Εξίσου σημαντική ομοιότητα μεταξύ των χωρών αποτελεί η ύπαρξη εξειδικευμένων δομών για τη στήριξη της σχέσης γονέα-παιδιού, όπως οι μονάδες μητέρας-παιδιού, οι οποίες λειτουργούν στη Γερμανία, τη Γαλλία και την Αυστρία και επιτρέπουν στις κρατούμενες μητέρες να διαμένουν με τα μικρά παιδιά τους σε κατάλληλα διαμορφωμένο περιβάλλον. Επιπλέον, όλες οι χώρες εφαρμόζουν προγράμματα κοινωνικής επανένταξης και υπηρεσίες επιτήρησης, οι οποίες υποστηρίζουν τους/τις κρατούμενους/ες και τις οικογένειές τους πριν και μετά την αποφυλάκιση, συμβάλλοντας στη διατήρηση της οικογενειακής συνοχής και στη μείωση της υποτροπής (Council of Europe, 2020).

Ωστόσο, παρά τις σημαντικές ομοιότητες, παρατηρούνται και ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των χωρών, κυρίως ως προς τον βαθμό θεσμικής ανάπτυξης και εξειδίκευσης των υπηρεσιών στήριξης της οικογένειας. Η Γερμανία και η Γαλλία διαθέτουν ιδιαίτερα ανεπτυγμένα και θεσμοθετημένα συστήματα οικογενειακής υποστήριξης, τα οποία περιλαμβάνουν εξειδικευμένες υπηρεσίες οικογενειακής συμβουλευτικής, οικογενειακές μονάδες διαβίωσης και εκτεταμένα προγράμματα συνεργασίας με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι γαλλικές Unités de Vie Familiale (Children of Prisoners Europe, 2019).

Αντίθετα, στην Αυστρία και την Ελβετία, το σύστημα χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό θεσμικής προστασίας των οικογενειακών δικαιωμάτων, αλλά αποδίδει μεγαλύτερη έμφαση στην εξατομικευμένη κοινωνική υποστήριξη και τη συνεργασία με υπηρεσίες επιτήρησης και κοινωνικής επανένταξης. Η αποκεντρωμένη διοίκηση του σωφρονιστικού συστήματος στην Ελβετία, όπου η ευθύνη ανήκει στα Καντόνια, οδηγεί σε μεγαλύτερη διαφοροποίηση των διαδικασιών, διατηρεί, εντούτοις, υψηλό επίπεδο προστασίας των οικογενειακών δικαιωμάτων (Swiss Federal Office of Justice, 2022). Στην Τσεχία, αν και έχουν αναπτυχθεί σημαντικά προγράμματα οικογενειακής υποστήριξης μετά τη δημοκρατική μετάβαση του 1989, το σύστημα βρίσκεται σε διαδικασία περαιτέρω θεσμικής ενίσχυσης και ανάπτυξης, με μεγαλύτερη έμφαση στην κοινωνική επανένταξη και τη συνεργασία με κοινωνικές υπηρεσίες και οργανώσεις (Czech Prison Service, 2023).

Παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις, η κοινή φιλοσοφία των χωρών αυτών αντικατοπτρίζει τη μετάβαση από ένα τιμωρητικό σε ένα επανενταξιακό, επανορθωτικό σωφρονιστικό μοντέλο, το οποίο αναγνωρίζει ότι η στήριξη της οικογένειας αποτελεί βασική προϋπόθεση για την προστασία των παιδιών, τη μείωση της υποτροπής και τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής (Council of Europe, 2020; van Zyl Smit & Snacken, 2009).

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss*. Basic Books.
- Children of Prisoners Europe. (2019). *Children of prisoners: Interventions and mitigations to strengthen mental health*.
- Council of Europe. (2018). *Recommendation CM/Rec(2018)5 concerning children with imprisoned parents*.
- Council of Europe. (2020). *European Prison Rules*.
- Dünkel, F. (2017). *The German prison system*. *European Journal of Criminology*.
- EuroPris. (2019). *Children of Prisoners Expert Group: Good Practice Collection*.
- Garland, D. (1990). *Punishment and modern society: A study in social theory*. University of Chicago Press.
- Lappi-Seppälä, T. (2007). Penal policy in Scandinavia. *Crime and Justice*, 36(1), 217–295.
- Ministère de la Justice. (2023). *Administration pénitentiaire et réinsertion*.
- Murray, J., & Farrington, D. (2008). The effects of parental imprisonment on children. *Crime and Justice*, 37, 133–206.
- Murray, J., Farrington, D., & Sekol, I. (2012). Children’s antisocial behavior following parental imprisonment. *Psychological Bulletin*, 138(2), 175–210.
- Neustart. (2023). *Probation and reintegration services in Austria*.
- Rambourg, C. (2009). Family visit units in prison. *Déviance et Société*.
- Schartmueller, D. (2020). Post-prison reintegration challenges in Austria.
- Service Public France. (2025). *Prison visitors and reintegration*.
- Sharratt, K., et al. (2014). Children’s experiences of prison visits
- Snacken, S. (2010). Resisting punitiveness. *Theoretical Criminology*.
- Snacken, S. (2010). Resisting punitiveness in Europe? *Theoretical Criminology*, 14(3), 273–292.
- Treffpunkt e.V. (2019). *Supporting children of prisoners*.
- Tonry, M. (2011). *Punishing crime in Western countries*. Oxford University Press.

United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*.

van Zyl Smit, D., & Snacken, S. (2009). *Principles of European prison law and policy*. Oxford University Press.

Wildeman, C., Turney, K., & Schnittker, J. (2018). Parental incarceration and child health. *Annual Review of Sociology*, 44, 403–423.

V. ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το σύγχρονο σωφρονιστικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ) διαμορφώθηκε τον 19ο αιώνα με την ανάπτυξη των πρώτων φυλακών, όπως της Πενσυλβάνια και του Όμπερν, η λειτουργία των οποίων βασιζόταν στην απομόνωση, την πειθαρχία και την ηθική «επαναφορά» των κρατούμενων. Κατά τον 20ό αιώνα, το σύστημα εξελίχθηκε προς ένα μοντέλο που συνδύαζε την τιμωρία με την αποκατάσταση, αν και από τη δεκαετία του 1970 και μετά, η έμφαση μετατοπίστηκε σε πιο τιμωρητικές πολιτικές λόγω, της αύξησης της εγκληματικότητας και της υιοθέτησης πολιτικών μαζικής φυλάκισης (mass incarceration) (Garland, 2001; Travis, Western, & Redburn, 2014). Παρά την έμφαση στην ασφάλεια και τον έλεγχο, οι σύγχρονες σωφρονιστικές πολιτικές στις ΗΠΑ αναγνωρίζουν όλο και περισσότερο τη σημασία της κοινωνικής επανένταξης και της διατήρησης των οικογενειακών δεσμών ως βασικού παράγοντα για τη μείωση της υποτροπής και την προστασία της ευημερίας των παιδιών (National Research Council, 2014).

Το σωφρονιστικό σύστημα των ΗΠΑ είναι αποκεντρωμένο και περιλαμβάνει ομοσπονδιακές, πολιτειακές και τοπικές φυλακές, οι οποίες λειτουργούν υπό διαφορετικά διοικητικά και νομικά πλαίσια. Παρά τις διαφοροποιήσεις αυτές, το Ομοσπονδιακό Γραφείο Φυλακών (Federal Bureau of Prisons – BOP) και οι Πολιτειακές Σωφρονιστικές Υπηρεσίες εφαρμόζουν πολιτικές που αποσκοπούν στη διατήρηση των οικογενειακών δεσμών και στην υποστήριξη των παιδιών των κρατουμένων, αναγνωρίζοντας ότι η φυλάκιση έχει σημαντικές κοινωνικές και ψυχολογικές επιπτώσεις στις οικογένειες (Federal Bureau of Prisons, 2023; Travis et al., 2014).

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Το θεσμικό πλαίσιο στήριξης των οικογενειών κρατουμένων στις ΗΠΑ βασίζεται σε ομοσπονδιακές και πολιτειακές πολιτικές, καθώς και σε συνεργασία με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Το Ομοσπονδιακό Γραφείο Φυλακών και οι

Πολιτειακές Σωφρονιστικές Υπηρεσίες εφαρμόζουν προγράμματα οικογενειακής επανένταξης, οικογενειακών επισκέψεων και γονεϊκής υποστήριξης, αναγνωρίζοντας ότι η διατήρηση των οικογενειακών δεσμών αποτελεί βασικό παράγοντα επιτυχούς επανένταξης (Federal Bureau of Prisons, 2023).

Παράλληλα, η νομοθεσία και οι πολιτικές των ΗΠΑ αναγνωρίζουν τη σημασία της προστασίας των παιδιών των κρατουμένων, ενώ οργανώσεις όπως η National Resource Center on Children and Families of the Incarcerated και η Sesame Workshop έχουν αναπτύξει εξειδικευμένα προγράμματα υποστήριξης των παιδιών και των οικογενειών τους (National Institute of Corrections, 2016; Sesame Workshop, 2013), αξιοποιώντας τη γνώση των σύγχρονων μελετών ως προς τη σημασία της σχέσης γονέα-παιδιού για τη μείωση της υποτροπής και τη βελτίωση της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών (Murray et al., 2012; Wildeman et al., 2018).

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. Υπηρεσίες Στήριξης Οικογένειας (Family Support Units, Family Coordinators)

Σε αντίθεση με ορισμένα ευρωπαϊκά συστήματα που διαθέτουν ενιαία, θεσμοθετημένα “γραφεία στήριξης οικογένειας” εντός όλων των φυλακών, το σωφρονιστικό σύστημα των ΗΠΑ λειτουργεί με ένα πολυεπίπεδο και αποκεντρωμένο μοντέλο, στο οποίο οι υπηρεσίες οικογενειακής στήριξης παρέχονται μέσω:

- ειδικών Family Support Units,
- Support Coordinators,
- υπηρεσιών επιτήρησης και επανένταξης,
- κοινωνικών υπηρεσιών εντός των φυλακών,
- συνεργασίας με εξωτερικούς οργανισμούς και ΜΚΟ.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί, το Ομοσπονδιακό Γραφείο Φυλακών (Federal Bureau of Prisons – BOP) το οποίο διαθέτει Support Coordinator Program και παρέχει άμεση υποστήριξη σε οικογένειες κρατουμένων, απαντά σε ερωτήματα,

παρέχει πληροφορίες και παραπέμπει σε κατάλληλες υπηρεσίες και ειδικούς/ές, λειτουργώντας ως σύνδεσμος μεταξύ οικογένειας και σωφρονιστικής διοίκησης.

Αντίστοιχα, σε πολιτειακό επίπεδο, υπάρχουν εξειδικευμένες δομές όπως τα **Family Supports Units**, τα οποία αποτελούνται από επαγγελματίες που εργάζονται για να υποστηρίξουν τόσο τους/τις κρατούμενους/ες όσο και τις οικογένειές τους, με στόχο τη διατήρηση της οικογενειακής συνοχής και την προώθηση της κοινωνικής επανένταξης. Επιπλέον, ορισμένα προγράμματα οικογενειακής υποστήριξης, όπως αυτά που λειτουργούν σε συνεργασία με τις υπηρεσίες επιτήρησης και επανένταξης, παρέχουν:

- συμβουλευτική,
- υπηρεσίες διαμεσολάβησης μεταξύ κρατουμένου/ης και οικογένειας,
- προετοιμασία για την επανένωση μετά την αποφυλάκιση,
- παραπομπή σε κοινωνικές υπηρεσίες.

Τα προγράμματα που περιγράφονται παραπάνω, αποτελούν λειτουργικά ισοδύναμα των “γραφείων στήριξης οικογένειας” που συναντώνται σε ευρωπαϊκά σωφρονιστικά συστήματα.

2. Εκτεταμένες οικογενειακές επισκέψεις και οικογενειακές επισκέψεις επανένωσης (Family Visiting Programs)

Σε πολλές από τις πολιτείες των ΗΠΑ εφαρμόζονται προγράμματα οικογενειακών επισκέψεων επανένωσης (family reunification visits), τα οποία επιτρέπουν στους/στις κρατούμενους/ες να περνούν εκτεταμένο χρόνο με τις οικογένειές τους σε ειδικά διαμορφωμένες εγκαταστάσεις. Οι επισκέψεις αυτές μπορούν να διαρκέσουν από μερικές ώρες έως αρκετές ημέρες, ανάλογα με το σωφρονιστικό σύστημα και τη συμπεριφορά του κρατουμένου (Arditti, 2012).

Οι επισκέψεις αυτές συμβάλλουν:

- στη διατήρηση της οικογενειακής σχέσης,
- στη μείωση του ψυχολογικού στρες των παιδιών,
- στη μείωση της υποτροπής μετά την αποφυλάκιση.

3. Family Strengthening Programs και οικογενειακή συμβουλευτική

Ένα από τα πλέον εξειδικευμένα προγράμματα ενίσχυσης της οικογένειας, των ΗΠΑ είναι το **Family Strengthening Project**, το οποίο στοχεύει στην ανάπτυξη πολιτικών και πρακτικών που μειώνουν τις αρνητικές επιπτώσεις της φυλάκισης στα παιδιά και ενισχύουν την οικογενειακή συνοχή. Τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν:

- οικογενειακή συμβουλευτική,
- εκπαίδευση γονέων,
- υποστήριξη παιδιών,
- παρεμβάσεις επανένταξης,

με απώτερο σκοπό τη μείωση της υποτροπής και τη βελτίωση της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών (Murray et al., 2012; Travis et al., 2014).

4. Προγράμματα γονεϊκής εκπαίδευσης (Parenting Programs)

Οι ΗΠΑ εφαρμόζουν εκτεταμένα προγράμματα γονεϊκής εκπαίδευσης για κρατούμενους/ες, τα οποία περιλαμβάνουν:

- εκπαίδευση στη γονεϊκή συμπεριφορά,
- ανάπτυξη δεξιοτήτων επικοινωνίας,
- κατανόηση των αναγκών του παιδιού.

Τα προγράμματα αυτά συμβάλλουν στη βελτίωση της οικογενειακής σχέσης και στη μείωση της υποτροπής (Eddy et al., 2013).

5. Προγράμματα επανένωσης οικογένειας (Family Reunification Programs)

Τα προγράμματα επανένωσης οικογένειας υποστηρίζουν τους/τις κρατούμενους/ες και τις οικογένειές τους κατά τη διάρκεια της κράτησης και μετά την αποφυλάκιση. Οι υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνουν:

- οικογενειακή συμβουλευτική,
- ψυχολογική υποστήριξη,
- υποστήριξη κατά την επανένωση.

Τα προγράμματα αυτά συμβάλλουν στη μείωση της υποτροπής και στην επιτυχή κοινωνική επανένταξη (Travis et al., 2014).

6. Child-friendly visitation programs και ειδικά προγράμματα για παιδιά

Προγράμματα όπως το «Little Children, Big Challenges» των Sesame Street's παρέχουν υποστήριξη στα παιδιά κρατουμένων και βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν την εμπειρία της φυλάκισης του/της γονέα (Sesame Workshop, 2013).

7. Μονάδες μητέρας-παιδιού και προγράμματα nursery prisons

Ορισμένες πολιτείες διαθέτουν prison nursery programs, τα οποία επιτρέπουν στις μητέρες να διαμένουν με τα βρέφη τους σε ειδικές μονάδες, ενισχύοντας τις διεργασίες της προσκόλλησης (Byrne et al., 2010).

8. Child Support Liaison Programs και υπηρεσίες διαμεσολάβησης

Ορισμένες πολιτείες έχουν αναπτύξει ειδικά προγράμματα διασύνδεσης οικογένειας-κρατουμένου/ης, όπως το **Child Support Liaison Program**, το οποίο:

- ενημερώνει τους/τις κρατουμένους/ες για τα δικαιώματά τους,
- διευκολύνει την επικοινωνία με τις οικογένειες,
- παρέχει υποστήριξη σχετικά με θέματα παιδικής προστασίας και διατροφής.

Τα προγράμματα αυτά αποτελούν σημαντική καινοτομία, καθώς ενισχύουν τη θεσμική συνεργασία μεταξύ σωφρονιστικών υπηρεσιών και υπηρεσιών παιδικής προστασίας.

9. Children of Incarcerated Parents Programs και οικογενειακή διαμεσολάβηση

Στις ΗΠΑ λειτουργούν εξειδικευμένα προγράμματα υποστήριξης παιδιών κρατουμένων, όπως το Children of Incarcerated Parents Program, το οποίο παρέχει:

- υποστήριξη σε παιδιά,
- υπηρεσίες συμβουλευτικής,
- υποστήριξη επικοινωνίας μεταξύ παιδιού και κρατουμένου γονέα.

Τα προγράμματα αυτά λειτουργούν ως κρίσιμος μηχανισμός προστασίας των παιδιών.

10. Child-centered visitation programs και child-friendly visitation policies

Οι ΗΠΑ έχουν αναπτύξει παιδοκεντρικές πρακτικές επισκέψεων, οι οποίες περιλαμβάνουν: ειδικούς χώρους επισκέψεων, οικογενειακές ημέρες επισκέψεων καθώς και εξειδικευμένες υπηρεσίες προετοιμασίας παιδιών για επισκέψεις.

Τα προγράμματα αυτά συμβάλλουν στη μείωση του ψυχολογικού τραύματος των παιδιών.

11. Υπηρεσίες κοινωνικής υποστήριξης και επανένταξης

Οι ΗΠΑ διαθέτουν εκτεταμένα προγράμματα επανένταξης που περιλαμβάνουν:

- συμβουλευτική,
- κοινωνική υποστήριξη,
- οικογενειακή επανένωση.

12. Προγράμματα ενίσχυσης οικογενειακής σχέσης μέσω ανάγνωσης και αφήγησης (Family Connections Reading Programs)

Τα προγράμματα Family Connections Reading αποτελούν μία από τις πλέον καινοτόμες και επιστημονικά τεκμηριωμένες παρεμβάσεις στήριξης της σχέσης γονέα-παιδιού στο αμερικανικό σωφρονιστικό σύστημα. Τα προγράμματα αυτά επιτρέπουν στους κρατούμενους γονείς να ηχογραφούν τον εαυτό τους, ενώ διαβάζουν βιβλία για τα παιδιά τους, και στη συνέχεια να αποστέλλουν τις ηχογραφήσεις μαζί με το βιβλίο στο παιδί. Σε πολλές περιπτώσεις, τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν και εκπαίδευση γονέων σε δεξιότητες ανάγνωσης και επικοινωνίας, καθώς και καθοδήγηση σχετικά με την ανάπτυξη του παιδιού (National Institute of Corrections, 2016; Sesame Workshop, 2013).

13. Prison Families Alliance Youth & Adult Support

Peer-support ομάδες για ενήλικες και για νέους/ες που έχουν αγαπημένα τους πρόσωπα στη φυλακή. Παρέχει ενημέρωση, εκδηλώσεις, ομάδες συζήτησης, και εργαλεία για κατανόηση του νομικού/κοινωνικού πλαισίου. Διοργανώνονται workshops με σκοπό την ψυχοκοινωνική καθοδήγηση των μελών. Αποτελεί ένα από τα δίκτυα της κοινότητας για συνεχή επαφή και ενημέρωση.

14. Extended Family for Kids Χώρα

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για παιδιά με γονείς κρατούμενους, που ενισχύει την αυτοεκτίμηση, τις επικοινωνιακές δεξιότητες, τη μείωση του άγχους, ενώ καλλιεργεί επιλογές θετικών συμπεριφορών. Περιλαμβάνει επίσης one-to-one networking services, όπου οικογένειες μπορούν να λάβουν υποστήριξη από εθελοντές που έχουν παρόμοια εμπειρία. Παρέχει εξειδικευμένη παιδαγωγική υποστήριξη παιδιών, διασυνδέει τις οικογένειες με υποστηρικτές-εθελοντές και διοργανώνει καμπάνιες ενημέρωσης και πρόσβασης σε πόρους.

15. ΜΚΟ και Family Support Centers ως συμπληρωματικές δομές

Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό του αμερικανικού συστήματος είναι η ισχυρή συνεργασία με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, όπως η Osborne Association, η οποία παρέχει:

- υπηρεσίες οικογενειακής υποστήριξης,
- γονεϊκή εκπαίδευση,
- υποστήριξη επανένταξης,
- συμβουλευτική και υποστήριξη παιδιών.

Οι οργανώσεις αυτές λειτουργούν συχνά ως “Family Support Centers”, συμπληρώνοντας το έργο των σωφρονιστικών υπηρεσιών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το σωφρονιστικό σύστημα των Ηνωμένων Πολιτειών, αν και ιστορικά χαρακτηρίστηκε από έντονο τιμωρητικό προσανατολισμό και υψηλά ποσοστά φυλάκισης, έχει ενσωματώσει τα τελευταία χρόνια πολιτικές και πρακτικές που αναγνωρίζουν τη σημασία της οικογένειας για την κοινωνική επανένταξη των κρατούμενων και την προστασία των παιδιών τους (Garland, 2001; Travis, Western, & Redburn, 2014).

Σε θεσμικό επίπεδο, η στήριξη των οικογενειών παρέχεται μέσω ενός αποκεντρωμένου δικτύου υπηρεσιών, το οποίο περιλαμβάνει Support Coordinators,

Family Support Units, υπηρεσίες κοινωνικής επανένταξης και συνεργασία με εξειδικευμένες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (Federal Bureau of Prisons, 2023; National Institute of Corrections, 2016). Οι υπηρεσίες αυτές παρέχουν συμβουλευτική, υποστήριξη οικογενειακής επικοινωνίας, γονεϊκή εκπαίδευση και προετοιμασία για την οικογενειακή επανένωση.

Παράλληλα, έχουν αναπτυχθεί σημαντικές καινοτόμες πρακτικές, όπως προγράμματα ανάγνωσης γονέα-παιδιού, προγράμματα οικογενειακής επανένωσης, peer-support ομάδες και ειδικές μονάδες μητέρας-βρέφους, τα οποία ενισχύουν τη συναισθηματική σύνδεση και μειώνουν τις αρνητικές επιπτώσεις της φυλάκισης στα παιδιά (Byrne, Goshin, & Joestl, 2010; National Institute of Corrections, 2016). Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συνεργασία μεταξύ σωφρονιστικών υπηρεσιών, κοινωνικών υπηρεσιών και ΜΚΟ, η οποία επιτρέπει την παροχή ολοκληρωμένης και διεπιστημονικής υποστήριξης.

Συνολικά, το αμερικανικό μοντέλο χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό καινοτομίας και πολυεπίπεδης παρέμβασης, αλλά και από σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ πολιτειών ως προς το θεσμικό πλαίσιο και πλαίσιο υπηρεσιών. Παρά την απουσία ενιαίου εθνικού συστήματος “γραφείων στήριξης οικογένειας”, οι ΗΠΑ έχουν αναπτύξει ένα ευρύ δίκτυο υπηρεσιών που συμβάλλει ουσιαστικά στη διατήρηση των οικογενειακών δεσμών, στην προστασία των παιδιών και στην ενίσχυση της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Arditti, J. (2012). *Parental incarceration and the family*.
- Byrne, M., Goshin, L., & Joestl, S. (2010). Prison nursery programs. *Journal of Offender Rehabilitation*.
- Eddy, J. M., et al. (2013). Parenting programs. *Clinical Child and Family Psychology Review*.
- Federal Bureau of Prisons. (2023). *Family and visitation programs*.
- Garland, D. (2001). *The culture of control*.
- Murray, J., Farrington, D., & Sekol, I. (2012). Parental imprisonment. *Psychological Bulletin*.
- National Institute of Corrections. (2016). *Children of incarcerated parents*.
- National Research Council. (2014). *The growth of incarceration*.
- Sesame Workshop. (2013). *Little Children, Big Challenges*.
- Travis, J., Western, B., & Redburn, S. (2014). *The growth of incarceration*.

VI. ΚΑΝΑΔΑΣ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το σύγχρονο σωφρονιστικό σύστημα του Καναδά βασίζεται σε ένα ανθρωποκεντρικό και επανενταξιακό μοντέλο, το οποίο διαμορφώθηκε κυρίως μετά τη θέσπιση του **Corrections and Conditional Release Act (CCRA) το 1992**, που καθιέρωσε ως βασικό στόχο του σωφρονιστικού συστήματος την ασφαλή κράτηση και την κοινωνική επανένταξη των κρατουμένων. Το σύστημα διοικείται από τη Σωφρονιστική Υπηρεσία του Καναδά (Correctional Service Canada - CSC), η οποία λειτουργεί με βάση τις αρχές της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της εξατομικευμένης μεταχείρισης και της κοινωνικής επανένταξης (Correctional Service Canada, 2023).

Η σωφρονιστική φιλοσοφία του Καναδά βασίζεται στη θεωρία της «δυναμικής ασφάλειας» (dynamic security), η οποία δίνει έμφαση στη δημιουργία θετικών σχέσεων μεταξύ προσωπικού και κρατουμένων και στη διατήρηση των κοινωνικών δεσμών, συμπεριλαμβανομένων των οικογενειακών σχέσεων, ως βασικού παράγοντα πρόληψης της υποτροπής (Bales & Mears, 2008; Correctional Service Canada, 2016; Public Safety Canada, 2018).

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Ο Καναδάς διαθέτει ένα από τα πιο ολοκληρωμένα θεσμικά πλαίσια, διεθνώς για τη στήριξη των οικογενειών των κρατουμένων. Η Σωφρονιστική Υπηρεσία του Καναδά αναγνωρίζει θεσμικά τη σημασία της οικογένειας και εφαρμόζει πολιτικές που ενθαρρύνουν τη διατήρηση των οικογενειακών δεσμών, σύμφωνα με το Corrections and Conditional Release Act και τις διεθνείς οδηγίες για την προστασία των παιδιών και των οικογενειών των κρατουμένων (Correctional Service Canada, 2023; United Nations, 2015).

Το καναδικό σύστημα περιλαμβάνει ειδικές υπηρεσίες οικογενειακής υποστήριξης, προγράμματα οικογενειακής επανένωσης, παιδοκεντρικές πρακτικές επισκέψεων και συνεργασία με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Οι

πολιτικές αυτές βασίζονται στην αρχή ότι η οικογένεια αποτελεί βασικό προστατευτικό παράγοντα για την ψυχική υγεία του κρατουμένου και των παιδιών του, καθώς και σημαντικό παράγοντα επιτυχούς επανένταξης (Correctional Service Canada, 2016).

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. Private Family Visiting Program (PFV) – Εκτεταμένες οικογενειακές επισκέψεις

Το Private Family Visiting Program αποτελεί μία από τις σημαντικότερες και διεθνώς αναγνωρισμένες καλές πρακτικές του καναδικού σωφρονιστικού συστήματος. Το πρόγραμμα επιτρέπει στους/στις κρατούμενους/ες να περνούν εκτεταμένο χρόνο με τις οικογένειές τους, σε ειδικά διαμορφωμένες κατοικίες, εντός των σωφρονιστικών εγκαταστάσεων, για χρονικό διάστημα έως και 72 ώρες (Correctional Service Canada, 2023).

Οι επισκέψεις αυτές πραγματοποιούνται σε ειδικά διαμορφωμένες οικογενειακές μονάδες, οι οποίες περιλαμβάνουν πλήρως εξοπλισμένη κουζίνα, υπνοδωμάτια, χώρους διαβίωσης για οικογένειες και παιδιά.

Η πρακτική αυτή συμβάλλει:

- στη διατήρηση της οικογενειακής συνοχής,
- στην προστασία της ψυχικής υγείας των παιδιών,
- στη μείωση της υποτροπής (Correctional Service Canada, 2016)

2. Mother-Child Program – Πρόγραμμα μητέρας-παιδιού

Ο Καναδάς εφαρμόζει το Mother-Child Program, το οποίο επιτρέπει στις κρατούμενες μητέρες να διαμένουν με τα παιδιά τους, εντός των σωφρονιστικών εγκαταστάσεων, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις (Correctional Service Canada, 2023). Σκοπός του προγράμματος είναι η ενδυνάμωση του δεσμού μητέρας – παιδιού.

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει:

- πλήρη ή μερική διαμονή του παιδιού με τη μητέρα,
- πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης,
- ψυχοκοινωνική υποστήριξη.

3. Family Liaison Officers και υπηρεσίες στήριξης οικογένειας

Το καναδικό σωφρονιστικό σύστημα διαθέτει ειδικούς/ές επαγγελματίες, που ονομάζονται Family Liaison Officers και εξειδικευμένους/ες κοινωνικούς/ές λειτουργούς, που λειτουργούν ως σύνδεσμοι μεταξύ των κρατουμένων και των οικογενειών τους (Correctional Service Canada, 2023). Στόχος τους είναι τόσο η παροχή πληροφοριών στις οικογένειες, υποστήριξη της οικογενειακής επικοινωνίας καθώς και η παραπομπή σε περαιτέρω κοινωνικές υπηρεσίες.

4. Child-friendly visitation programs και παιδοκεντρικοί χώροι επισκέψεων

Οι καναδικές φυλακές διαθέτουν ειδικά διαμορφωμένους χώρους επισκέψεων για παιδιά, οι οποίοι περιλαμβάνουν: παιχνίδια, εκπαιδευτικό υλικό και οικογενειακό περιβάλλον επισκέψεων (Correctional Service Canada, 2016). Σκοπός της λειτουργίας των εν λόγω χώρων επισκέψεων είναι η μείωση του στρες που προκαλεί στα παιδιά η επίσκεψη στα καταστήματα κράτησης.

5. Playgroups και δομημένες οικογενειακές δραστηριότητες γονέα–παιδιού (Playgroups & Family Activities)

Μία σημαντική καλή πρακτική που εφαρμόζεται στο πλαίσιο των οικογενειακών υπηρεσιών στήριξης και έχει υιοθετηθεί ή προσαρμοστεί και σε καναδικά σωφρονιστικά και κοινοτικά προγράμματα οικογενειακής επανένταξης, είναι η υλοποίηση δομημένων **playgroups και οικογενειακών δραστηριοτήτων** γονέα–παιδιού, τόσο εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων όσο και σε κοινοτικά κέντρα υποστήριξης οικογενειών. Οι παρεμβάσεις αυτές βασίζονται σε μοντέλα οικογενειακής ενίσχυσης που εφαρμόζονται διεθνώς, σε συνεργασία με σωφρονιστικές υπηρεσίες και οργανώσεις υποστήριξης οικογενειών κρατουμένων, συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων που υλοποιούνται σε συνεργασία με την Correctional Service Canada και κοινοτικούς φορείς, όπως η Canadian Families and Corrections Network (Correctional Service Canada, 2016; CFCN, 2022).

Τα playgroups αποτελούν δομημένες συνεδρίες αλληλεπίδρασης μεταξύ γονέα και παιδιού, οι οποίες πραγματοποιούνται υπό την καθοδήγηση εξειδικευμένων επαγγελματιών, όπως κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων και

ειδικών στην ανάπτυξη του παιδιού. Οι συνεδρίες αυτές βασίζονται σε θεραπευτικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις, όπως το θεραπευτικό παιχνίδι, και περιλαμβάνουν καθοδηγούμενες δραστηριότητες που ενισχύουν τη συναισθηματική σύνδεση και τη θετική επικοινωνία μεταξύ γονέα και παιδιού.

Τα βασικά στοιχεία καλής πρακτικής περιλαμβάνουν:

- δομημένες συνεδρίες παιχνιδιού με σαφείς θεραπευτικούς και αναπτυξιακούς στόχους,
- παρουσία εξειδικευμένων επαγγελματιών ανάπτυξης παιδιού (child development specialists),
- καθοδηγούμενη γονεϊκή αλληλεπίδραση και εκπαίδευση του κρατούμενου γονέα,
- χρήση θεραπευτικού παιχνιδιού ως μέσο ενίσχυσης της συναισθηματικής επικοινωνίας,
- συστηματική παρατήρηση και παροχή ανατροφοδότησης (feedback) στον/την κρατούμενο/η γονέα,
- ενίσχυση του δεσμού προσκόλλησης (attachment) μεταξύ γονέα και παιδιού.

Η επιστημονική βιβλιογραφία δείχνει ότι τέτοιου είδους παρεμβάσεις συμβάλλουν σημαντικά στη βελτίωση της γονεϊκής επάρκειας, στη μείωση του άγχους και της συναισθηματικής δυσφορίας των παιδιών, καθώς και στην ενίσχυση της συναισθηματικής σύνδεσης μεταξύ γονέα και παιδιού (Poehlmann-Tynan et al., 2015; Correctional Service Canada, 2016).

6. Διασύνδεση και συνεργασία με φορείς της κοινωνίας των πολιτών

Ο Καναδάς διαθέτει ισχυρό δίκτυο οργανώσεων που υποστηρίζουν τις οικογένειες των κρατούμενων, όπως η Canadian Families and Corrections Network (CFCN), η οποία παρέχει:

- συμβουλευτική,
- υποστήριξη οικογενειών,
- προγράμματα επανένταξης.

Οι οργανώσεις αυτές συνεργάζονται στενά με το σωφρονιστικό σύστημα (CFCN, 2022).

7. Προγράμματα επανένταξης και οικογενειακής επανένωσης

Το καναδικό σωφρονιστικό σύστημα εφαρμόζει προγράμματα επανένταξης που περιλαμβάνουν οικογενειακή συμβουλευτική και υποστήριξη επανένωσης (Public Safety Canada, 2018).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το σωφρονιστικό σύστημα του Καναδά βασίζεται σε ένα ανθρωποκεντρικό και επανενταξιακό μοντέλο, το οποίο θεμελιώνεται στο Corrections and Conditional Release Act (1992) και αναγνωρίζει τη διατήρηση των οικογενειακών δεσμών, ως βασικό παράγοντα κοινωνικής επανένταξης και ψυχοκοινωνικής σταθερότητας των κρατουμένων και των παιδιών τους (Correctional Service Canada, 2023; Public Safety Canada, 2018). Η Correctional Service Canada (CSC) εφαρμόζει θεσμικά οργανωμένες πολιτικές οικογενειακής στήριξης, οι οποίες ενσωματώνουν διεθνείς αρχές, όπως οι United Nations Nelson Mandela Rules, και βασίζονται στην επιστημονικά τεκμηριωμένη παραδοχή, ότι η διατήρηση της σχέσης γονέα-παιδιού συμβάλλει στη μείωση της υποτροπής και στη βελτίωση της κοινωνικής επανένταξης (United Nations, 2015; Bales & Mears, 2008).

Κεντρικό στοιχείο του καναδικού μοντέλου αποτελεί το Private Family Visiting Program, το οποίο επιτρέπει εκτεταμένες οικογενειακές επισκέψεις σε ειδικά διαμορφωμένες κατοικίες εντός των φυλακών, καθώς και το Mother-Child Program, το οποίο διασφαλίζει τη διατήρηση του δεσμού προσκόλλησης μεταξύ μητέρας και παιδιού. Παράλληλα, λειτουργούν υπηρεσίες όπως Family Liaison Officers, παιδοκεντρικοί χώροι επισκέψεων και προγράμματα οικογενειακής επανένωσης, ενώ αναπτύσσονται και δομημένες παρεμβάσεις, όπως playgroups και προγράμματα γονεϊκής υποστήριξης, που ενισχύουν τη συναισθηματική σύνδεση και τη γονεϊκή επάρκεια (Correctional Service Canada, 2016; Canadian Families and Corrections Network, 2022). Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συνεργασία μεταξύ σωφρονιστικών υπηρεσιών, κοινωνικών υπηρεσιών και οργανώσεων της κοινωνίας

των πολιτών, η οποία επιτρέπει την παροχή ολοκληρωμένης και διεπιστημονικής υποστήριξης στις οικογένειες.

Συνολικά, το канаδικό σύστημα χαρακτηρίζεται από υψηλό επίπεδο θεσμικής οργάνωσης, επιστημονικής τεκμηρίωσης και εφαρμογής παιδοκεντρικών και οικογενειοκεντρικών πρακτικών. Η έμφαση στη διατήρηση των οικογενειακών δεσμών, στην προστασία των παιδιών και στην προετοιμασία για την κοινωνική επανένταξη καθιστά τον Καναδά ένα από τα πιο ολοκληρωμένα και αποτελεσματικά διεθνή πρότυπα στήριξης οικογενειών κρατουμένων.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bales, W., & Mears, D. (2008). Inmate social ties and recidivism. *Journal of Research in Crime and Delinquency*.

Canadian Families and Corrections Network. (2022). *Supporting families of prisoners*.

Correctional Service Canada. (2016). *An evaluation of family programs*.

Correctional Service Canada. (2023). *Private Family Visiting Program*.

Poehlmann-Tynan, J., Burnson, C., Runion, H., & Weymouth, L. (2015). Attachment in young children with incarcerated parents. *Attachment & Human Development*, 17(3), 213–231.

Public Safety Canada. (2018). *Corrections and conditional release statistical overview*.

United Nations. (2015). *United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Nelson Mandela Rules)*.

VII. ΡΩΣΙΑ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το σύγχρονο σωφρονιστικό σύστημα της Ρωσίας έχει τις ρίζες του στο σοβιετικό σύστημα των σωφρονιστικών στρατοπέδων (Gulag), το οποίο βασιζόταν κυρίως σε τιμωρητικές και καταναγκαστικές πρακτικές. Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, το σύστημα υπέστη σημαντικές μεταρρυθμίσεις, με στόχο την εναρμόνιση με τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη μετάβαση σε ένα πιο θεσμικά οργανωμένο και επανενταξιακό μοντέλο (Piacentini & Pallot, 2014). Σήμερα, το σωφρονιστικό σύστημα διοικείται από την Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Εκτέλεσης Ποινών (Federal Penitentiary Service – FSIN), η οποία λειτουργεί υπό το Υπουργείο Δικαιοσύνης της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

Η σωφρονιστική νομοθεσία της Ρωσίας βασίζεται στον Ποινικό Εκτελεστικό Κώδικα (Penal Enforcement Code of the Russian Federation), ο οποίος καθορίζει ως βασικό στόχο όχι μόνο την εκτέλεση της ποινής αλλά και την κοινωνική επανένταξη του κρατουμένου και τη διατήρηση των κοινωνικών και οικογενειακών δεσμών (FSIN, 2022). Η νομοθεσία αυτή αναγνωρίζει τη σημασία της οικογένειας ως βασικού παράγοντα κοινωνικής σταθερότητας και επανένταξης, ευθυγραμμισμένη εν μέρει με τις διεθνείς αρχές που προβλέπονται στους United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Nelson Mandela Rules) (United Nations, 2015).

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Το θεσμικό πλαίσιο της Ρωσίας προβλέπει τη διατήρηση της επικοινωνίας μεταξύ κρατουμένων και οικογενειών, μέσω επισκέψεων, αλληλογραφίας, τηλεφωνικής επικοινωνίας και εκτεταμένων οικογενειακών επισκέψεων (FSIN, 2022). Οι κρατούμενοι/ες έχουν δικαίωμα, τόσο σε σύντομες, όσο και σε εκτεταμένες επισκέψεις, οι οποίες μπορούν να διαρκέσουν έως και τρεις ημέρες και

πραγματοποιούνται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους εντός των σωφρονιστικών εγκαταστάσεων (Council of Europe, 2020).

Παράλληλα, η Ρωσία έχει αναπτύξει συνεργασίες με κοινωνικές υπηρεσίες και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, οι οποίες παρέχουν υποστήριξη στις οικογένειες των κρατουμένων, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που εμπλέκονται ανήλικα παιδιά (Piacentini & Pallot, 2014). Οι πολιτικές αυτές βασίζονται στην αναγνώριση ότι η διατήρηση των οικογενειακών δεσμών συμβάλλει στη μείωση της υποτροπής και στην κοινωνική επανένταξη.

Γ. Καλές Πρακτικές Στήριξης Οικογένειας και Παιδιού Κρατουμένων

1. Εκτεταμένες οικογενειακές επισκέψεις (Long-term family visits)

Μία από τις σημαντικότερες πρακτικές του ρωσικού σωφρονιστικού συστήματος είναι η δυνατότητα εκτεταμένων οικογενειακών επισκέψεων (long-term visits), οι οποίες μπορούν να διαρκέσουν έως και τρεις ημέρες και πραγματοποιούνται σε ειδικά διαμορφωμένες οικογενειακές μονάδες εντός των σωφρονιστικών εγκαταστάσεων (FSIN, 2022). Οι μονάδες αυτές περιλαμβάνουν: χώρους διαβίωσης, κουζίνα, οικογενειακό περιβάλλον διαμονής.

Η πρακτική αυτή συμβάλλει στη διατήρηση της οικογενειακής συνοχής,

- στην προστασία της σχέσης γονέα-παιδιού,
- στη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της φυλάκισης.

Η επιστημονική βιβλιογραφία δείχνει ότι οι εκτεταμένες επισκέψεις αποτελούν σημαντικό παράγοντα διατήρησης των οικογενειακών δεσμών και βελτίωσης της επανένταξης (Council of Europe, 2020).

2. Mother-Child Units και διαμονή παιδιών με κρατούμενες μητέρες

Η ρωσική νομοθεσία επιτρέπει στις κρατούμενες μητέρες να διαμένουν με τα παιδιά τους έως την ηλικία των τριών ετών σε ειδικές μονάδες εντός των σωφρονιστικών εγκαταστάσεων (FSIN, 2022). Οι μονάδες αυτές παρέχουν: βασική παιδιατρική φροντίδα, υποστήριξη ανάπτυξης του παιδιού, υπηρεσίες υγείας.

Η πρακτική αυτή βασίζεται στην αρχή της προστασίας της σχέσης προσκόλλησης μεταξύ μητέρας και παιδιού (United Nations, 2015).

3. Οικογενειακές επισκέψεις σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους

Οι σωφρονιστικές εγκαταστάσεις στη Ρωσία διαθέτουν ειδικά διαμορφωμένους χώρους επισκέψεων για οικογένειες και παιδιά, με στόχο τη δημιουργία ενός πιο υποστηρικτικού περιβάλλοντος (FSIN, 2022).

4. Ψυχοκοινωνική υποστήριξη μέσω σωφρονιστικών κοινωνικών υπηρεσιών

Οι σωφρονιστικές υπηρεσίες παρέχουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη στους/στις κρατούμενους/ες και στις οικογένειές τους μέσω κοινωνικών λειτουργών και ψυχολόγων (Piacentini & Pallot, 2014).

5. Συνεργασία με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και θρησκευτικές οργανώσεις

Στη Ρωσία, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και θρησκευτικοί φορείς παρέχουν υποστήριξη στις οικογένειες των κρατούμενων, συμπεριλαμβανομένης της ψυχολογικής και κοινωνικής υποστήριξης (Council of Europe, 2020).

6. Προγράμματα προετοιμασίας για κοινωνική επανένταξη και οικογενειακή επανένωση

Το σωφρονιστικό σύστημα της Ρωσίας εφαρμόζει προγράμματα προετοιμασίας για την αποφυλάκιση, τα οποία περιλαμβάνουν υποστήριξη για την οικογενειακή επανένωση (FSIN, 2022).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το σωφρονιστικό σύστημα της Ρωσικής Ομοσπονδίας παρουσιάζει ένα μικτό μοντέλο στήριξης της οικογένειας, το οποίο συνδυάζει στοιχεία του παραδοσιακού, θεσμικά συγκεντρωτικού σωφρονιστικού συστήματος με πρακτικές που αντανακλούν σταδιακή προσαρμογή σε διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κοινωνικής επανένταξης. Η νομοθεσία της Ρωσίας αναγνωρίζει ρητά τη σημασία της διατήρησης των οικογενειακών δεσμών, ιδιαίτερα μέσω της θεσμοθέτησης

εκτεταμένων οικογενειακών επισκέψεων και της δυνατότητας διαμονής μικρών παιδιών με τις κρατούμενες μητέρες, γεγονός που αντανακλά τη θεσμική αναγνώριση της οικογένειας ως παράγοντα κοινωνικής σταθερότητας και επανένταξης (FSIN, 2022; United Nations, 2015).

Ωστόσο, σε σύγκριση με τα πιο ανεπτυγμένα σωφρονιστικά συστήματα της Δυτικής Ευρώπης και του Καναδά, το ρωσικό μοντέλο παρουσιάζει περιορισμούς όσον αφορά τη συστηματική ανάπτυξη εξειδικευμένων υπηρεσιών οικογενειακής στήριξης, όπως θεσμοθετημένα Family Support Units ή εξειδικευμένους Family Liaison Officers. Η οικογενειακή υποστήριξη παρέχεται κυρίως μέσω γενικών σωφρονιστικών υπηρεσιών και λιγότερο μέσω εξειδικευμένων, παιδοκεντρικών και διεπιστημονικών δομών, γεγονός που περιορίζει την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων σε σύγκριση με τα πιο εξελιγμένα ευρωπαϊκά και βορειοαμερικανικά μοντέλα (Piacentini & Pallot, 2014; Council of Europe, 2020).

Παρά τους περιορισμούς αυτούς, το ρωσικό σύστημα παρουσιάζει σημαντικά στοιχεία θεσμικής εξέλιξης, ιδιαίτερα μέσω της ενσωμάτωσης ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών, της συνεργασίας με κοινωνικούς και θρησκευτικούς φορείς και της αναγνώρισης της σημασίας της οικογενειακής επανένωσης ως στοιχείου της διαδικασίας κοινωνικής επανένταξης. Η σταδιακή ευθυγράμμιση με διεθνείς κατευθυντήριες οδηγίες, όπως οι Nelson Mandela Rules και οι συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, αντανακλά μια θεσμική μετατόπιση προς ένα περισσότερο ανθρωποκεντρικό και επανενταξιακό μοντέλο σωφρονιστικής διαχείρισης (United Nations, 2015; Council of Europe, 2020).

Συνολικά, το σύστημα της Ρωσίας μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα μεταβατικό μοντέλο, το οποίο διαθέτει θεσμοθετημένες και λειτουργικές πρακτικές διατήρησης της οικογενειακής επαφής, αλλά παρουσιάζει περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης όσον αφορά τη δημιουργία εξειδικευμένων δομών οικογενειακής στήριξης, την ενίσχυση των παιδοκεντρικών παρεμβάσεων και την πλήρη ενσωμάτωση μιας διεπιστημονικής, οικογενειοκεντρικής προσέγγισης. Η περαιτέρω ανάπτυξη τέτοιων υπηρεσιών θα μπορούσε να συμβάλει σημαντικά στη βελτίωση των αποτελεσμάτων κοινωνικής επανένταξης και στην προστασία της ευημερίας των παιδιών των κρατουμένων, σύμφωνα με τα διεθνή επιστημονικά και θεσμικά πρότυπα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Council of Europe. (2020). *European Prison Rules*. Strasbourg: Council of Europe.

Federal Penitentiary Service of Russia (FSIN). (2022). *Penal enforcement system of the Russian Federation*.

Murray, J., Farrington, D. P., & Sekol, I. (2012). Parental imprisonment and child outcomes. *Psychological Bulletin*, 138(2), 175–210.

Piacentini, L., & Pallot, J. (2014). *Gender, geography, and punishment in post-Soviet Russia*. Oxford University Press.

United Nations. (2015). *United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Nelson Mandela Rules)*.

VIII. ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗ

Τα σωφρονιστικά συστήματα των χωρών της Άπω Ανατολής παρουσιάζουν ιδιαίτερο επιστημονικό και συγκριτικό ενδιαφέρον, καθώς συνδυάζουν ισχυρά θεσμικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά με σύγχρονες επανενταξιακές πρακτικές που δίνουν έμφαση στη συλλογική ευθύνη, την κοινωνική συνοχή και τον ρόλο της οικογένειας. Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά δυτικά σωφρονιστικά μοντέλα, τα οποία εξελίχθηκαν κυρίως μέσα από φιλελεύθερες και ατομοκεντρικές νομικές παραδόσεις, τα ασιατικά συστήματα επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από κοινοτικές αξίες, οι οποίες αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην οικογένεια, ως βασική μονάδα κοινωνικής σταθερότητας και κοινωνικού ελέγχου. Τα σωφρονιστικά συστήματα των χωρών της Άπω Ανατολής παρουσιάζουν ιδιαίτερο επιστημονικό και συγκριτικό ενδιαφέρον, καθώς συνδυάζουν ισχυρά θεσμικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά με σύγχρονες επανενταξιακές ,πρακτικές που δίνουν έμφαση στη συλλογική ευθύνη, την κοινωνική συνοχή και τον ρόλο της οικογένειας. Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά δυτικά σωφρονιστικά μοντέλα, τα οποία εξελίχθηκαν κυρίως μέσα από φιλελεύθερες και ατομοκεντρικές νομικές παραδόσεις (Johnson, 2002; Ganapathy, 2013). Στο πλαίσιο αυτό, η διατήρηση των οικογενειακών δεσμών και η ενεργός συμμετοχή της οικογένειας στη διαδικασία επανένταξης αποτελούν βασικά στοιχεία της σωφρονιστικής πολιτικής σε πολλές χώρες της περιοχής.

Η επιστημονική βιβλιογραφία και οι διεθνείς οργανισμοί, όπως το United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), αναγνωρίζουν ότι η διατήρηση της οικογενειακής επαφής κατά τη διάρκεια της κράτησης και η ενίσχυση της οικογενειακής επανένωσης μετά την αποφυλάκιση αποτελούν κρίσιμους παράγοντες για τη μείωση της υποτροπής και την προστασία της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών των κρατουμένων (UNODC, 2017; United Nations, 2015). Στις χώρες της Άπω Ανατολής, οι αρχές αυτές ενσωματώνονται σε διαφορετικό βαθμό και με διαφορετικές θεσμικές μορφές, αντανακλώντας τόσο τις ιδιαιτερότητες των εθνικών σωφρονιστικών συστημάτων όσο και τις ευρύτερες κοινωνικές και πολιτισμικές δομές.

Στο πλαίσιο του παρόντος Οδηγού Καλών Πρακτικών, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην Ιαπωνία και τη Σιγκαπούρη, καθώς οι χώρες αυτές αποτελούν διεθνώς αναγνωρισμένα παραδείγματα αποτελεσματικών και καινοτόμων σωφρονιστικών μοντέλων, με τεκμηριωμένη επιτυχία στη στήριξη των οικογενειών των κρατουμένων και στη διευκόλυνση της κοινωνικής επανένταξης. Η επιλογή της Ιαπωνίας βασίζεται στη μακροχρόνια ανάπτυξη ενός κοινοτικά προσανατολισμένου σωφρονιστικού συστήματος, το οποίο βασίζεται στη συνεργασία μεταξύ κρατικών υπηρεσιών, οικογένειας και κοινοτικών φορέων. Το σύστημα αυτό περιλαμβάνει καινοτόμες δομές, όπως το δίκτυο Volunteer Probation Officers και τα halfway houses, που συμβάλλουν ενεργά στη διατήρηση των οικογενειακών δεσμών και στη σταδιακή επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία (Ministry of Justice Japan, 2022; UNAFEI, 2020). Η αποτελεσματικότητα του μοντέλου αυτού αντικατοπτρίζεται στα σχετικά χαμηλά ποσοστά υποτροπής και στη σταθερότητα των οικογενειακών δομών μετά την αποφυλάκιση (Johnson, 2002).

Αντίστοιχα, η Σιγκαπούρη αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό παράδειγμα σύγχρονου και ολοκληρωμένου επανενταξιακού μοντέλου, το οποίο ενσωματώνει την οικογενειακή στήριξη ως βασικό πυλώνα της σωφρονιστικής πολιτικής. Μέσω προγραμμάτων όπως το Yellow Ribbon Project και του CARE Network, η χώρα έχει αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο σύστημα υποστήριξης που περιλαμβάνει προετοιμασία οικογενειακής επανένωσης πριν την αποφυλάκιση, ψυχοκοινωνική υποστήριξη οικογενειών και συνεχιζόμενη κοινοτική υποστήριξη μετά την αποφυλάκιση (Singapore Prison Service, 2023; Ganapathy, 2013). Η θεσμική αυτή προσέγγιση βασίζεται στην αναγνώριση ότι η οικογένεια αποτελεί βασικό παράγοντα προστασίας από την υποτροπή και σημαντικό στοιχείο της επιτυχούς κοινωνικής επανένταξης.

Η μελέτη των πρακτικών που εφαρμόζονται στην Ιαπωνία και τη Σιγκαπούρη παρουσιάζει ιδιαίτερη αξία για την ανάπτυξη οδηγών καλών πρακτικών, καθώς οι χώρες αυτές έχουν αναπτύξει θεσμικά οργανωμένα, επιστημονικά τεκμηριωμένα και αποτελεσματικά συστήματα στήριξης οικογενειών κρατουμένων, τα οποία μπορούν να λειτουργήσουν ως πρότυπα για άλλες χώρες. Επιπλέον, η έμφαση που δίνεται στη συνεργασία μεταξύ σωφρονιστικών υπηρεσιών, οικογένειας και κοινότητας, καθώς και η ανάπτυξη εξειδικευμένων προγραμμάτων οικογενειακής

επανένωσης, αντανakλούν μια σύγχρονη και ανθρωποκεντρική προσέγγιση της σωφρονιστικής πολιτικής, η οποία ευθυγραμμίζεται με τις διεθνείς αρχές προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων του παιδιού (United Nations, 2015).

Συνολικά, τα σωφρονιστικά συστήματα της Ιαπωνίας και της Σιγκαπούρης αποτελούν σημαντικά παραδείγματα επιτυχημένων οικογενειοκεντρικών προσεγγίσεων στη σωφρονιστική πολιτική, προσφέροντας πολύτιμα παραδείγματα για την ανάπτυξη και εφαρμογή αποτελεσματικών πολιτικών στήριξης οικογενειών κρατουμένων σε διεθνές επίπεδο.

ΙΑΠΩΝΙΑ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το σωφρονιστικό σύστημα της Ιαπωνίας έχει τις ρίζες του στις μεταρρυθμίσεις της περιόδου Meiji (1868–1912), όταν η χώρα υιοθέτησε ένα σύγχρονο νομικό και σωφρονιστικό σύστημα βασισμένο σε ευρωπαϊκά πρότυπα, ιδιαίτερα γερμανικά και γαλλικά μοντέλα. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, το σύστημα μεταρρυθμίστηκε περαιτέρω υπό την επιρροή των αρχών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής επανένταξης, ενσωματώνοντας ένα μοντέλο που συνδυάζει πειθαρχία, εκπαίδευση και κοινωνική αποκατάσταση (Johnson, 2002).

Το σύγχρονο σωφρονιστικό σύστημα της Ιαπωνίας λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης και της Διεύθυνσης Σωφρονισμού (Correction Bureau), και διέπεται από τον **Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and Detainees (2005)**, ο οποίος καθιερώνει ως βασικό στόχο όχι μόνο την ασφαλή κράτηση αλλά και την επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία. Το σύστημα βασίζεται στην αρχή της “rehabilitative treatment” (επανορθωτική δικαιοσύνη), η οποία δίνει έμφαση στην προσωπική ευθύνη, την κοινωνική επανένταξη και τη διατήρηση των κοινωνικών δεσμών,

συμπεριλαμβανομένων των οικογενειακών σχέσεων (Ministry of Justice Japan, 2022; UNAFEI, 2020).

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Το θεσμικό πλαίσιο της Ιαπωνίας αναγνωρίζει τη σημασία της οικογένειας ως βασικού παράγοντα κοινωνικής επανένταξης και προβλέπει τη διατήρηση της επικοινωνίας μεταξύ κρατουμένων και οικογενειών μέσω επισκέψεων, αλληλογραφίας και τηλεφωνικής επικοινωνίας (Ministry of Justice Japan, 2022). Οι σωφρονιστικές αρχές συνεργάζονται με υπηρεσίες επιτήρησης (probation services), κοινωνικές υπηρεσίες και εθελοντικές οργανώσεις, όπως είναι οι Volunteer Probation Officers (VPOs), που παρέχουν υποστήριξη στους/στις κρατουμένους/ες και στις οικογένειές τους πριν και μετά την αποφυλάκιση (UNAFEI, 2020).

Η Ιαπωνία διαθέτει επίσης ένα ιδιαίτερα ανεπτυγμένο σύστημα κοινοτικής επιτήρησης και κοινωνικής επανένταξης, το οποίο βασίζεται στη συνεργασία μεταξύ κρατικών υπηρεσιών και κοινοτικών φορέων, συμβάλλοντας στη διατήρηση της οικογενειακής συνοχής και στην υποστήριξη των παιδιών των κρατουμένων (Ministry of Justice Japan, 2022).

Γ. Καλές πρακτικές στήριξης οικογένειας και παιδιού κρατουμένων στην Ιαπωνία

1. Θεσμοθετημένες οικογενειακές επισκέψεις και διατήρηση οικογενειακής επικοινωνίας

Το σωφρονιστικό σύστημα της Ιαπωνίας διασφαλίζει τη δυνατότητα τακτικών οικογενειακών επισκέψεων, οι οποίες αποτελούν βασικό στοιχείο της σωφρονιστικής μεταχείρισης. Οι επισκέψεις αυτές πραγματοποιούνται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους και επιτρέπουν στους κρατουμένους να ιατηρούν επαφή με τα παιδιά και τις οικογένειές τους (Ministry of Justice Japan, 2022).

2. Volunteer Probation Officers και κοινοτική υποστήριξη οικογενειών

Μία από τις σημαντικότερες καινοτομίες του ιαπωνικού συστήματος είναι το πρόγραμμα Volunteer Probation Officers (VPOs), το οποίο περιλαμβάνει

εκπαιδευμένους εθελοντές που παρέχουν υποστήριξη στους κρατούμενους και στις οικογένειές τους.

Οι υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνουν:

- υποστήριξη οικογενειακής επανένωσης,
- συμβουλευτική,
- διασύνδεση με κοινωνικές υπηρεσίες (UNAFEI, 2020).

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αποτελεί βασικό στοιχείο του κοινοτικού σωφρονιστικού μοντέλου της Ιαπωνίας, καθώς η χώρα διαθέτει ένα ιδιαίτερα ανεπτυγμένο σύστημα συνεργασίας με εθελοντικές οργανώσεις, οι οποίες υποστηρίζουν τις οικογένειες των κρατούμενων και διευκολύνουν την επανένταξη (UNAFEI, 2020).

3. Halfway Houses και προγράμματα οικογενειακής επανένωσης

Η Ιαπωνία διαθέτει halfway houses (Offenders Rehabilitation Facilities), Πρόκειται για ενδιάμεσες κατοικίες, όπου παραμένουν οι αποφυλακισθέντες/-σθείσες, λαμβάνοντας βοήθεια στην επανένταξή τους, ενώ διευκολύνουν την οικογενειακή επανένωση (Ministry of Justice Japan, 2022).

Οι δομές αυτές παρέχουν:

- υποστήριξη επανένταξης,
- οικογενειακή συμβουλευτική,
- κοινωνική υποστήριξη.

4. Ψυχοκοινωνική υποστήριξη μέσω σωφρονιστικών και κοινοτικών υπηρεσιών

Οι σωφρονιστικές υπηρεσίες παρέχουν ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη στους/στις κρατούμενους/ες και στις οικογένειές τους, με στόχο τη διατήρηση των οικογενειακών σχέσεων (UNAFEI, 2020).

5. Προγράμματα προετοιμασίας για κοινωνική επανένταξη και οικογενειακή επανένωση

Τα προγράμματα προετοιμασίας για κοινωνική επανένταξη και οικογενειακή επανένωση στην Ιαπωνία αποτελούν κεντρικό στοιχείο του σωφρονιστικού και μετασωφρονιστικού συστήματος και βασίζονται στην αρχή της σταδιακής επανένταξης (gradual reintegration), με ιδιαίτερη έμφαση στην αποκατάσταση των οικογενειακών σχέσεων και την κοινωνική υποστήριξη. Τα προγράμματα αυτά εφαρμόζονται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, τις υπηρεσίες επιτήρησης (probation services), τα halfway houses (Offenders Rehabilitation Facilities) και το δίκτυο Volunteer Probation Officers (VPOs) (Ministry of Justice Japan, 2022; UNAFEI, 2020). Συγκεκριμένα, τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν τα εξής βασικά στοιχεία:

- αξιολόγηση οικογενειακής κατάστασης,
- συμβουλευτική και διαμεσολάβηση,
- προετοιμασία οικογένειας και κρατούμενου/ης,
- σταδιακή επανένταξη μέσω halfway houses,
- συνεχή υποστήριξη μετά την αποφυλάκιση.

Η επιστημονική βιβλιογραφία δείχνει ότι τα προγράμματα αυτά συμβάλλουν σημαντικά στη μείωση της υποτροπής και στην επιτυχή κοινωνική επανένταξη, γεγονός που συνδέεται με τα χαμηλά ποσοστά υποτροπής της Ιαπωνίας σε σύγκριση με άλλες χώρες (Johnson, 2002; Ministry of Justice Japan, 2022)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το σωφρονιστικό σύστημα της Ιαπωνίας χαρακτηρίζεται από ένα θεσμικά οργανωμένο και κοινοτικά προσανατολισμένο μοντέλο στήριξης οικογενειών κρατουμένων, το οποίο βασίζεται στη συνεργασία μεταξύ κρατικών υπηρεσιών, κοινοτικών οργανώσεων και εθελοντών. Η έμφαση στη διατήρηση των οικογενειακών δεσμών και στην κοινωνική επανένταξη συμβάλλει στη χαμηλή υποτροπή και στην επιτυχή κοινωνική αποκατάσταση των κρατουμένων.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Johnson, D. T. (2002). *The Japanese way of justice*. Oxford University Press.

Ministry of Justice Japan. (2022). *White Paper on Crime and Corrections*.

UNAFEI, *Treatment of Offenders (2020). Volunteer probation officers: Their roles and functions in offender rehabilitation*

UNAFEI. (2020). *Volunteer probation officers in Japan*.

United Nations. (2015). *United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Nelson Mandela Rules)*.

United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (UNAFEI). (2020). *Volunteer probation officers: Their roles and functions in offender rehabilitation*.

ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το σωφρονιστικό σύστημα της Σιγκαπούρης έχει αναπτυχθεί μέσα από μια μακρά διαδικασία θεσμικής μεταρρύθμισης, η οποία ξεκίνησε κατά την αποικιακή περίοδο και επιταχύνθηκε μετά την ανεξαρτησία της χώρας το 1965. Αρχικά, το σύστημα βασιζόταν σε ένα παραδοσιακό, τιμωρητικό μοντέλο κράτησης, με κύριο στόχο την κοινωνική αποτροπή και την επιβολή πειθαρχίας. Ωστόσο, από τη δεκαετία του 1990 και ιδιαίτερα μετά το 2000, η Σιγκαπούρη υιοθέτησε ένα σύγχρονο επανενταξιακό μοντέλο, το οποίο δίνει έμφαση στην αποκατάσταση, την κοινωνική επανένταξη και τη διατήρηση των κοινωνικών και οικογενειακών δεσμών (Singapore Prison Service [SPS], 2023; Ganapathy, 2013).

Η Singapore Prison Service λειτουργεί υπό το Υπουργείο Εσωτερικών και βασίζεται στη φιλοσοφία των “Captains of Lives”, σύμφωνα με την οποία οι σωφρονιστικοί/ές υπάλληλοι δεν περιορίζονται στη φύλαξη των κρατουμένων, αλλά λειτουργούν ως επαγγελματίες αποκατάστασης και επανένταξης. Στο πλαίσιο

αυτό, η οικογένεια αναγνωρίζεται ως βασικός παράγοντας κοινωνικής επανένταξης (UNODC, 2017; SPS, 2023).

Η Σιγκαπούρη έχει αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο σύστημα σωφρονιστικής διαχείρισης, το οποίο περιλαμβάνει τόσο ενδοσωφρονιστικές όσο και κοινοτικές παρεμβάσεις, με στόχο τη σταδιακή επανένταξη του/της κρατούμενου/ης στην κοινωνία, σε στενή συνεργασία με την οικογένεια και την κοινότητα.

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Το θεσμικό πλαίσιο της Σιγκαπούρης βασίζεται σε ένα διεπιστημονικό και κοινοτικά προσανατολισμένο μοντέλο, το οποίο περιλαμβάνει συνεργασία μεταξύ σωφρονιστικών υπηρεσιών, κοινωνικών υπηρεσιών και κοινοτικών οργανώσεων. Κεντρικό ρόλο διαδραματίζει το CARE Network (Community Action for the Rehabilitation of Ex-offenders), που αποτελεί ένα εθνικό δίκτυο συνεργασίας μεταξύ κρατικών και μη κυβερνητικών φορέων για την υποστήριξη των κρατουμένων και των οικογενειών τους (SPS, 2023).

Γ. Καλές πρακτικές στήριξης οικογένειας και παιδιού κρατουμένων στην Ιαπωνία

1. Θεσμοθετημένα προγράμματα οικογενειακής επικοινωνίας και επισκέψεων

Η Singapore Prison Service παρέχει ένα ολοκληρωμένο σύστημα οικογενειακής επικοινωνίας, το οποίο περιλαμβάνει:

- τακτικές οικογενειακές επισκέψεις,
- ηλεκτρονική επικοινωνία μέσω eLetters,
- δυνατότητα τηλεφωνικής επικοινωνίας,
- προγραμματισμένες οικογενειακές επισκέψεις με ηλεκτρονικό σύστημα κράτησης .

Οι πρακτικές αυτές συμβάλλουν στη διατήρηση της οικογενειακής συνοχής και στην προστασία της ψυχολογικής ευημερίας των παιδιών. Η επιστημονική έρευνα δείχνει ότι η διατήρηση της οικογενειακής επαφής αποτελεί κρίσιμο προστατευτικό παράγοντα κατά της υποτροπής (UNODC, 2017).

2. Yellow Ribbon Project

Το Yellow Ribbon Project (YRP) αποτελεί μία από τις πλέον καινοτόμες και ολοκληρωμένες εθνικές στρατηγικές επανένταξης κρατουμένων διεθνώς, με ιδιαίτερη έμφαση στη στήριξη της οικογένειας και στην αποκατάσταση των κοινωνικών δεσμών. Το πρόγραμμα ιδρύθηκε το 2004 από τη Singapore Prison Service και το Yellow Ribbon Singapore (πρώην Yellow Ribbon Project), με στόχο τη μείωση του κοινωνικού στιγματισμού των κρατουμένων και τη διευκόλυνση της κοινωνικής και οικογενειακής επανένταξης, μέσω μιας συντονισμένης εθνικής προσέγγισης (Singapore Prison Service, 2023; Yellow Ribbon Singapore, 2023).

Η φιλοσοφία του προγράμματος βασίζεται στην αρχή ότι η επιτυχής επανένταξη δεν αποτελεί αποκλειστικά ατομική ευθύνη του κρατουμένου, αλλά μια συλλογική διαδικασία που απαιτεί τη συμμετοχή της οικογένειας, της κοινότητας, των εργοδοτών και των κρατικών υπηρεσιών.

Βασικοί άξονες και δομή του Yellow Ribbon Project

Το Yellow Ribbon Project λειτουργεί μέσω μιας πολυεπίπεδης στρατηγικής που περιλαμβάνει τέσσερις βασικούς άξονες:

1. Προετοιμασία κρατουμένων για οικογενειακή επανένωση πριν την αποφυλάκιση

Πριν την αποφυλάκιση, οι κρατούμενοι/ες συμμετέχουν σε προγράμματα προετοιμασίας που περιλαμβάνουν:

- συμβουλευτική οικογενειακών σχέσεων,
- εκπαίδευση σε δεξιότητες επικοινωνίας,
- προγράμματα ενίσχυσης γονεϊκής ικανότητας,
- ψυχολογική προετοιμασία για την επιστροφή στην οικογένεια.

Τα προγράμματα αυτά βοηθούν τους κρατουμένους να αποκαταστήσουν τη σχέση εμπιστοσύνης με τα μέλη της οικογένειάς τους και να προετοιμαστούν για τον ρόλο τους ως γονείς και σύντροφοι μετά την αποφυλάκιση (Singapore Prison Service, 2023).

2. Υποστήριξη οικογένειας κατά τη διάρκεια της κράτησης

Το Yellow Ribbon Project συνεργάζεται με κοινωνικές υπηρεσίες και κοινοτικούς φορείς για την υποστήριξη των οικογενειών των κρατούμενων κατά τη διάρκεια της κράτησης. Οι υπηρεσίες αυτές περιλαμβάνουν:

- ψυχοκοινωνική υποστήριξη συζύγων και παιδιών,
- οικονομική και κοινωνική συμβουλευτική,
- προγράμματα υποστήριξης παιδιών κρατούμενων,
- υπηρεσίες διαμεσολάβησης για τη διατήρηση της οικογενειακής επικοινωνίας.

Η πρακτική αυτή μειώνει τον κίνδυνο οικογενειακής αποσταθεροποίησης και προστατεύει την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών (Yellow Ribbon Singapore, 2023).

3. Προγράμματα οικογενειακής επανένωσης μετά την αποφυλάκιση

Μετά την αποφυλάκιση, το πρόγραμμα παρέχει συνεχιζόμενη υποστήριξη τόσο στον/στην αποφυλακισμένο/η όσο και στην οικογένεια μέσω:

- οικογενειακής συμβουλευτικής,
- κοινωνικής υποστήριξης,
- υπηρεσιών διαμεσολάβησης οικογενειακών συγκρούσεων,
- προγραμμάτων ενίσχυσης γονεϊκής επάρκειας.

Η υποστήριξη αυτή συμβάλλει στη σταθεροποίηση της οικογενειακής δομής και στη μείωση του κινδύνου κοινωνικού αποκλεισμού (Singapore Prison Service, 2023).

4. Κοινοτική και κοινωνική επανένταξη με συμμετοχή της οικογένειας

Ένα από τα πιο καινοτόμα στοιχεία του Yellow Ribbon Project είναι η ενεργός συμμετοχή της οικογένειας στη διαδικασία κοινωνικής επανένταξης, μέσω:

- κοινοτικών προγραμμάτων επανένταξης,
- οικογενειακών εκδηλώσεων επανένωσης,
- προγραμμάτων απασχόλησης,
- εκπαιδευτικών και κοινωνικών παρεμβάσεων.

Το πρόγραμμα συνεργάζεται με το CARE Network, εργοδότες/τριες και κοινωνικές υπηρεσίες, δημιουργώντας ένα ολοκληρωμένο σύστημα υποστήριξης (Yellow Ribbon Singapore, 2023).

Το Yellow Ribbon Project θεωρείται **διεθνές πρότυπο καλής πρακτικής** λόγω των ακόλουθων καινοτομιών:

- *Ολιστική προσέγγιση οικογενειακής επανένταξης*
- *Θεσμική συνεργασία πολλαπλών φορέων*
- *Εθνική στρατηγική μείωσης του κοινωνικού στιγματισμού*
- *Μακροχρόνια υποστήριξη οικογενειών*

3. CARE Network και διεπιστημονική υποστήριξη οικογενειών

Το CARE Network αποτελεί ένα ολοκληρωμένο δίκτυο συνεργασίας μεταξύ:

- σωφρονιστικών υπηρεσιών,
- κοινωνικών υπηρεσιών,
- κοινοτικών οργανώσεων,
- υπηρεσιών ψυχικής υγείας.

Το δίκτυο αυτό παρέχει: ψυχοκοινωνική υποστήριξη οικογενειών, συμβουλευτική, υποστήριξη παιδιών κρατουμένων.

Το CARE αποτελεί βασικό στοιχείο του επιτυχημένου επανενταξιακού μοντέλου της Σιγκαπούρης (SPS, 2023).

4. Family Resource and Support Programs

Η Σιγκαπούρη εφαρμόζει προγράμματα στήριξης οικογενειών, τα οποία περιλαμβάνουν:

- συμβουλευτική οικογένειας,
- ψυχολογική υποστήριξη,
- υποστήριξη παιδιών κρατουμένων.

Οι υπηρεσίες αυτές μειώνουν το ψυχολογικό φορτίο των οικογενειών και ενισχύουν τη σταθερότητα της οικογενειακής δομής.

5. Προγράμματα προετοιμασίας οικογενειακής επανένωσης πριν την αποφυλάκιση

Τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν:

- συμβουλευτική οικογενειακής επανένωσης,
- διαμεσολάβηση οικογενειακών σχέσεων,
- προετοιμασία οικογένειας και κρατουμένου/ης.

Η πρακτική αυτή μειώνει τον κίνδυνο οικογενειακής αποσταθεροποίησης και ενισχύει την επιτυχή επανένταξη (UNODC, 2017).

6. Κοινοτικά προγράμματα υποστήριξης οικογενειών μετά την αποφυλάκιση

Μετά την αποφυλάκιση, οι οικογένειες λαμβάνουν υποστήριξη μέσω:

- κοινωνικών υπηρεσιών,
- κοινοτικών οργανώσεων,
- υπηρεσιών απασχόλησης.

Η συνεχιζόμενη υποστήριξη μειώνει την πιθανότητα υποτροπής και ενισχύει την οικογενειακή σταθερότητα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το σωφρονιστικό σύστημα της Σιγκαπούρης αποτελεί ένα από τα πιο ολοκληρωμένα και καινοτόμα μοντέλα οικογενειακής στήριξης διεθνώς, βασισμένο σε μια ολιστική και κοινοτικά προσανατολισμένη προσέγγιση. Η θεσμική ενσωμάτωση της οικογένειας ως βασικού παράγοντα επανένταξης, η ανάπτυξη εξειδικευμένων προγραμμάτων οικογενειακής υποστήριξης και η στενή συνεργασία μεταξύ κρατικών και κοινοτικών φορέων συμβάλλουν σημαντικά στη μείωση της υποτροπής και στην προστασία της ευημερίας των παιδιών των κρατουμένων. Το μοντέλο της Σιγκαπούρης αποτελεί διεθνές πρότυπο βέλτιστης πρακτικής, ιδιαίτερα όσον αφορά τη διεπιστημονική και κοινοτικά ενσωματωμένη προσέγγιση της σωφρονιστικής επανένταξης.

Η Σιγκαπούρη παρουσιάζει ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά υποτροπής διεθνώς, γεγονός που αποδίδεται εν μέρει στην αποτελεσματικότητα του Yellow Ribbon Project και των οικογενειοκεντρικών πολιτικών επανένταξης.

Το Yellow Ribbon Project αποτελεί ένα από τα πιο ολοκληρωμένα και καινοτόμα προγράμματα οικογενειακής και κοινωνικής επανένταξης διεθνώς. Η επιτυχία του βασίζεται στην ολιστική προσέγγιση της επανένταξης, στη θεσμική συνεργασία μεταξύ πολλαπλών φορέων και στην ενεργό συμμετοχή της οικογένειας ως βασικού παράγοντα αποκατάστασης. Το πρόγραμμα αποτελεί διεθνές πρότυπο βέλτιστης πρακτικής, ιδιαίτερα όσον αφορά την ενσωμάτωση της οικογένειας στη σωφρονιστική πολιτική και στη διαδικασία κοινωνικής επανένταξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ganapathy, N. (2013). Rehabilitation, reintegration and recidivism in Singapore. *Asian Journal of Criminology*, 8(1), 1–20.

Singapore Prison Service. (2023). *Singapore Prison Service annual report*.

Singapore Prison Service. (2023). *Captains of Lives framework*.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2017). *Handbook on prison-based rehabilitation programmes*. Vienna: UNODC.

Yellow Ribbon Singapore. (2025). *Yellow Ribbon Project and reintegration programmes*.

United Nations. (2015). *United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Nelson Mandela Rules)*.

VIII. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

A. Ιστορικό και Θεσμικό Πλαίσιο

Το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα διαμορφώθηκε ιστορικά μέσα από διαδοχικές νομοθετικές και θεσμικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες αντανακλούν τη μετάβαση από ένα τιμωρητικό σε ένα περισσότερο ανθρωποκεντρικό μοντέλο, με εστίαση στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η εξέλιξη αυτή μπορεί να διακριθεί σε επιμέρους περιόδους, από τα πρώτα σωφρονιστικά ιδρύματα του 19ου αιώνα, έως τη μεταπολιτευτική περίοδο, κατά την οποία ενισχύθηκε η προστασία των δικαιωμάτων των κρατουμένων.

Κομβικό σημείο αποτέλεσε η θέσπιση του **Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν. 2776/1999)**, ο οποίος καθιέρωσε ένα σύγχρονο πλαίσιο μεταχείρισης των κρατουμένων, βασισμένο στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και στην αρχή ότι η στέρηση της ελευθερίας δεν συνεπάγεται στέρηση των λοιπών δικαιωμάτων. Η πρόσφατη μεταρρύθμιση με τον **Ν. 4985/2022** επιδίωξε τον εκσυγχρονισμό του συστήματος, με έμφαση:

- στη βελτίωση των συνθηκών κράτησης,
- στην ενίσχυση των δικαιωμάτων των κρατουμένων,
- στην ανάπτυξη μηχανισμών κοινωνικής επανένταξης,
- στη διασφάλιση της επικοινωνίας με την οικογένεια και ιδίως με τα ανήλικα τέκνα

Ωστόσο, παρά τη θεσμική πρόοδο, η επιστημονική βιβλιογραφία επισημαίνει ότι το ελληνικό σύστημα εξακολουθεί, να αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις, όπως είναι ο υπερπληθυσμός στα καταστήματα κράτησης, η έλλειψη σωφρονιστικού προσωπικού, η περιορισμένη ανάπτυξη εξατομικευμένων παρεμβάσεων και η ανεπαρκής οργάνωση των υπηρεσιών επανένταξης. Τα προαναφερθέντα ζητήματα αντικατοπτρίζουν, σαφώς, τα κενά στον σχεδιασμό πολιτικών αναφορικά με την αντιμετώπισή τους, πόσο μάλλον για την πρόληψή τους. Κατά συνέπεια θα πρέπει να ιδωθούν ως ζητούμενα θεσμικά, πρωτίστως, κι έπειτα ως λειτουργικά θέματα.

B. Θεσμικό Πλαίσιο Αρχών Προστασίας της Οικογένειας και Παιδιού

Το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο αναγνωρίζει τη σημασία της οικογένειας, κυρίως μέσω διατάξεων που διασφαλίζουν:

- το δικαίωμα επικοινωνίας (επισκέψεις, τηλεφωνική επαφή),
- τη διατήρηση της σχέσης με τα ανήλικα τέκνα,
- τη δυνατότητα χορήγησης αδειών για οικογενειακούς λόγους,
- τη μέριμνα για την ανατροφή και επικοινωνία με τα παιδιά

Παράλληλα, το Σύνταγμα και ο Σωφρονιστικός Κώδικας κατοχυρώνουν την αρχή ότι οι κρατούμενοι/ες παραμένουν φορείς θεμελιωδών δικαιωμάτων και ότι η μεταχείρισή τους πρέπει να είναι σύμφωνη με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Ωστόσο, σε σύγκριση με τα διεθνή πρότυπα, το ελληνικό σύστημα χαρακτηρίζεται από:

- περιορισμένη θεσμοθέτηση εξειδικευμένων υπηρεσιών οικογενειακής στήριξης,
- απουσία δομημένων “Family Support Units”,
- περιορισμένη παιδοκεντρική προσέγγιση στις επισκέψεις,
- αποσπασματική συνεργασία με κοινωνικές υπηρεσίες και ΜΚΟ.

Η διεθνής βιβλιογραφία επισημαίνει ότι τέτοιες ελλείψεις επηρεάζουν αρνητικά, τόσο την επανένταξη, όσο και την ευημερία των παιδιών των κρατουμένων (UNODC, 2017; Murray et al., 2012).

Γ. Συγκριτική ανάλυση του ελληνικού μοντέλου με διεθνή σωφρονιστικά συστήματα

Η συγκριτική εξέταση του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος με τα αντίστοιχα μοντέλα της Βόρειας Ευρώπης, της Κεντρικής Ευρώπης, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ολλανδίας, της Βόρειας Αμερικής (ΗΠΑ και Καναδάς) και της Ασίας (Ιαπωνία, Σιγκαπούρη) αναδεικνύει σαφείς διαφοροποιήσεις, ως προς το επίπεδο θεσμικής ενσωμάτωσης της οικογενειακής στήριξης, τον βαθμό παιδοκεντρικής προσέγγισης και την ανάπτυξη διεπιστημονικών μηχανισμών παρέμβασης.

Σε θεσμικό επίπεδο, το ελληνικό σύστημα διαθέτει ένα επαρκές νομοθετικό πλαίσιο που αναγνωρίζει τη σημασία της οικογένειας, ωστόσο η πρακτική εφαρμογή παραμένει περιορισμένη και αποσπασματική. Αντιθέτως, στα πιο ανεπτυγμένα σωφρονιστικά συστήματα, όπως εκείνα της Σκανδιναβίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, η οικογενειακή στήριξη αποτελεί **θεσμοθετημένη λειτουργία του σωφρονιστικού μηχανισμού**, με εξειδικευμένες δομές, επαγγελματικούς ρόλους και σαφώς καθορισμένα πρωτόκολλα παρέμβασης (Council of Europe, 2018; Ministry of Justice UK, 2017).

Ιδιαίτερα στις Σκανδιναβικές χώρες και στον Καναδά, παρατηρείται υψηλός βαθμός ανάπτυξης **οικογενειοκεντρικών και παιδοκεντρικών πρακτικών**, όπως οικογενειακές κατοικίες εντός φυλακών, εκτεταμένες επισκέψεις και δομημένες δραστηριότητες γονέα-παιδιού. Οι πρακτικές αυτές δεν περιορίζονται στη διατήρηση της επικοινωνίας, αλλά επιδιώκουν ενεργά την ενίσχυση του συναισθηματικού δεσμού και της γονεϊκής ταυτότητας (Correctional Service Canada, 2016; UNODC, 2017). Στην Ελλάδα, αντίστοιχες πρακτικές, είτε απουσιάζουν είτε εφαρμόζονται σε περιορισμένη κλίμακα, χωρίς συστηματική οργάνωση.

Στον τομέα της επανένταξης, τα διεθνή μοντέλα παρουσιάζουν σημαντική πρόοδο μέσω της ανάπτυξης ολοκληρωμένων, πολυεπίπεδων παρεμβάσεων. Η Σιγκαπούρη, μέσω του Yellow Ribbon Project, και η Ιαπωνία, μέσω του συστήματος Volunteer Probation Officers, ενσωματώνουν την οικογένεια στη διαδικασία επανένταξης, ήδη, από το στάδιο της κράτησης και συνεχίζουν τη στήριξη έπειτα από την αποφυλάκιση, δημιουργώντας ένα συνεκτικό πλαίσιο παρέμβασης (Singapore Prison Service, 2023; UNAFEI, 2020). Αντίθετα, στην Ελλάδα, η επανένταξη παραμένει σε μεγάλο βαθμό αποσυνδεδεμένη από την οικογένεια, με περιορισμένες δομές και ασθενή συνέχεια υπηρεσιών.

Επιπλέον, σημαντική διαφοροποίηση εντοπίζεται στο επίπεδο της **διεπιστημονικής συνεργασίας**. Συστήματα, όπως εκείνα του Ηνωμένου Βασιλείου και της Σιγκαπούρης, βασίζονται σε οργανωμένα δίκτυα συνεργασίας μεταξύ σωφρονιστικών υπηρεσιών, κοινωνικών υπηρεσιών και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, διασφαλίζοντας τη συνέχεια της φροντίδας και την ολιστική προσέγγιση της οικογένειας. Στην Ελλάδα, η συνεργασία αυτή είναι περιορισμένη και συχνά μη θεσμοθετημένη.

Συνολικά, η συγκριτική ανάλυση δείχνει ότι το ελληνικό σύστημα υστερεί όχι τόσο σε επίπεδο νομοθεσίας, αλλά κυρίως σε επίπεδο **εφαρμογής, εξειδίκευσης και οργάνωσης υπηρεσιών**, γεγονός που περιορίζει την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων και οπωσδήποτε την προστασία των παιδιών των κρατουμένων, στην πράξη (UNODC, 2017; Murray et al., 2012)

ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ και ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ του ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Η αναμόρφωση του ελληνικού συστήματος στήριξης των οικογενειών των κρατουμένων ανδρών και γυναικών, στην Ελλάδα, απαιτεί μια **συστημική, πολυεπίπεδη και σταδιακά εφαρμοζόμενη στρατηγική**, η οποία δεν περιορίζεται σε επιμέρους παρεμβάσεις, αλλά επιδιώκει τη συνολική αναδιάρθρωση της φιλοσοφίας του σωφρονιστικού συστήματος, προς ένα οικογενειοκεντρικό και παιδοκεντρικό πρότυπο. Η εν λόγω στρατηγική οφείλει να εδράζεται στις αρχές των διεθνών κατευθυντήριων οδηγιών και να λαμβάνει υπόψη τα δομικά χαρακτηριστικά της ελληνικής διοίκησης και κοινωνίας (United Nations, 2015; UNODC, 2017).

Για την ομαλότερη και αποτελεσματικότερη εφαρμογή των παρεμβάσεων, οι οποίες περιγράφονται ακολούθως, η ιεράρχηση θεωρείται κρίσιμη, καθώς η διεθνής εμπειρία καταδεικνύει ότι η επιτυχής μεταρρύθμιση προϋποθέτει πρώτα τη δημιουργία θεσμικής βάσης και κατ' επέκταση κουλτούρας και στη συνέχεια τη σταδιακή ανάπτυξη υπηρεσιών και την εφαρμογή καινοτομιών (Council of Europe, 2018). Τα στάδια που παρουσιάζονται βασίζονται ακριβώς σε αυτή τη θεώρηση της σταδιακής προσαρμογής ενός συστήματος σε μεταβολές πυρηνικού χαρακτήρα:

1ο Στάδιο: Θεσμική οργάνωση και πιλοτική εφαρμογή (άμεση προτεραιότητα)

Η πρώτη και θεμελιώδης παρέμβαση αφορά στη **θεσμική κατοχύρωση της οικογενειακής στήριξης ,ως βασικής λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος**. Στην παρούσα φάση, η έλλειψη εξειδικευμένων δομών οδηγεί σε αποσπασματικές πρακτικές και άνιση πρόσβαση των οικογενειών σε υπηρεσίες.

Η ίδρυση **Γραφείων Στήριξης Οικογένειας (Family Support Units)** πρέπει να αποτελέσει τον πυρήνα της μεταρρύθμισης. Τα συγκεκριμένα γραφεία δεν θα λειτουργούν, απλώς, ως συμβουλευτικές δομές, αλλά ως **κεντρικοί κόμβοι διαχείρισης οικογενειακών υποθέσεων**, με αρμοδιότητες που περιλαμβάνουν:

- συστηματική καταγραφή των οικογενειακών αναγκών των κρατουμένων,
- αξιολόγηση κινδύνων για τα παιδιά (risk assessment),

- σχεδιασμό εξατομικευμένων παρεμβάσεων,
- διασύνδεση με υπηρεσίες παιδικής προστασίας και κοινωνικής πρόνοιας.

Η πιλοτική εφαρμογή σε επιλεγμένα καταστήματα κράτησης κρίνεται απαραίτητη, ώστε να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα του μοντέλου πριν από τη γενικευμένη εφαρμογή του. Η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι τέτοιες δομές λειτουργούν αποτελεσματικά μόνο όταν συνοδεύονται από σαφή πρωτόκολλα και επαρκή στελέχωση (Ministry of Justice UK, 2017).

2ο Στάδιο: Παιδοκεντρική αναμόρφωση επισκέψεων (βραχυπρόθεσμη προτεραιότητα)

Η αναμόρφωση των επισκέψεων συνιστά μία από τις πιο άμεσα εφαρμόσιμες και υψηλής απόδοσης παρεμβάσεις. Στην Ελλάδα, οι επισκέψεις παραμένουν κατά κύριο λόγο προσανατολισμένες στη διοικητική ασφάλεια, χωρίς να λαμβάνεται επαρκώς υπόψη η εμπειρία του παιδιού.

Η εισαγωγή **παιδοκεντρικής προσέγγισης** απαιτεί:

- μετασχηματισμό των χώρων επισκέψεων σε περιβάλλοντα που μειώνουν το άγχος και τον στιγματισμό,
- ανάπτυξη ηλικιακά προσαρμοσμένων εργαλείων ενημέρωσης,
- θεσμοθέτηση διαδικασιών προετοιμασίας και αποφόρτισης των παιδιών πριν και μετά την επίσκεψη.

Η εκπαίδευση του προσωπικού αποτελεί κομβικό παράγοντα επιτυχίας, καθώς η στάση και η συμπεριφορά των επαγγελματιών επηρεάζουν άμεσα την εμπειρία του παιδιού (UNODC, 2017). Η εν λόγω πρακτική συνδέεται άμεσα με την αρχή του «βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού» (United Nations, 2015).

3ο Στάδιο: Ενίσχυση οικογενειακής επαφής και πιλοτικές καινοτομίες (μεσαία προτεραιότητα)

Σε αυτό το στάδιο, η στρατηγική μετατοπίζεται από τη διατήρηση της απλής επαφής γονέα - παιδιού στην **ποιοτική ενίσχυση του οικογενειακού δεσμού**. Η διεθνής βιβλιογραφία καταδεικνύει ότι η ποιότητα της επαφής είναι σημαντικότερη από τη συχνότητά της (Murray et al., 2012).

Η εισαγωγή πρακτικών όπως:

- εκτεταμένες οικογενειακές επισκέψεις,
- οικογενειακά διαμερίσματα,
- δομημένες δραστηριότητες (play-based interaction),

επιτρέπει τη δημιουργία ενός «κανονικοποιημένου» πλαισίου αλληλεπίδρασης, το οποίο προάγει τη συναισθηματική σύνδεση και μειώνει τις επιπτώσεις της κράτησης στο παιδί.

Παράλληλα, η ανάπτυξη **προγραμμάτων γονεϊκής εκπαίδευσης** είναι κρίσιμη, προκειμένου να ενισχυθούν σημαντικά οι γονεϊκές δεξιότητες του πληθυσμού των κρατουμένων γυναικών και ανδρών. Τα σχεδιαζόμενα προγράμματα θα πρέπει να είναι βιωματικά, μακροχρόνια, να καλλιεργούν τη συναισθηματική νοημοσύνη και τις ήπιες δεξιότητες και να είναι συνδεδεμένα με την πρακτική εμπειρία των επισκέψεων (UNODC, 2017).

4ο Στάδιο: Ολοκληρωμένα προγράμματα επανένταξης οικογένειας (μεσαία-μακροπρόθεσμη προτεραιότητα)

Η ουσιαστική μεταρρύθμιση του συστήματος προϋποθέτει τη σύνδεση της οικογένειας με τη διαδικασία της επανένταξης. Στην Ελλάδα, η μετάβαση από τη φυλακή στην κοινότητα παραμένει αποσπασματική, χωρίς επαρκή προετοιμασία της οικογένειας, ενώ επαφίεται εκτεταμένα στην προσφορά και στήριξη και των ευρύτερων άτυπων δικτύων φροντίδας, τα οποία, είναι επίσης, ανενημέρωτα και απροετοίμαστα. Το γεγονός αυτό έχει σαν αποτέλεσμα πληθώρα αποφυλακισμένων ατόμων να παραμένουν απλαισίωτοι, χωρίς βασικές πόρους κατά την επάνοδό τους στην κοινωνία και στην οικογένειά τους.

Η ανάπτυξη ολοκληρωμένων προγραμμάτων θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- προετοιμασία οικογενειακής επανένωσης πριν την αποφυλάκιση,
- συστηματική οικογενειακή συμβουλευτική,
- διαμεσολάβηση σε περιπτώσεις συγκρούσεων,
- υποστήριξη μετά την αποφυλάκιση.

Η ενσωμάτωση πρακτικών όπως το **Yellow Ribbon Project** και τα μοντέλα κοινοτικής επιτήρησης της Ιαπωνίας μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία ενός συνεκτικού πλαισίου επανένταξης, όπου η οικογένεια λειτουργεί ως βασικός φορέας κοινωνικής επανένταξης (Singapore Prison Service, 2023; UNAFEI, 2020).

5ο Στάδιο: Δικτύωση και διεπιστημονική συνεργασία (μακροπρόθεσμη προτεραιότητα)

Η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων εξαρτάται από τη δημιουργία ενός **ολοκληρωμένου δικτύου υπηρεσιών**, το οποίο θα διασφαλίζει τη συνέχεια της φροντίδας του/της αποφυλακισθέντα/σθείσας.

Η ανάπτυξη ενός εθνικού δικτύου στήριξης θα πρέπει να βασίζεται:

- στη θεσμική συνεργασία μεταξύ υπουργείων (Δικαιοσύνης, Υγείας, Παιδείας),
- στη συμμετοχή τοπικών κοινωνικών υπηρεσιών,
- στην ενεργό εμπλοκή ΜΚΟ και κοινοτικών οργανώσεων.

Η εισαγωγή μηχανισμών παρακολούθησης (monitoring) και αξιολόγησης (evaluation) τόσο των ίδιων των υπηρεσιών, όσο και των εργαζομένων σε αυτές, είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών και τη συνεχή βελτίωση των πολιτικών (Council of Europe, 2018).

6ο Στάδιο: Πολιτισμική αλλαγή και ευαισθητοποίηση (διαρκής προτεραιότητα)

Η επιτυχία της συγκεκριμένης στρατηγικής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την **αλλαγή της κοινωνικής και θεσμικής κουλτούρας**. Στην Ελλάδα, το κοινωνικό στίγμα που συνοδεύει τους/τις κρατούμενους/ες και τις οικογένειές τους αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην επανένταξή τους αφενός την κοινωνική και αφετέρου την επαγγελματική.

Η στρατηγική θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- εκστρατείες ευαισθητοποίησης, της κοινωνίας εν γένει και των ιθυνόντων της αγοράς εργασίας ιδιαιτέρως,
- ενσωμάτωση της θεματικής στα εκπαιδευτικά προγράμματα επαγγελματιών,

- δημόσια αναγνώριση των παιδιών κρατουμένων ως ομάδας με ιδιαίτερες ανάγκες.

Κεντρικό στόχο αποτελεί η μείωση του στιγματισμού, αποτελεί κρίσιμο παράγοντα επιτυχίας των πολιτικών επανένταξης, σύμφωνα με τις διεθνείς μελέτες (UNODC, 2017).

Οι προαναφερθείσα στρατηγική, ως αλληλουχία πολιτικών και δράσεων συνιστά μια **ρεαλιστική αλλά και φιλόδοξη μεταρρύθμιση**, η οποία δεν απαιτεί ριζική αναδιάρθρωση του θεσμικού πλαισίου, αλλά εστιάζει στην ενίσχυση της εφαρμογής, της εξειδίκευσης και της διασύνδεσης των υπηρεσιών. Η σταδιακή υλοποίηση των παρεμβάσεων, με σαφή ιεράρχηση και συνεχή αξιολόγηση, μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία ενός σύγχρονου, ανθρωποκεντρικού και οικογενειοκεντρικού σωφρονιστικού συστήματος.

Η ενσωμάτωση της οικογένειας στον πυρήνα της σωφρονιστικής πολιτικής, άλλωστε, δεν αποτελεί μόνο ζήτημα κοινωνικής πολιτικής, αλλά και **κρίσιμο εργαλείο πρόληψης της εγκληματικότητας και ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής**, όπως επιβεβαιώνεται από τη διεθνή επιστημονική βιβλιογραφία (Murray et al., 2012; United Nations, 2015).

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Council of Europe. (2018). *Recommendation CM/Rec(2018)5 concerning children with imprisoned parents*.

Correctional Service Canada. (2016). *Evaluation of family-related programs*.

Ministry of Justice UK. (2017). *The Farmer Review*.

Murray, J., Farrington, D. P., & Sekol, I. (2012). Parental imprisonment and child outcomes. *Psychological Bulletin*, 138(2), 175–210

Singapore Prison Service. (2023). *Annual report*.

United Nations. (2015). *United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Nelson Mandela Rules)*.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2017). *Handbook on prison-based rehabilitation programmes*.

UNAFEI. (2020). *Volunteer probation officers in Japan*.